

वेदमन्त्राः

Colophon

This document was typeset using Xe_{La}TeX, and uses the Sanskrit 2003 font extensively. It also uses several LaTeX macros designed by H. L. Prasād.

FOR PERSONAL USE ONLY
NOT FOR COMMERCIAL PRINTING/DISTRIBUTION

अनुक्रमणिका

महान्यासः	1
पञ्चाङ्गरुद्रन्यासः रावणोक्ता पञ्चाङ्गप्रार्थना-सहितम्	1
पञ्चाङ्गमुखन्यासः रावणोक्ता पञ्चमुखप्रार्थना-सहितम्	4
केशादिपादान्त (प्रथमो) न्यासः	6
मूर्धादिपादान्त दशाक्षरी दशाङ्ग (द्वितीयो) न्यासः	14
पादादिमूर्धान्त पञ्चाङ्ग (तृतीयो) न्यासः	14
हंसगायत्री	15
दिक् सम्पुटन्यासः	17
षोडशाङ्गरौद्रीकरणम्	22
गुह्यादि मस्तकान्तं षडङ्ग (चतुर्थो) न्यासः	28
आत्मरक्षा	29
शिवसङ्कल्पः	30
पुरुषसूक्तम्	37
उत्तरनारायणम्	39
अप्रतिरथम्	40

प्रतिपूरुषम् (सं०)	42
प्रतिपूरुषम् (ब्रा०)	42
शतरुद्रीयम् (सं०)	44
शतरुद्रीयम् (ब्रा०)	47
पञ्चाङ्गम्	49
अष्टाङ्ग-नमस्काराः	50
लघुन्यासे श्री रुद्रध्यानम्	51
लघुन्यासे देवता-स्थापनम्	52
कलशेषु साम्बपरमेश्वर ध्यानम्	55
षोडशोपचार पूजा	55
श्रीरुद्रनाम त्रिशती	55
प्रदक्षिणम्	64
नमस्काराः	66
चमकानुवाकैः प्रार्थना	68
प्रार्थना	74
श्रीरुद्रजपः	74
ध्यानम्	76

रुद्रप्रश्नः	77
चमकप्रश्नः	87
रुद्रप्रश्नः	96
चमकप्रश्नः	106
पुरुषसूक्तम्	112
नारायणसूक्तम्	115
विष्णुसूक्तम्	117
भूसूक्तम्	118
दुर्गा सूक्तम्	120
श्रीसूक्तम्	122
मेधासूक्तम्	125
भाग्यसूक्तम्	126

पवमानसूक्तम्	128
आयुष्यसूक्तम्	131
नवग्रहसूक्तम्	133
नक्षत्रसूक्तम्	137
गणपत्यथर्वशीर्षोपनिषत्	145

॥ महान्यासः ॥

॥ पञ्चाङ्गरुद्रन्यासः रावणोक्ता पञ्चाङ्गप्रार्थना-सहितम् ॥

ओङ्कारमन्त्रसंयुक्तं नित्यं ध्यायन्ति योगिनः।

कामदं मोक्षदं तस्मै नकाराय नमो नमः ॥ १ ॥

नमस्ते रुद्र मन्यव उतो त इषवे नमः। नमस्ते अस्तु धन्वने
बाहुभ्यामुत ते नमः ॥ या त इषुः शिवतमा शिवं बभूव ते धनुः।
शिवा शरव्या या तव तया नो रुद्र मृडय ॥

(EAST)

कं खं गं घं ङं। यरलवशषसहोम्। ॐ नमो भगवते रुद्राय।
पूर्वाङ्गरुद्राय नमः।

महादेवं महात्मानं महापातकनाशनम्।

महापापहरं वन्दे तस्मै मकाराय नमो नमः ॥ २ ॥

अपैतु मृत्युरमृतं आगन्वैवस्वतो नो अभयं कृणोतु। पुर्णं
वनस्पतैरिवाभिनः शीयतां रयिः स च तान्नः शचीपतिः।

(SOUTH)

चं छं जं झं जं। यरलवशषसहोम्। ॐ नमो भगवते रुद्राय।

दक्षिणाङ्गरुद्राय नमः।

शिवं शान्तं जगन्नाथं लोकानुग्रहकारणम् ।

शिवमेकं परं वन्दे तस्मै शिकाराय नमो नमः ॥ ३ ॥

ॐ। निधनपतये नमः। निधनपतान्तिकाय नमः। ऊर्ध्वाय नमः। ऊर्ध्वलिङ्गाय नमः। हिरण्याय नमः। हिरण्यलिङ्गाय नमः। सुवर्णाय नमः। सुवर्णलिङ्गाय नमः। दिव्याय नमः। दिव्यलिङ्गाय नमः। भवाय नमः। भवलिङ्गाय नमः। शर्वाय नमः। शर्वलिङ्गाय नमः। शिवाय नमः। शिवलिङ्गाय नमः। ज्वलाय नमः। ज्वललिङ्गाय नमः। आत्माय नमः। आत्मलिङ्गाय नमः। परमाय नमः। परमलिङ्गाय नमः। एतत्सोमस्य सूर्यस्य सर्वलिङ्गं स्थापयति पाणिमन्त्रं पवित्रम्।

(WEST)

टं ठं डं ढं णं। यरलवशषसहोम्। ॐ नमो भगवते रुद्राय। पश्चिमाङ्गरुद्राय नमः।

वाहनं वृषभो यस्य वासुकिः कण्ठभूषणम् ।

वामे शक्तिधरं वन्दे वकाराय नमो नमः ॥ ४ ॥

यो रु॒द्रो अ॒ग्नौ यो अ॒प्सु य ओष॑धीषु यो रु॒द्रो वि॒श्वा भुव॑नाऽऽवि॒वेश॑
तस्मै॑ रु॒द्राय॑ नमो॑ अस्तु॥

(NORTH)

तं थं दं धं नं। यरलवशषसहोम्। ॐ नमो भगवते॑ रु॒द्राय।
उत्तराङ्गरु॒द्राय॑ नमः।

यत्र कुत्र स्थितं देवं सर्वव्यापिनमीश्वरम् ।
यल्लिङ्गं पूजयेन्नित्यं यकाराय नमो नमः ॥ ५ ॥

प्राणानां ग्रन्थिरसि रुद्रो मां वि॒शान्त॑कः। तेनान्नेना॑प्याय॒स्व॥
नमो रु॒द्राय॑ विष्णवे मृत्यु॑र्मे पा॒हि।

(UPWARDS)

पं फं बं भं मं। यरलवशषसहोम्। ॐ नमो भगवते॑ रु॒द्राय।
ऊर्ध्वाङ्गरु॒द्राय॑ नमः।

॥ पञ्चाङ्गमुखन्यासः रावणोक्ता पञ्चमुखप्रार्थना-सहितम् ॥

तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि। तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥

संवर्ताग्नि-तटित्प्रदीप्त-कनक-प्रस्पर्धि-तेजोरुणम्
गम्भीरध्वनि-सामवेदजनकं ताम्राधरं सुन्दरम् ।
अर्धेन्दुद्युति-लोल-पिङ्गल-जटाभार-प्रबोद्धोदकम्
वन्दे सिद्धसुरासुरेन्द्रनमितं पूर्वं मुखं शूलिनः ॥
ॐ नमो भगवते रुद्राय। पूर्वाङ्गमुखाय नमः। (EAST)

अघोरैभ्योऽथ घोरैभ्यो घोरघोरतरेभ्यः।
सर्वैभ्यः सर्वशर्वैभ्यो नमस्ते अस्तु रुद्ररूपेभ्यः ॥
कालाभ्रभ्रमराञ्जन-द्युतिनिभं व्यावृत्तपिङ्गेक्षणम्
कर्णोद्भासित-भोगिमस्तकमणि-प्रोद्भिन्नदंष्ट्राङ्कुरम् ।
सर्पप्रोतकपाल-शुक्तिशकल-व्याकीर्णताशेखरम्
वन्दे दक्षिणमीश्वरस्य वदनं चार्थर्वनादोदयम् ॥
ॐ नमो भगवते रुद्राय। दक्षिणाङ्गमुखाय नमः। (SOUTH)

सद्योजातं प्रपद्यामि सद्योजाताय वै नमो नमः ।
भवे भवे नाति भवे भवस्व माम् । भवोद्भवाय नमः ॥

प्रालेयाचलमिन्दुकुन्द-धवलं गोक्षीरफेनप्रभम्
भस्माभ्यङ्गमनङ्गदेहदहन-ज्वालावली-लोचनम् ।
विष्णु-ब्रह्म-मरुद्गणार्चितपदं ऋग्वेदनादोदयम्
वन्देऽहं सकलं कलङ्करहितं स्थाणोर्मुखं पश्चिमम् ॥
ॐ नमो भगवते रुद्राय । पश्चिमाङ्गमुखाय नमः । (WEST)

वामदेवाय नमो ज्येष्ठाय नमः श्रेष्ठाय नमो रुद्राय नमः कालाय
नमः कलविकरणाय नमो बलविकरणाय नमो बलाय नमो
बलप्रमथनाय नमः सर्वभूतदमनाय नमो मनोन्मनाय नमः ॥

गौरं कुङ्कुमपङ्कितं सुतिलकं व्यापाण्डुमण्डस्थलम्
भ्रूविक्षेप-कटाक्षवीक्षण-लसत्-संसक्तकर्णोत्पलम् ।
स्निग्धं विम्बफलाधरं प्रहसितं नीलालकालङ्कृतम्
वन्दे याजुषवेदघोषजनकं वक्त्रं हरस्योत्तरम् ॥
ॐ नमो भगवते रुद्राय । उत्तराङ्गमुखाय नमः । (NORTH)

ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानां
ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोऽधिपतिर्ब्रह्मा शिवो मे अस्तु सदाशिवोम् ॥

व्यक्ताव्यक्तनिरूपितं च परमं षड्विंशतत्त्वाधिकम्
तस्मादुत्तर-तत्त्वमक्षरमिति ध्येयं सदा योगिभिः ।
ओङ्कारादि समस्तमन्त्रजनकं सूक्ष्मातिसूक्ष्मं परम्
वन्दे पञ्चममीश्वरस्य वदनं खव्यापि तेजोमयम् ॥

ॐ नमो भगवते रुद्राय । ऊर्ध्वाङ्गमुखाय नमः । (UPWARDS)

॥ केशादिपादान्त (प्रथमो) न्यासः ॥

या ते रुद्र शिवा तनूरघोराऽपापकाशिनी ।
तया नस्तनुवा शन्तमया गिरिशन्ताभिचाकशीहि ॥
शिखायै नमः ॥ (TUFT)

अस्मिन् महत्यर्णवेऽन्तरिक्षे भवा अधि ।
तेषां सहस्रयोजनेऽवधन्वानि तन्मसि ॥
शिरसे नमः ॥ (TOP OF HEAD)

सहस्राणि सहस्रशो ये रुद्रा अधि भूम्याम् ।

तेषां सहस्रयोजनेऽवधन्वानि तन्मसि ॥

ललाटाय नमः ॥ (FOREHEAD)

हंसः शुचिषद्वसुरन्तरिक्षसद्धोता वेदिषदतिथिर्दुरोणसत् ।
नृषद्वरसदृतसद्योमसदब्जा गोजा ऋतजा अद्रिजा ऋतं बृहत् ॥

भ्रुवोर्मध्याय नमः ॥ (MIDDLE OF EYEBROWS)

त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् ।
उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय माऽमृतात् ॥

नेत्राभ्यां नमः ॥ (EYES)

नमः स्नुत्याय च पथ्याय च नमः काट्याय च नीप्याय च नमः ।
सूद्याय च सरस्याय च नमो नाद्याय च वैशन्ताय च ।

कर्णाभ्यां नमः ॥ (EARS)

मानस्तोके तनये मा न आयुषि मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिषः ।
वीरान्मा नो रुद्र भामितोऽवधीरूहविष्मन्तो नमसा विधेम ते ॥

नासिकायै नमः ॥ (NOSE)

अवतत्य धनुस्त्वहं सहस्राक्ष शतेषुधे ॥

निशीर्य शल्यानां मुखं शिवो नः सुमना भव ।

मुखाय नमः ॥ (FACE)

नील॑ग्री॒वाः शि॒ति॒कण्ठाः॑ श॒र्वा अ॒धः, क्ष॑माच॒राः ।
तेषां॑ सहस्रयो॒जनेऽव॑धन्वा॒नि तन्म॑सि ॥

कण्ठाय नमः ॥ (NECK)

नील॑ग्री॒वाः शि॒ति॒कण्ठा दि॒वः रु॒द्रा उप॑श्रिताः ।
तेषां॑ सहस्रयो॒जनेऽव॑धन्वा॒नि तन्म॑सि ॥

उपकण्ठाय नमः ॥ (LOWER NECK)

नम॑स्ते अ॒स्त्वायु॑धा॒याना॑त॒ताय धृ॑ष्णवै ।
उ॒भाभ्या॑मु॒त ते नमो॑ बा॒हुभ्यां॑ तव॒ धन्व॑ने ॥
बा॒हुभ्यां॑ नमः ॥ (SHOULDERS)

या ते॑ हे॒तिर्मी॑ढुष्ट॒म ह॑स्ते॒ बभू॑व ते॒ धनुः॑ ।
तया॑ऽस्मान् वि॒श्वत॑स्त्वम॒यक्ष्म॑या परि॒भुज॑ ॥

उपबाहुभ्यां नमः ॥ (ELBOW TO WRIST)

परि॑णो रु॒द्रस्य॑ हे॒तिर्वृ॑णक्तु॒ परि त्वे॒षस्य॑ दुर्म॒तिर॑घा॒योः ।
अव॑ स्थि॒रा म॒घव॑द्ध्यस्तनुष्व॒ मी॒द्विस्तो॒काय॑ तन॒याय॑ मृडय ॥
मणि॑बन्धाभ्यां नमः ॥ (WRISTS)

ये ती॒र्थानि॑ प्र॒चर॑न्ति सृ॒काव॑न्तो निष॒ङ्गिणः॑ ।

तेषां॑ सहस्रयो॒जनेऽव॑धन्वा॒नि तन्म॑सि ॥

हस्ताभ्यां नमः ॥ (HANDS)

स॒द्योजा॑तं प्र॒पद्या॑मि स॒द्योजा॑ताय॒ वै नमो॑ नमः ।

भवे॑ भवे॒ नाति॑ भवे॒ भवस्व॑ माम् । भवो॒द्भवाय॑ नमः ॥

अङ्गु॒ष्ठाभ्यां॑ नमः ॥ (ROLL RING FINGERS ON THUMBS)

वा॒मदे॒वाय॑ नमो॑ ज्ये॒ष्ठाय॑ नमः श्रे॒ष्ठाय॑ नमो॑ रु॒द्राय॑ नमः का॒लाय॑
नमः क॒लवि॑करणा॒य नमो॑ ब॒लवि॑करणा॒य नमो॑ ब॒लाय॑ नमो॑
ब॒लप्र॑मथना॒य नमः॑ स॒र्वभू॑तद॒मना॒य नमो॑ म॒नोन्म॑ना॒य नमः॑ ॥

तर्जनीभ्यां नमः ॥ (ROLL THUMBS ON INDEX FINGERS)

अ॒घोरे॑भ्योऽथ॒ घोरे॑भ्यो॒ घोर॑घोर॒तरे॑भ्यः ।

स॒र्वेभ्यः॑ स॒र्वश॑र्वे॒भ्यो नम॑स्ते अस्तु रु॒द्ररू॑पेभ्यः ॥

मध्यमाभ्यां नमः ॥ (ROLL THUMBS ON MIDDLE FINGERS)

तत्पु॒रुषाय॑ वि॒द्महे॑ म॒हादे॒वाय॑ धीम॒हि ।

तन्नो॑ रु॒द्रः प्र॒चोद॑यात् ॥

अना॒मिका॑भ्यां नमः ॥ (ROLL THUMBS ON RING FINGERS)

ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानां ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणो-
ऽधिपतिर्ब्रह्मा शिवो मे अस्तु सदाशिवोम् ॥

कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥ (ROLL THUMBS ON LITTLE FINGERS)

नमो हिरण्यबाहवे हिरण्यवर्णाय हिरण्यरूपाय हिरण्यपतये-
ऽम्बिकापतये उमापतये पशुपतये नमो नमः ॥

करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥ (RUB PALMS OVER ONE ANOTHER, FRONT AND
BACK)

नमो वः किरिकेभ्यो देवानां हृदयेभ्यः ॥

हृदयाय नमः ॥ (HEART)

नमो गणेभ्यो गणपतिभ्यश्च वो नमः ॥

पृष्ठाय नमः ॥ (BACK)

नमस्तक्षभ्यो रथकारेभ्यश्च वो नमः ॥

कक्षाभ्यां नमः ॥ (ARMPIT TO WAIST)

नमो हिरण्यबाहवे सेनान्ये दिशां च पतये नमः ॥

पार्श्वाभ्यां नमः ॥ (TRUNK)

विज्यं धनुः कपर्दिनो विशल्यो बाणवाः उत ।

अने॑शन्नस्ये॒षव आ॒भुर॑स्य निष॒ङ्गथिः॑ ॥

जठराय नमः ॥ (STOMACH)

हि॒र॒ण्य॒ग॒र्भः॑ सम॒वर्त॑ता॒ग्रे भू॒तस्य॑ जा॒तः पति॑रेक॒ आसीत्॑ ।

सदा॑धार पृथि॒वीं द्यामु॑तेमां कस्मै॑ दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ विधेम ॥

नाभ्यै नमः ॥ (NAVEL)

मी॒ढु॒ष्ट॒म शि॒वत॑म शि॒वो नः॑ सु॒मना॑ भव ।

पर॑मे वृक्ष आयु॑धन्नि॒धाय॑ कृत्तिं॒ वसा॑न आच॒र पिना॑कं बिभ्र॒दाग॑हि ॥

कट्यै नमः ॥ (WAIST)

ये भू॒ताना॑मधि॒पत॑यो वि॒शि॒खासः॑ क॒प॒र्दिनः॑ ।

तेषां॑ सहस्र॒योज॑नेऽव॒धन्वा॑नि तन्मसि ॥

गुह्याय नमः ॥ (UPPER REPRODUCTIVE ORGANS)

ये अ॒न्नेषु॑ वि॒विध्य॑न्ति पात्रेषु॑ पिब॒तो जना॑न् ।

तेषां॑ सहस्र॒योज॑नेऽव॒धन्वा॑नि तन्मसि ॥

अण्डाभ्यां नमः ॥ (LOWER REPRODUCTIVE ORGANS)

स शि॒रा जा॒तवे॑दा अ॒क्षरं॑ पर॒मं प॒दम् ।

वेदा॑नां॒ शिर॑सि मा॒ता आ॒युष्मन्तं॑ करोतु माम् ॥

अपानाय नमः ॥ (ANUS)

मा नो॑ म॒हान्त॑मु॒त मा नो॑ अ॒र्भकं॑ मा न॒ उक्ष॑न्तमु॒त मा न॑ उक्षि॒तम् ।
मा नो॑ऽव॒धीः पि॒तरं॑ मो॒त मा॒तरं॑ प्रि॒या मा न॑स्त॒नुवो॑ रु॒द्र री॑रिषः ॥

ऊरुभ्यां नमः ॥ (THIGHS)

ए॒ष ते॑ रु॒द्रभा॒गस्तं जु॑षस्व॒ तेना॑व॒सेन॑ प॒रो मू॒जव॑तोऽती॒ह्यव॑ततधन्वा॒
पि॒नाक॑हस्तः कृ॒त्तिवा॑साः ॥

जानुभ्यां नमः ॥ (KNEES)

स॒ꣳसृ॒ष्टजि॑त्सोम॒पा बा॑हु॒श॒ध्यूर्ध्व॑धन्वा॒ प्रति॑हि॒ताभि॑रस्ता॒ ।
बृ॒हस्प॑ते॒ परि॑दी॒या रथे॑न र॒क्षोहा॑ऽमि॒त्राꣳ अ॒पबा॑ध॒मानः॑ ॥

जङ्घाभ्यां नमः ॥ (KNEE TO ANKLES)

वि॒श्वं भू॑तं भु॒वनं चि॒त्रं ब॑हु॒धा जा॒तं जा॒यमा॑नं च॒ यत् ।
स॒र्वो ह्ये॑ष रु॒द्रस्तस्मै॑ रु॒द्राय॑ नमो॑ अस्तु ॥

गुल्फाभ्यां नमः ॥ (ANKLES)

ये प॒थां प॑थि॒रक्ष॑य ऐ॒लवृ॑दा य॒व्युधः॑ ।
तेषां॑ स॒हस्र॑यो॒जने॑ऽव॒धन्वा॑नि तन्म॒सि ॥

पादाभ्यां नमः ॥ (FEET)

अ॒ध्य॒वो॒च॒दधि॒व॒क्ता प्र॒थ॒मो दै॒व्यो भि॒षक् ।
अ॒ही॒श्च॒ सर्वा॑ञ्ज॒म्भ॒य॒न्त्सर्वा॑श्च यातु॒धा॒न्यः ॥

कवचाय हुम् ॥ (CROSS HANDS ACROSS CHEST WITH TIPS OF FINGERS TOUCHING SHOULDERS)

नमो॑ बि॒ल्मिने॑ च क॒व॒चिने॑ च॒ नमः॑ श्रु॒ताय॑ च श्रु॒तसे॒नाय॑ च ॥
उप॒क॒व॒चाय॑ हुम् ॥ (REPEAT THE ABOVE AT ELBOW LEVEL)

नमो॑ अस्तु नी॒ल॒ग्री॒वाय॑ सह॒स्रा॒क्षाय॑ मी॒ढुषै॑ ।
अथो॑ ये अ॒स्य स॒त्वा॒नोऽहं॑ तेभ्यो॑ऽकरं॒ नमः॑ ॥
नेत्र॑त्रयाय वौषट् ॥ (TOUCH INDEX, MIDDLE, RING FINGERS ACROSS THE THREE EYES)

प्र मुञ्च॑ ध॒न्व॒न॒स्त्वमु॒भयो॑रार्ति॒योज्या॑म् ।
याश्च॑ ते ह॒स्त इ॒षवः॑ प॒रा ता भ॑गवो वप ॥
अ॒स्त्राय॑ फट् ॥ (SLAP INDEX AND MIDDLE FINGERS OF RIGHT HAND ON LEFT PALM)

य ए॒ताव॑न्तश्च भूया॑ऽसश्च दि॒शो रु॒द्रा वि॑त॒स्थिरे॑ ।
तेषा॑ऽसह॒स्रयो॒जने॑ऽव॒धन्वा॑नि तन्मसि ॥

इति दिग्बन्धः ॥ (SNAP MIDDLE AND THUMB WITH CLICKING SOUNDS AROUND

SELF)

॥ मूर्धादिपादान्त दशाक्षरी दशाङ्ग (द्वितीयो) न्यासः ॥

ॐ मूर्ध्ने नमः। नं नासिकाय नमः। मों ललाटाय नमः। भं मुखाय
नमः। गं कण्ठाय नमः। वं हृदयाय नमः। तें दक्षिणहस्ताय नमः।
रुं वामहस्ताय नमः। द्रां नाभ्यै नमः। यं पादाभ्यां नमः।

॥ पादादिमूर्धान्त पञ्चाङ्ग (तृतीयो) न्यासः ॥

सद्योजातं प्रपद्यामि सद्योजाताय वै नमो नमः।
भवे भवे नाति भवे भवस्व माम्। भवोद्भवाय नमः॥
पादाभ्यां नमः॥

वामदेवाय नमो ज्येष्ठाय नमः श्रेष्ठाय नमो रुद्राय नमः कालाय
नमः कलविकरणाय नमो बलविकरणाय नमो बलाय नमो
बलप्रमथनाय नमः सर्वभूतदमनाय नमो मनोन्मनाय नमः॥
ऊरुभ्यां नमः॥

अ॒घो॒रै॑भ्योऽथ॒ घो॒रै॑भ्यो॒ घो॒र॒घो॒र॒त॒रे॒भ्यः॑ ।
 स॒र्वै॑भ्यः॒ स॒र्व॒श॒र्वै॑भ्यो॒ नम॑स्ते अस्तु रु॒द्ररू॑पेभ्यः ॥
 हृद॒याय॑ नमः ॥

तत्पु॒रुषाय॑ वि॒द्महे॑ म॒हादे॒वाय॑ धीमहि ।
 तन्नो॑ रु॒द्रः प्र॒चोद॑यात् ॥
 मु॒खाय॑ नमः ॥

ई॒शानः॑ स॒र्ववि॒द्याना॒मीश्वरः॑ स॒र्वभू॑ता॒नां ब्र॒ह्माधि॑पति॒ब्रह्म॒णो-
 ऽधि॑पति॒ब्रह्मा॑ शि॒वो मे॑ अस्तु सदाशि॒वोम् ॥
 हंस॑ हंस॑ मूर्ध्ने॑ नमः ॥

॥ हंसगायत्री ॥

अस्य श्री हंसगायत्री महामन्त्रस्य । अव्यक्त परब्रह्म ऋषिः ।
 अव्यक्त गायत्री छन्दः । परमहंसो देवता ॥ हंसां बीजम् । हंसीं
 शक्तिः । हंसूं कीलकम् ॥
 परमहंस-प्रसाद-सिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः ॥

हंसां अङ्गुष्ठाभ्यां नमः। हंसीं तर्जनीभ्यां नमः। हंसूं मध्यमाभ्यां
 नमः। हंसैं अनामिकाभ्यां नमः। हंसौं कनिष्ठिकाभ्यां नमः।
 हंसः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः। हंसां हृदयाय नमः। हंसीं शिरसे
 स्वाहा। हंसूं शिखायै वषट्। हंसैं कवचाय हुम्। हंसौं नेत्रत्रयाय
 वौषट्। हंसः अस्त्राय फट्। भूर्भुवस्सुवरोम् इति दिग्बन्धः ॥

॥ ध्यानम् ॥

गमागमस्थं गमनादिशून्यं चिद्रूपदीपं तिमिरापहारम् ।
 पश्यामि ते सर्वजनान्तरस्थं नमामि हंसं परमात्मरूपम् ॥

हंसहंसात् परमहंसः सोऽहं हंसः ॥

हंस हंसाय विद्महे परमहंसाय धीमहि ।
 तन्नो हंसः प्रचोदयात् ॥

(एवं त्रिः)

हंस हंसेति यो ब्रूयाद्धंसो नाम सदाशिवः ।
 एवं न्यासविधिं कृत्वा ततः सम्पुटमारभेत् ॥

॥ दिक् सम्पुटन्यासः ॥

ॐ भूर्भुवः सुवरोम्।

[ॐ] लं। त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं हवेहवे सुहवं
शूरमिन्द्रम्।

हुवे नु शक्रं पुरुहूतमिन्द्रं स्वस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः ॥

लं भूर्भुवः सुवः। इन्द्राय वज्रहस्ताय सुराधिपतये ऐरावतवाहनाय
साङ्गाय सायुधाय सशक्तिपरिवाराय सर्वालङ्कारभूषिताय
उमामहेश्वरपार्षदाय नमः।

पूर्वदिग्भागे ललाटस्थाने लं इन्द्राय नमः। इन्द्रः सुप्रीतो वरदो
भवतु ॥ [इन्द्रः संरक्षतु ॥] ॥ १ ॥

ॐ भूर्भुवः सुवरोम्।

[नं] रं। त्वन्नो अग्ने वरुणस्य विद्वान् देवस्य हेडोऽव यासिसीष्ठाः।

यजिष्ठो वह्नितमः शोशुचानो विश्वा द्वेषांसि प्रमुमुग्ध्यस्मत् ॥

रं भूर्भुवः सुवः। अग्नये शक्तिहस्ताय तेजोऽधिपतयेऽजवाहनाय
साङ्गाय सायुधाय सशक्तिपरिवाराय सर्वालङ्कारभूषिताय
उमामहेश्वरपार्षदाय नमः।

आग्नेयदिग्भागे नेत्रयोः स्थाने रं अग्नये नमः। अग्निः सुप्रीतो
वरदो भवतु ॥ [अग्निः संरक्षतु ॥] ॥ २ ॥

ॐ भूर्भुवः सुवरोम्।

[मों] हं। सुगं नः पन्थामभयं कृणोतु। यस्मिन्नक्षत्रे यम एति
राजा।

यस्मिन्नेनमभ्यषिञ्चन्त देवाः। तदस्य चित्रं हविषा यजाम ॥
हं भूर्भुवः सुवः। यमाय दण्डहस्ताय धर्माधिपतये महिषवाहनाय
साङ्गाय सायुधाय सशक्तिपरिवाराय सर्वालङ्कारभूषिताय
उमामहेश्वरपार्षदाय नमः।

दक्षिणदिग्भागे कर्णयोः स्थाने हं यमाय नमः। यमः सुप्रीतो
वरदो भवतु ॥ [यमः संरक्षतु ॥] ॥ ३ ॥

ॐ भूर्भुवः सुवरोम्।

[भं] षं। असुन्वन्तमयजमानमिच्छ स्तेनस्येत्यां तस्करस्यान्वेषि।
अन्यमस्मदिच्छ सा त इत्या नमो देवि निरूढते तुभ्यमस्तु ॥
षं भूर्भुवः सुवः। निरूढतये खड्गहस्ताय रक्षोधिपतये नरवाहनाय
साङ्गाय सायुधाय सशक्तिपरिवाराय सर्वालङ्कारभूषिताय
उमामहेश्वरपार्षदाय नमः।

निर्ऋतिदिग्भागे मुखस्थाने षं निर्ऋतये नमः। निर्ऋतिः
सुप्रीतो वरदो भवतु॥ [निर्ऋतिः संरक्षतु॥] ॥४॥

ॐ भूर्भुवः सुवरोम्।

[गं] वं। तत्त्वां यामि ब्रह्मणा वन्दमानस्तदा शास्ते यजमानो
हविर्भिः।

अहैडमानो वरुणेह बोध्युरुशस मा न आयुः प्रमौषीः॥

वं भूर्भुवः सुवः। वरुणाय पाशहस्ताय जलाधिपतये मकरवाहनाय
साङ्गाय सायुधाय सशक्तिपरिवाराय सर्वालङ्कारभूषिताय
उमामहेश्वरपार्षदाय नमः।

पश्चिमदिग्भागे बाह्वोः स्थाने वं वरुणाय नमः। वरुणः सुप्रीतो
वरदो भवतु॥ [वरुणः संरक्षतु॥] ॥५॥

ॐ भूर्भुवः सुवरोम्।

[वं] यं। आ नौ नियुद्भिः शतिनीभिरध्वरम्। सहस्रिणीभिरुपयाहि
यज्ञम्।

वायौ अस्मिन् हविषि मादयस्व। यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः॥
यं भूर्भुवः सुवः। वायवे साङ्कुशध्वजहस्ताय प्राणाधिपतये

मृगवाहनाय साङ्गाय सायुधाय सशक्तिपरिवाराय सर्वालङ्कार-
भूषिताय उमामहेश्वरपार्षदाय नमः ।

वायव्यदिग्भागे नासिकास्थाने यं वायवे नमः । वायुः सुप्रीतो
वरदो भवतु ॥ [वायुः संरक्षतु ॥] ॥ ६ ॥

ॐ भूर्भुवः सुवरोम् ।

[ते] सं । वयं सोम व्रते तव । मनस्तनूषु बिभ्रतः ।

प्रजावन्तो अशीमहि ॥

सं भूर्भुवः सुवः । सोमाय अमृतकलशहस्ताय नक्षत्राधिपतये
अश्ववाहनाय साङ्गाय सायुधाय सशक्तिपरिवाराय सर्वालङ्कार-
भूषिताय उमामहेश्वरपार्षदाय नमः ।

उत्तरदिग्भागे हृदयस्थाने सं सोमाय नमः । सोमः सुप्रीतो वरदो
भवतु ॥ [सोमः संरक्षतु ॥] ॥ ७ ॥

ॐ भूर्भुवः सुवरोम् ।

[रुं] शं । (ऋक्) तमीशानं जगत्तस्तस्थुषस्पतिम् । धियं
जिन्वमवसे हूमहे वयम् ।

पूषा नो यथा वेदसामसंहृद्धे रक्षिता पायुरदब्धः स्वस्तये ॥

शं भूर्भुवः सुवः। ईशानाय त्रिशूलहस्ताय भूताधिपतये
वृषभवाहनाय साङ्गाय सायुधाय सशक्तिपरिवाराय सर्वालङ्कार-
भूषिताय उमामहेश्वरपार्षदाय नमः।

ईशानदिग्भागे नाभिस्थाने शं ईशानाय नमः। ईशानः सुप्रीतो
वरदो भवतु ॥ [ईशानः संरक्षतु ॥] ॥८॥

ॐ भूर्भुवः सुवरोम्।

[द्रां] खं। (ऋक्) अस्मे रुद्रा मेहना पर्वतासो वृत्रहत्ये भरहृतौ
सजोषाः।

यः शंसते स्तुवते धायि पञ्च इन्द्रज्येष्ठा अस्माँ अवन्तु देवाः ॥
खं भूर्भुवः सुवः। ब्रह्मणे पद्महस्ताय विद्याधिपतये हंसवाहनाय
साङ्गाय सायुधाय सशक्तिपरिवाराय सर्वालङ्कारभूषिताय
उमामहेश्वरपार्षदाय नमः।

ऊर्ध्वदिग्भागे मूर्ध्निस्थाने खं ब्रह्मणे नमः। ब्रह्मा सुप्रीतो वरदो
भवतु ॥ [ब्रह्मा संरक्षतु ॥] ॥९॥

ॐ भूर्भुवः सुवरोम्।

[यं] ह्रीं। स्योना पृथिवि भवाऽनृक्षरा निवेशनी।
यच्छानः शर्म सप्रथाः ॥

हीं भूर्भुवः सुवः। विष्णवे चक्रहस्ताय नागाधिपतये गरुडवाहनाय
साङ्गाय सायुधाय सशक्तिपरिवाराय सर्वालङ्कारभूषिताय
उमामहेश्वरपार्षदाय नमः।

अधोदिग्भागे पादयोः स्थाने हीं विष्णवे नमः। विष्णुः सुप्रीतो
वरदो भवतु॥ [विष्णुः संरक्षतु॥] ॥ १० ॥

॥ षोडशाङ्गरौद्रीकरणम् ॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः। ॐ अं। नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः
शङ्कराय च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च॥
विभूरसि प्रवाहनो रौद्रेणानीकेन पाहि माऽग्ने पिपृहि मा मा
मा हिंसीः॥ अं ॐ भूर्भुवस्सुवरोम्। शिखास्थाने रुद्राय
नमः॥ १ ॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः। ॐ आं। नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः
शङ्कराय च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च॥
वह्निरसि हव्यवाहनो रौद्रेणानीकेन पाहि माऽग्ने पिपृहि मा मा

मां हिंसीः ॥ आं ॐ भूर्भुवस्सुवरोम् । शिरस्थाने रुद्राय
नमः ॥ २ ॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः । ॐ इं । नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः शङ्कराय
च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च ॥
श्वात्रोऽसि प्रचेता रौद्रेणानीकेन पाहि मांऽग्ने पिपृहि मा मा मा
हिंसीः ॥ इं ॐ भूर्भुवस्सुवरोम् । मूर्ध्निस्थाने रुद्राय नमः ॥ ३ ॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः । ॐ ई । नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः शङ्कराय
च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च ॥
तुथोऽसि विश्ववेदा रौद्रेणानीकेन पाहि मांऽग्ने पिपृहि मा मा
मां हिंसीः ॥ ई ॐ भूर्भुवस्सुवरोम् । ललाटस्थाने रुद्राय
नमः ॥ ४ ॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः । ॐ उं । नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः
शङ्कराय च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च ॥
उशिर्गसि कवी रौद्रेणानीकेन पाहि मांऽग्ने पिपृहि मा मा मा
हिंसीः ॥ उं ॐ भूर्भुवस्सुवरोम् । नेत्रयोः स्थाने रुद्राय

नमः ॥ ५ ॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः । ॐ उं । नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः
 शङ्कराय च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च ॥
 अङ्घ्रिरिसि बम्भारी रौद्रेणानीकेन पाहि माऽग्ने पिपृहि मा मा
 मा हिंसीः ॥ उं ॐ भूर्भुवस्सुवरोम् । कर्णयोः स्थाने रुद्राय
 नमः ॥ ६ ॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः । ॐ ऋं । नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः
 शङ्कराय च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च ॥
 अवस्युरसि दुवस्वान् रौद्रेणानीकेन पाहि माऽग्ने पिपृहि मा मा मा
 हिंसीः ॥ ऋं ॐ भूर्भुवस्सुवरोम् । मुखस्थाने रुद्राय नमः ॥ ७ ॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः । ॐ ॠं । नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः
 शङ्कराय च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च ॥
 शुन्ध्यूरसि मार्जालीयो रौद्रेणानीकेन पाहि माऽग्ने पिपृहि मा
 मा मा हिंसीः ॥ ॠं ॐ भूर्भुवस्सुवरोम् । कण्ठस्थाने रुद्राय
 नमः ॥ ८ ॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः। ॐ लं। नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः
 शङ्कराय च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च॥
 सम्राडसि कृशानू रौद्रेणानीकेन पाहि माऽग्ने पिपृहि मा मा
 मा हिंसीः॥ लं ॐ भूर्भुवस्सुवरोम्। बाहोः स्थाने रुद्राय
 नमः॥ ९॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः। ॐ लं। नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः
 शङ्कराय च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च॥
 परिषद्योऽसि पर्वमानो रौद्रेणानीकेन पाहि माऽग्ने पिपृहि मा
 मा मा हिंसीः॥ लं ॐ भूर्भुवस्सुवरोम्। हृदयस्थाने रुद्राय
 नमः॥ १०॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः। ॐ एं। नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः
 शङ्कराय च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च॥
 प्रतक्त्रोऽसि नभस्वान् रौद्रेणानीकेन पाहि माऽग्ने पिपृहि मा
 मा मा हिंसीः॥ एं ॐ भूर्भुवस्सुवरोम्। नाभिस्थाने रुद्राय
 नमः॥ ११॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः। ॐ ऐं। नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः
 शङ्कराय च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च॥
 असम्मृष्टोऽसि हव्यसूदो रौद्रेणानीकेन पाहि माऽग्ने पिपृहि मा
 मा मा हिंसीः॥ ऐं ॐ भूर्भुवस्सुवरोम्। कटिस्थाने रुद्राय
 नमः॥ १२॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः। ॐ ॐ। नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः
 शङ्कराय च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च॥
 ऋतधामाऽसि सुवर्ज्योती रौद्रेणानीकेन पाहि माऽग्ने पिपृहि मा
 मा मा हिंसीः॥ ॐ ॐ भूर्भुवस्सुवरोम्। ऊरुस्थाने रुद्राय
 नमः॥ १३॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः। ॐ औं। नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः
 शङ्कराय च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च॥
 ब्रह्मज्योतिरसि सुवर्धामा रौद्रेणानीकेन पाहि माऽग्ने पिपृहि मा
 मा मा हिंसीः॥ औं ॐ भूर्भुवस्सुवरोम्। जानुस्थाने रुद्राय
 नमः॥ १४॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः। ॐ अं। नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः
 शङ्कराय च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च॥
 अजोऽस्येकपाद्रौद्रेणानीकेन पाहि माऽग्ने पिपृहि मा मा
 मा हिंसीः॥ अं ॐ भूर्भुवस्सुवरोम्। जङ्घास्थाने रुद्राय
 नमः॥ १५॥

ॐ भूर्भुवस्सुवः। ॐ अः। नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः
 शङ्कराय च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च॥
 अहिरसि बुध्नियो रौद्रेणानीकेन पाहि माऽग्ने पिपृहि मा मा मा
 हिंसीः॥ अः ॐ भूर्भुवस्सुवरोम्। पादयोः स्थाने रुद्राय
 नमः॥ १६॥

त्वगस्थिगतैः सर्वपापैः प्रमुच्यते। सर्वभूतेष्वपराजितो भवति।
 ततो भूत-प्रेत-पिशाच-ब्रह्मराक्षस-यक्ष-यमदूत-शाकिनी-
 डाकिनी-सर्प-श्वापद-वृश्चिक-तस्कराद्युपद्रवाद्युपघाताः। सर्वे
 ज्वलन्तं पश्यन्तु। मां रक्षन्तु। यजमानं रक्षन्तु। सर्वान्
 महाजनान् रक्षन्तु॥

॥ गुह्यादि मस्तकान्तं षडङ्ग (चतुर्थो) न्यासः ॥

मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यं विच्छिन्नं यज्ञं समिमं दधातु।
या इष्टा उषसो निमृचश्च ताः सन्दधामि हविषा घृतेन ॥ गुह्याय
नमः ॥ १ ॥

अबोध्यग्निः समिधा जनानां प्रति धेनुमिवाऽऽयतीमुषासम्।
यद्वा इव प्रवयामुज्जिहानाः प्रभानवः सिस्रते नाकमच्छ ॥ नाभ्यै
नमः ॥ २ ॥

अग्निर्मूर्द्धा दिवः ककुत्पतिः पृथिव्या अयम्।
अपां रेतांसि जिन्वति ॥ हृदयाय नमः ॥ ३ ॥

मूर्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृताय जातमग्निम्।
कविं सम्राजमतिथिं जनानामासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः ॥
कण्ठाय नमः ॥ ४ ॥

मर्माणि ते वर्मभिश्छादयामि सोमस्त्वा राजाऽमृतैर्नाभिवस्ताम्।
उरोर्वरीयो वरिवस्ते अस्तु जयन्तं त्वामनु मदन्तु देवाः ॥ मुखाय
नमः ॥ ५ ॥

ज्ञातवै॒दा यदि॑ वा पाव॒कोऽसि॑। वै॒श्वान॒रो यदि॑ वा वैद्यु॒तोऽसि॑।
 शं प्र॒जाभ्यो॑ यज॒मानाय॑ लो॒कम्। ऊ॒र्जं पु॒ष्टिं द॑द॒द्भ्याव॑वृत्स्व॥
 शिर॑से नमः ॥ ६ ॥

॥ आत्मरक्षा ॥

(तैत्तिरीयब्राह्मणे अष्टकं - २/प्रश्नः - ३/अनुवाकः - ११)

ब्रह्मा॑त्म॒न्वद॑सृजत। तद॑का॒मय॑त। स॒मा॒त्म॒ना प॒द्येये॑ति।
 आ॒त्म॒न्ना॒त्म॒न्नित्या॑म॒न्त्रय॑त। तस्मै॑ द॒श॒मꣳ हू॒तः प्र॒त्य॑शृ॒णोत्। स
 द॒श॒हू॒तोऽभ॑वत्। द॒श॒हू॒तो ह॒ वै ना॒मैषः॑। तं वा ए॒तं द॒श॒हू॒तꣳ
 स॒न्तम्। द॒श॒हो॒तेत्या॑चक्षते प॒रोक्षे॑ण। प॒रोक्ष॑प्रि॒या इ॒व हि दे॒वाः ॥

आ॒त्म॒न्ना॒त्म॒न्नित्या॑म॒न्त्रय॑त। तस्मै॑ स॒प्त॒मꣳ हू॒तः प्र॒त्य॑शृ॒णोत्। स
 स॒प्त॒हू॒तोऽभ॑वत्। स॒प्त॒हू॒तो ह॒ वै ना॒मैषः॑। तं वा ए॒तꣳ स॒प्त॒हू॒तꣳ
 स॒न्तम्। स॒प्त॒हो॒तेत्या॑चक्षते प॒रोक्षे॑ण। प॒रोक्ष॑प्रि॒या इ॒व हि दे॒वाः ॥

आ॒त्म॒न्ना॒त्म॒न्नित्या॑म॒न्त्रय॑त। तस्मै॑ ष॒ष्ठꣳ हू॒तः प्र॒त्य॑शृ॒णोत्। स
 ष॒ड्हू॒तोऽभ॑वत्। ष॒ड्हू॒तो ह॒ वै ना॒मैषः॑। तं वा ए॒तꣳ ष॒ड्हू॒तꣳ स॒न्तम्।

षड्द्वोतेत्याचक्षते परोक्षेण। परोक्षप्रिया इव हि देवाः ॥

आत्मन्नात्मन्नित्यामन्त्रयत्। तस्मै पञ्चमः हूतः प्रत्यशृणोत्। स पञ्चहूतोऽभवत्। पञ्चहूतो ह वै नामैषः। तं वा एतं पञ्चहूतः सन्तम्। पञ्चहोतेत्याचक्षते परोक्षेण। परोक्षप्रिया इव हि देवाः ॥

आत्मन्नात्मन्नित्यामन्त्रयत्। तस्मै चतुर्थः हूतः प्रत्यशृणोत्। स चतुरहूतोऽभवत्। चतुरहूतो ह वै नामैषः। तं वा एतं चतुरहूतः सन्तम्। चतुर्होतेत्याचक्षते परोक्षेण। परोक्षप्रिया इव हि देवाः ॥

तमब्रवीत्। त्वं वै मे नेदिष्ठः हूतः प्रत्यश्रौषीः। त्वयैनानाख्यातार इति। तस्मान्नु हैनाऽश्चतुरहोतार इत्याचक्षते। तस्माच्छुश्रूषुः पुत्राणां हृद्यतमः। नेदिष्ठो हृद्यतमः। नेदिष्ठो ब्रह्मणो भवति। य एवं वेद।

आत्मने नमः ॥

॥ शिवसङ्कल्पः ॥

येनेदं भूतं भुवनं भविष्यत् परिगृहीतममृतैर्न सर्वम्।

येन यज्ञस्त्रायते सप्तहोता तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ १ ॥

येन कर्माणि प्रचरन्ति धीरा यतो वाचा मनसा चारु यन्ति ।
यत्सम्मितमनुसंयन्ति प्राणिनस्तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ २ ॥

येन कर्माण्यपसौ मनीषिणो यज्ञे कृण्वन्ति विदथेषु धीराः ।
यदपूर्वं यक्षमन्तः प्रजानां तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ ३ ॥

यत्प्रज्ञानमुत चेतो धृतिश्च यज्ज्योतिरन्तरमृतं प्रजासु ।
यस्मान्न ऋते किं च न कर्म क्रियते तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ ४ ॥

सुषारथिरश्वानिव यन्मनुष्यान्नेनीयतेऽभीशुभिर्वाजिन इव ।
हृत्प्रतिष्ठं यदजिरं जर्विष्ठं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ ५ ॥

यस्मिनृचः साम यजूंषि यस्मिन् प्रतिष्ठिता रथनाभाविंवाराः ।
यस्मिंश्चित्तं सर्वमोतं प्रजानां तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ ६ ॥

यदत्र षष्ठं त्रिशतं सुवीरं यज्ञस्य गुह्यं नवनावमाय्यम् ।
दश पञ्च त्रिंशतं यत्परं च तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ ७ ॥

यज्जाग्रतो दूरमुदैति दैवं तद्दु सुप्तस्य तथैवैति ।
दूरङ्गमं ज्योतिषां ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ ८ ॥

येनेदं विश्वं जगतो बभूव ये देवापि महतो जातवेदाः ।
तदेवाग्निस्तमसो ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ ९ ॥

येन द्यौः पृथिवी चान्तरिक्षं च ये पर्वताः प्रदिशो दिशश्च ।
येनेदं जगद्वाप्तं प्रजानां तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ १० ॥

ये मनो हृदयं ये च देवा ये दिव्या आपो ये सूर्यरश्मिः ।
ते श्रोत्रे चक्षुषी सञ्चरन्तं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ ११ ॥

अचिन्त्यं चाप्रमेयं च व्यक्ताव्यक्तपरं च यत् ।
सूक्ष्मात्सूक्ष्मतरं ज्ञेयं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ १२ ॥

एका च दश शतं च सहस्रं चायुतं च
नियुतं च प्रयुतं चार्बुदं च न्यर्बुदं च समुद्रश्च मध्यं चान्तश्च
परार्धश्च तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ १३ ॥

ये पञ्च पञ्चादश शतं सहस्रमयुतं न्यर्बुदं च ।
ते अग्निचित्येष्टकास्तं शरीरं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ १४ ॥

वेदाहमेतं पुरुषं महान्तमादित्यवर्णं तमसः परस्तात् ।
यस्य योनिं परिपश्यन्ति धीरास्तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ १५ ॥

यस्येदं धीराः पुनन्ति कवयौ ब्रह्माणमेतं त्वा वृणत इन्दुम् ।
स्थावरं जङ्गमं द्यौराकाशं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ १६ ॥

परात्परतरं चैव यत्पराच्चैव यत्परम् ।
यत्परात्परतो ज्ञेयं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ १७ ॥

परात्परतरो ब्रह्मा तत्परात्परतो हरिः ।
तत्परात्परतोऽधीशस्तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ १८ ॥

या वेदादिषु गायत्री सर्वव्यापी महेश्वरी ।
ऋग्यजुः सामाथर्वैश्च तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ १९ ॥

यो वै देवं महादेवं प्रणवं परमेश्वरम् ।
यः सर्वे सर्ववेदैश्च तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ २० ॥

प्रयतः प्रणवोङ्कारं प्रणवं पुरुषोत्तमम् ।
ओङ्कारं प्रणवात्मानं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ २१ ॥

योऽसौ सर्वेषु वेदेषु पठ्यते ह्यज इश्वरः ।
अकायो निर्गुणो ह्यात्मा तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ २२ ॥

गोभिर्जुष्टं धनेन ह्यायुषा च बलेन च।
प्रजयां पशुभिः पुष्कराक्षं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ २३ ॥

कैलासशिखरे रम्ये शङ्करस्य शिवालये।
देवतास्तत्र मोदन्ते तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ २४ ॥

त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम्।
उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात्तन्मे मनः
शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ २५ ॥

विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतोमुखो विश्वतोहस्त उत विश्वतस्पात्।
सम्बाहुभ्यां नमति सम्पतत्रैर्द्यावापृथिवी जनयन्देव एकस्तन्मे
मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ २६ ॥

चतुरो वेदानधीयीत सर्वशास्त्रमयं विदुः।
इतिहासपुराणानां तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ २७ ॥

मा नो महान्तमुत मा नो अर्भकं मा न उक्षन्तमुत मा न
उक्षितम्। मा नोऽवधीः पितरं मोत मातरं प्रिया मा

नस्तनुवौ रुद्र रीरिषस्तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ २८ ॥

मानस्तोके तनये मा न आयुषि मा नो गोषु मा नो
अश्वेषु रीरिषः । वीरान्मा नो रुद्र भामितोऽवधीरुहविष्मन्तो
नमसा विधेम ते तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ २९ ॥

ऋतं सत्यं परं ब्रह्म पुरुषं कृष्णपिङ्गलम् ।
ऊर्ध्वरेतं विरूपाक्षं विश्वरूपाय वै नमो
नमस्तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ ३० ॥

कद्रुद्राय प्रचेतसे मीढुष्टमाय तव्यसे ।
वो चेम शन्तमं हृदे । सर्वो ह्येष रुद्रस्तस्मै रुद्राय नमो अस्तु
तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ ३१ ॥

ब्रह्मजज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्विसीमतः सुरुचौ वेन आवः ।
सबुधिया उपमा अस्य विष्ठाः सतश्च योनिमसतश्च
विवस्तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ ३२ ॥

यः प्राणतो निमिषतो महित्वैक इद्राजा जगतो बभूव ।
य ईशो अस्य द्विपदश्चतुष्पदः कस्मै देवाय

ह॒विषा॑ वि॒धेम॒ तन्मे॒ मनः॑ शि॒वसङ्क॒ल्पम॑स्तु ॥ ३३ ॥

य आ॑त्म॒दा ब॑ल॒दा यस्य॑ वि॒श्व उ॒पास॑ते प्र॒शिषं॑ यस्य॑ दे॒वाः ।

यस्य॑ छा॒याऽमृ॑तं यस्य॑ मृ॒त्युः कस्मै॑ दे॒वाय॑

ह॒विषा॑ वि॒धेम॒ तन्मे॒ मनः॑ शि॒वसङ्क॒ल्पम॑स्तु ॥ ३४ ॥

यो रु॒द्रो अ॒ग्नौ यो अ॒प्सु य ओष॑धीषु॒ यो रु॒द्रो वि॒श्वा

भुव॑नाऽऽवि॒वेश॑ तस्मै॑ रु॒द्राय॑ नमो॑ अस्तु॒ तन्मे॒ मनः॑

शि॒वसङ्क॒ल्पम॑स्तु ॥ ३५ ॥

ग॒न्ध॒द्वारां॑ दु॒राध॑रूषां॒ नित्य॑पु॒ष्टां क॑री॒षिणी॑म् । ई॒श्वरी॑ः स॒र्वभू॑ता॒नां

तामि॒होप॑ह्वये॒ श्रियं॑ तन्मे॒ मनः॑ शि॒वसङ्क॒ल्पम॑स्तु ॥ ३६ ॥

य इ॒दं शि॒वसङ्क॒ल्पं स॒दा ध्या॑यन्ति॒ ब्राह्म॑णाः ।

ते परं॑ मोक्षं॑ गमिष्यन्ति॒ तन्मे॒ मनः॑ शि॒वसङ्क॒ल्पम॑स्तु ॥

हृद॑याय नमः ॥

॥ पुरुषसूक्तम् ॥

ॐ सहस्रशीर्षा पुरुषः। सहस्राक्षः सहस्रपात्। स भूमिं
विश्वतो वृत्वा। अत्यतिष्ठदशाङ्गुलम्॥ पुरुष एवेदं सर्वम्।
यद्भूतं यच्च भव्यम्। उतामृतत्वस्येशानः। यदन्नैनातिरोहति॥
एतावानस्य महिमा। अतो ज्यायांश्च पूरुषः।

पादोऽस्य विश्वा भूतानि। त्रिपादस्यामृतं दिवि॥ त्रिपादूर्ध्व
उदैत्पुरुषः। पादोऽस्येहाऽऽभवात्पुनः। ततो विश्वङ्मकामत्।
साशनानशने अभि॥ तस्माद्विराडजायत। विराजो अधि पूरुषः।
स जातो अत्यरिच्यत। पश्चाद्भूमिमथो पुरः॥

यत्पुरुषेण हविषा। देवा यज्ञमतन्वत। वसन्तो अस्यासीदाज्यम्।
ग्रीष्म इध्मः शरद्धविः॥ सप्तास्यऽऽसन्परिधयः। त्रिः सप्त समिधः
कृताः। देवा यद्यज्ञं तन्वानाः। अबध्नन्पुरुषं पशुम्॥ तं यज्ञं
बरहिषि प्रौक्षन्। पुरुषं जातमग्रतः।

तेन देवा अयजन्त। साध्या ऋषयश्च ये॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः।
सम्मृतं पृषदाज्यम्। पशूँस्ताँश्चक्रे वायव्यान्। आरण्यान्ग्राम्याश्च
ये॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः। ऋचः सामानि जज्ञिरे। छन्दाँसि

जज्ञिरे तस्मात् ।

यजुस्तस्मादजायत ॥ तस्मादश्वा अजायन्त । ये के चौभयादतः ।
गावो ह जज्ञिरे तस्मात् । तस्माज्जाता अजावयः ॥ यत्पुरुषं
व्यदधुः । कतिधा व्यकल्पयन् । मुखं किमस्य कौ बाहू । कावूरू
पादवुच्येते ॥ ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीत् । बाहू राजन्यः कृतः ।

ऊरू तदस्य यद्वैश्यः । पद्भ्यां शूद्रो अजायत ॥ चन्द्रमा
मनसो जातः । चक्षोः सूर्यो अजायत । मुखादिन्द्रश्चाग्निश्च ।
प्राणाद्वायुरजायत ॥ नाभ्या आसीदन्तरिक्षम् । शीर्ष्णो द्यौः
समवर्तत । पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात् । तथा लोकाः अकल्पयन् ॥
वेदाहमेतं पुरुषं महान्तम् । आदित्यवर्णं तमसस्तु पारे ॥ सर्वाणि
रूपाणि विचित्य धीरः । नामानि कृत्वाऽभिवदन् यदास्तैः ॥
धाता पुरस्ताद्यमुदाजहार । शक्रः प्रविद्वान्प्रदिशश्चतस्रः । तमेवं
विद्वानमृत इह भवति । नान्यः पन्था अयनाय विद्यते ॥ यज्ञेन
यज्ञमयजन्त देवाः । तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् । ते ह नाकं
महिमानः सचन्ते । यत्र पूर्वे साध्याः सन्ति देवाः ॥

शिरसे स्वाहा ॥

॥ उत्तरनारायणम् ॥

अद्भ्यः सम्भूतः पृथिव्यै रसाच्च। विश्वकर्मणः समवर्तताधि।
तस्य त्वष्टा विदधद्रूपमेति। तत्पुरुषस्य विश्वमाजानमग्रै॥
वेदाहमेतं पुरुषं महान्तम्। आदित्यवर्णं तमसः परस्तात्।
तमेवं विद्वानमृतं इह भवति। नान्यः पन्था विद्यतेयऽनाय॥
प्रजापतिश्चरति गर्भे अन्तः। अजायमानो बहुधा विजायते।

तस्य धीराः परिजानन्ति योनिम्। मरीचीनां पदमिच्छन्ति
वेधसः॥ यो देवेभ्य आतपति। यो देवानां पुरोहितः। पूर्वं यो
देवेभ्यो जातः। नमो रुचाय ब्राह्मये॥ रुचं ब्राह्मम् जनयन्तः।
देवा अग्रे तदब्रुवन्। यस्त्वैवं ब्राह्मणो विद्यात्। तस्य देवा
असन् वशै॥ ह्रीश्च ते लक्ष्मीश्च पत्न्यौ। अहोरात्रे पार्श्वे। नक्षत्राणि
रूपम्। अश्विनौ व्यात्तम्। इष्टं मनिषाण। अमुं मनिषाण। सर्वं
मनिषाण॥

शिखायै वषट्॥

॥ अप्रतिरथम् ॥

(तैत्तिरीयसंहितायां काण्डः - ४/प्रश्नः - ६/अनुवाकः - ४)

आशुः शिशानो वृषभो न युध्मो घनाघनः क्षोभणश्चर्षणीनाम्।
 सङ्क्रन्दनोऽनिमिष एकवीरः शत५ सेना अजयत् साकमिन्द्रः।
 सङ्क्रन्दनेनानिमिषेण जिष्णुना युत्कारेण दुश्चवनेन धृष्णुना।
 तदिन्द्रेण जयत् तत्सहध्वं युधो नर इषुहस्तेन वृष्णा। स इषुहस्तैः
 सनिषङ्गिभिर्वशी स५स्रष्टा स युध इन्द्रो गणेन। स५सृष्टजिथ्सोमपा
 बाहुशध्यूर्ध्वधन्वा प्रतिहिताभिरस्ता।

बृहस्पते परि दीया रथेन रक्षोहाऽमित्रा५ अपबाधमानः।
 प्रभञ्जन्त्सेनाः प्रमृणो युधा जयन्तस्माकमेध्यविता रथानाम्।
 गोत्रभिदं गोविदं वज्रबाहुं जयन्तमज्म प्रमृणन्तमोजसा। इम५
 संजाता अनु वीरयध्वमिन्द्र५ सखायोऽनु स५ रभध्वम्।
 बलविज्ञायः स्थविरः प्रवीरः सहस्वान् वाजी सहमान उग्रः।
 अभिवीरो अभिसत्त्वा सहोजा जैत्रमिन्द्र रथमा तिष्ठ गोवित्।
 अभि गोत्राणि सहसा गार्हमानोऽदायो वीरः शतमन्युरिन्द्रः।

दुश्चवनः पृतनाषाडयुध्योऽस्माक५ सेना अवतु प्र युत्सु।

इन्द्र आसां नेता बृहस्पतिर्दक्षिणा यज्ञः पुर एतु सोमः।
 देवसेनानामभिभञ्जतीनां जयन्तीनां मरुतौ यन्त्वग्रै। इन्द्रस्य
 वृष्णो वरुणस्य राज्ञ आदित्यानां मरुताः शर्ध उग्रम्।
 महामनसां भुवनच्यवानां घोषो देवानां जयतामुदस्थात्।
 अस्माकमिन्द्रः समृतेषु ध्वजेष्वस्माकं या इषवस्ता जयन्तु।

अस्माकं वीरा उत्तरे भवन्त्वस्मानु देवा अवता हवेषु। उद्धरष्य
 मघवन्नायुधान्युत् सत्त्वंनां मामकानां महाशसि। उद्धृत्रहन्
 वाजिनां वाजिनान्युद्रथानां जयतामेतु घोषः। उप प्रेत जयता
 नरः स्थिरा वः सन्तु बाहवः। इन्द्रो वः शर्म यच्छत्त्वनाधृष्या
 यथाऽसथ। अवसृष्टा परा पत शरव्ये ब्रह्मसशिता।

गच्छामित्रान् प्रविश मैषां कं चनोच्छिषः। मर्माणि ते
 वर्मभिश्छादयामि सोमस्त्वा राजाऽमृतेनाभिवस्ताम्। उरोर्वरीयो
 वरिवस्ते अस्तु जयन्तं त्वामनु मदन्तु देवाः। यत्र बाणाः
 सम्पतन्ति कुमार विशिखा इव। इन्द्रो नस्तत्र वृत्रहा विश्वाहा
 शर्म यच्छतु॥ कवचाय हुम्॥

॥ प्रतिपूरुषम् (सं०) ॥

(तैत्तिरीयसंहितायां काण्डः - १/प्रश्नः - ८/अनुवाकः - ६)

प्रतिपूरुषमेककपालान्निर्वपत्येकमतिरिक्तं यावन्तो गृह्याः
 स्मस्तेभ्यः कर्मकरं पशूनां शर्मांसि शर्म यजमानस्य शर्म
 मे यच्छैक एव रुद्रो न द्वितीयाय तस्थ आखुस्ते रुद्र पशुस्तं
 जुषस्वैष ते रुद्र भागः सह स्वस्त्राऽम्बिकया तं जुषस्व भेषजं
 गवेऽश्वाय पुरुषाय भेषजमथो अस्मभ्यं भेषजं सुभेषजं
 यथाऽसति। सुगं मेषाय मेष्या अवांम्ब रुद्रमदिमह्यव देवं
 त्र्यम्बकम्। यथा नः श्रेयसः करद्यथा नो वस्यसः करद्यथा नः
 पशुमतः करद्यथा नो व्यवसाययात्। त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं
 पुष्टिवर्धनम्। उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय माऽमृतात्॥ एष
 ते रुद्रभागस्तं जुषस्व तेनावसेन परो मूर्जवतोऽतीह्यवततधन्वा
 पिनाकहस्तः कृत्तिवासाः॥

॥ प्रतिपूरुषम् (ब्रा०) ॥

(तैत्तिरीयब्राह्मणे अष्टकं - १/प्रश्नः - ६/अनुवाकः - १०)

प्रतिपूरुषमेककपालान्निर्वपति। जाता एव प्रजा रुद्रान्निरवदयते।
 एकमतिरिक्तम्। जनिष्यमाणा एव प्रजा रुद्रान्निरवदयते।
 एककपाला भवन्ति। एकधैव रुद्रं निरवदयते। नाभिधारयति।
 यदभिधारयैत्। अन्तरवचारिणः रुद्रं कुर्यात्। एकोल्मुकेन
 यन्ति। तद्धि रुद्रस्य भागधेयम्। इमां दिशं यन्ति। एषा
 वै रुद्रस्य दिक्। स्वायामेव दिशि रुद्रं निरवदयते। रुद्रो वा
 अपशुकाया आहुत्यै नातिष्ठत। असौ ते पशुरिति निर्दिशेद्यं
 द्विष्यात्। यमेव द्वेष्टि। तमस्मै पशुं निर्दिशति। यदि न
 द्विष्यात्। आखुस्ते पशुरिति ब्रूयात्। न ग्राम्यान् पशून्
 हिनस्ति। नऽऽरण्यान्। चतुष्पथे जुहोति। एष वा अग्नीनां
 पङ्क्तिशो नाम। अग्निवत्येव जुहोति। मध्यमेन पर्णेन जुहोति।
 सुगध्यैषा। अथो खलु। अन्तमेनैव होतव्यम्। अन्तत एव रुद्रं
 निरवदयते। एष ते रुद्र भागः सह स्वस्त्राऽम्बिकयेत्याह। शरद्वा
 अस्याम्बिका स्वसा। तया वा एष हिनस्ति। यः हिनस्ति।
 तयैवैनः सह शमयति। भेषजं गव इत्याह। यावन्त एव ग्राम्याः
 पशवः। तेभ्यो भेषजं करोति। अवाम्ब रुद्रमदिमहीत्याह।
 आशिषमेवैतामाशास्ते। त्र्यम्बकं यजामह इत्याह। मृत्योर्मुक्षीय

माऽमृतादिति वावैतदाह। उत्किरन्ति। भगस्य लीप्सन्ते। मूते
 कृत्वाऽऽसजन्ति। यथा जनं यतैऽवसं करोति। तादृगेव तत्।
 एष ते रुद्र भाग इत्याह निरवत्यै। अप्रतीक्षमायन्ति। अपः
 परिषिञ्चति। रुद्रस्यान्तरहित्यै। प्र वा एतैस्माल्लोकाच्च्यवन्ते।
 ये त्र्यम्बकैश्चरन्ति। आदित्यं चरुं पुनरेत्य निर्वपति। इयं वा
 अदितिः। अस्यामेव प्रतितिष्ठन्ति।

नेत्रत्रयाय वौषट् ॥

॥ शतरुद्रीयम् (सं०) ॥

(तैत्तिरीयसंहितायां काण्डः - १/प्रश्नः - ३/अनुवाकः - १४)

त्वमग्ने रुद्रो असुरो महो दिवस्त्व॑ शर्धो॑ मारुतं पृक्ष ईशिषे। त्वं
 वातैर॑रुणैर्यासि शङ्ग॑यस्त्वं पूषा वि॒धतः पा॑सि नु त्मना॑। आ वो
 राजा॑नमध्वरस्य॑ रुद्र॑ होतार॑ सत्य॑यज॑ रोद॑स्योः। अ॒ग्निं पु॒रा
 तन॑यि॒त्नोर॒चित्ता॒द्विर॑ण्यरूपमवसे कृणुध्वम्। अ॒ग्निर॒होता॑ नि
 षसा॑दा यजी॒यानु॑पस्थे मा॒तुः सु॒रभा॑वु लोके। युवा॑ क॒विः पु॒रुनि॒ष्ठ

ऋतावा धर्ता कृष्टीनामुत मध्य इद्धः।

साध्वीमर्कदेववीतिं नो अद्य यज्ञस्य जिह्वामविदाम गुह्याम्। स
आयुराऽगात्सुरभिर्वसानो भद्रामर्कदेवहूतिं नो अद्य। अक्रन्ददग्निः
स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः समञ्जन्। सद्यो जज्ञानो वि
हीमिद्धो अख्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः। त्वे वसूनि पुर्वणीक
होतर्दोषा वस्तोरेरिरे यज्ञियासः।

क्षामैव विश्वा भुवनानि यस्मिन्त्सः सौभंगानि दधिरे पावके। तुभ्यं
ता अङ्गिरस्तम विश्वाः सुक्षितयः पृथक्। अग्ने कामाय येमिरे।
अश्याम तं काममग्ने तवोत्यश्याम रयिः रयिवः सुवीरम्।
अश्याम वाजमभि वाजयन्तोऽश्याम द्युम्नमजराऽजरन्ते। श्रेष्ठं
यविष्ठ भारताऽग्नौ द्युमन्तमा भर।

वसो पुरुस्पृहः रयिम्। स श्वितानस्तन्यतू रोचनस्था
अजरोभिर्नानदद्विर्यविष्ठः। यः पावकः पुरुतमः पुरुणि
पृथून्यग्निरनुयाति भवन्। आयुष्टे विश्वतो दधदयमग्निर्वरण्यः।
पुनस्ते प्राण आयति परा यक्ष्मः सुवामि ते। आयुर्दा अग्ने हविषो
जुषाणो घृतप्रतीको घृतयौनिरेधि। घृतं पीत्वा मधु चारु गव्यं

पितेव पुत्रमभिरक्षतादिमम्।

तस्मै ते प्रतिहर्यते जातवेदो विचरषणे। अग्ने जनामि
सुष्टुतिम्। दिवस्परि प्रथमं जज्ञे अग्निरस्मद्वितीयं परि जातवेदाः।
तृतीयमप्सु नृमणा अजस्रमिन्धान एनं जरते स्वाधीः। शुचिः
पावक वन्द्योऽग्ने बृहद्विरौचसे। त्वं घृतेभिराहुतः। दृशानो
रुक्म उर्व्या व्यद्यौर्दुर्मरुषमायुः श्रिये रुचानः। अग्निरमृतो
अभवद्वयोभिर्यदेनं द्यौरजनयत्सुरेताः।

आ यदिषे नृपतिं तेज आनद्बुचि रेतो निषिक्तं द्यौरभीके। अग्निः
शर्धमनवद्यं युवानं स्वाधियं जनयत्सूदयच्च। स तेजीयसा मनसा
त्वोत उत शिक्ष स्वपत्यस्य शिक्षोः। अग्ने रायो नृतमस्य प्रभूतौ
भूयाम ते सुष्टुतयश्च वस्वः। अग्ने सहन्तमा भर द्युमनस्य प्रासहा
रयिम्।

विश्वा यश्चरषणीरभ्यासा वाजेषु सासहत। तमग्ने पृतना
सह रयि सहस्व आ भर। त्वं हि सत्यो अद्भुतो
दाता वाजस्य गोमतः। उक्षान्नाय वशान्नाय सोमपृष्ठाय
वेधसे। स्तोमैर्विधेमाग्नये। वद्मा हि सूनो अस्यद्वसद्वा चक्रे

अग्निर्जनुषाऽज्माऽन्नम्। स त्वं न ऊर्जसन् ऊर्जं धा राजैव
जेरवृके क्षेप्यन्तः।

अग्न आयूँषि पवस आ सुवोर्जमिषं च नः। आरे बाधस्व
दुच्छुनाम्। अग्ने पवस्व स्वर्पा अस्मे वर्चः सुवीर्यम्। दधत्योषं
रयिं मयि। अग्ने पावक रोचिषा मन्द्रया देव जिह्या। आ देवान्
वक्षि यक्षि च। स नः पावक दीदिवोऽग्ने देवाँ इहऽऽवह। उप
यज्ञं हविश्च नः। अग्निः शुचिं व्रततमः शुचिर्विप्रः शुचिः कविः।
शुचीं रोचत आहुतः। उदग्ने शुचयस्तव शुक्रा भ्राजन्त ईरते।
तव ज्योतीँष्यर्चयः॥

॥ शतरुद्रीयम् (ब्रा०) ॥

(तैत्तिरीयब्राह्मणे काठके प्रश्नः - २/अनुवाकः - २)

त्वमग्ने रुद्रो असुरो महो दिवः। त्वं शर्धो मारुतं पृक्ष
ईशिषे। त्वं वातैररुणैर्यासि शङ्गयः। त्वं पूषा विधतः पासि
नु त्मना। देवा देवेषु श्रयध्वम्। प्रथमा द्वितीयेषु श्रयध्वम्।
द्वितीयास्तृतीयेषु श्रयध्वम्। तृतीयाश्चतुर्थेषु श्रयध्वम्।

चतुर्थाः पञ्चमेषु श्रयध्वम्। पञ्चमाः षष्ठेषु श्रयध्वम्॥
 षष्ठाः सप्तमेषु श्रयध्वम्। सप्तमा अष्टमेषु श्रयध्वम्।
 अष्टमा नवमेषु श्रयध्वम्। नवमा दशमेषु श्रयध्वम्।
 दशमा एकादशेषु श्रयध्वम्। एकादशा द्वादशेषु श्रयध्वम्।
 द्वादशास्त्रयोदशेषु श्रयध्वम्। त्रयोदशाश्चतुर्दशेषु श्रयध्वम्।
 चतुर्दशाः पञ्चदशेषु श्रयध्वम्। पञ्चदशाः षोडशेषु श्रयध्वम्॥
 षोडशाः सप्तदशेषु श्रयध्वम्। सप्तदशा अष्टादशेषु श्रयध्वम्।
 अष्टादशा एकान्नविंशेषु श्रयध्वम्। एकान्नविंशा विंशेषु
 श्रयध्वम्। विंशा एकविंशेषु श्रयध्वम्। एकविंशा
 द्वाविंशेषु श्रयध्वम्। द्वाविंशास्त्रयोविंशेषु श्रयध्वम्।
 त्रयोविंशाश्चतुर्विंशेषु श्रयध्वम्। चतुर्विंशाः पञ्चविंशेषु
 श्रयध्वम्। पञ्चविंशाः षड्विंशेषु श्रयध्वम्॥ षड्विंशाः
 सप्तविंशेषु श्रयध्वम्। सप्तविंशा अष्टाविंशेषु श्रयध्वम्।
 अष्टाविंशा एकान्नत्रिंशेषु श्रयध्वम्। एकान्नत्रिंशास्त्रिंशेषु
 श्रयध्वम्। त्रिंशा एकत्रिंशेषु श्रयध्वम्। एकत्रिंशा
 द्वात्रिंशेषु श्रयध्वम्। द्वात्रिंशास्त्रयस्त्रिंशेषु श्रयध्वम्।
 देवास्त्रिरेकादशास्त्रिस्त्रयस्त्रिंशाः। उत्तरे भवत। उत्तरवर्त्मान

उत्तरसत्वानः। यत्काम इदं जुहोमि। तन्मे समृध्यताम्। वयं
स्याम पतयो रयीणाम्। भूर्भुवः स्वः स्वाहा॥
ॐ भूर्भुवस्सुवरोमिति दिग्बन्धः ॥ अस्त्राय फट् ॥

॥ पञ्चाङ्गम् ॥

हंसः शुचिषद्वसुरन्तरिक्षसद्धोता वेदिषदतिथिर्दुरोणसत्।
नृषद्वरसदृतसद्योमसदब्जा गोजा ऋतजा अद्रिजा ऋतं बृहत् ॥
प्रतद्विष्णुः स्तवते वीर्याय। मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः।
यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेषु। अधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा ॥
त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम्।
उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय माऽमृतात् ॥
तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि।
धियो यो नो प्रचोदयात् ॥
श्रेष्ठं सर्वधातमम्। तुरं भगस्य धीमहि ॥
विष्णुर्योनिं कल्पयतु। त्वष्टा रूपाणि पिशतु।
आसिञ्चतु प्रजापतिः। धाता गर्भं दधातु ते ॥

॥ अष्टाङ्ग-नमस्काराः ॥

हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।
सदाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥

[उरसा] उमामहेश्वराभ्यां नमः ॥ १ ॥

यः प्राणतो निमिषतो महित्वैक इद्राजा जगतो बभूव ।
य ईशे अस्य द्विपदश्चतुष्पदः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥

[शिरसा] उमामहेश्वराभ्यां नमः ॥ २ ॥

ब्रह्मजज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्विसीमतः सुरुचौ वेन आवः ।
सबुध्नियो उपमा अस्य विष्ठाः सतश्च योनिमसतश्च विवः ॥ १ ॥

[दृष्ट्या] उमामहेश्वराभ्यां नमः ॥ ३ ॥

मही द्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं मिमिक्षताम् । पिपृतान्नो
भरीमभिः ॥

[मनसा] उमामहेश्वराभ्यां नमः ॥ ४ ॥

उपश्वासय पृथिवीमुत द्यां पुरुत्रा ते मनुतां विष्टितं जगत् ।
स दुन्दुभे सजूरिन्द्रेण देवैर्दूराद्वीयो अपसेध शत्रून् ॥

[वचसा] उमामहेश्वराभ्यां नमः ॥ ५ ॥

अग्ने नय सुपथा राये अस्मान् विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।
 युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो भूयिष्ठां ते नम उक्तिं विधेम ॥
 [पञ्चाम्] उमामहेश्वराभ्यां नमः ॥ ६ ॥

या ते अग्ने रुद्रिया तनूस्तया नः पाहि तस्यास्ते स्वाहा ॥
 [कराभ्याम्] उमामहेश्वराभ्यां नमः ॥ ७ ॥

इमं यमप्रस्तरमाहि सीदाऽङ्गिरोभिः पितृभिः संविदानः ।
 आत्वा मन्त्राः कविशस्ता वहन्त्वेना राजन् हविषा मादयस्व ॥
 [कर्णाभ्याम्] उमामहेश्वराभ्यां नमः ॥ ८ ॥

॥ लघुन्यासे श्री रुद्रध्यानम् ॥

अथऽऽत्मानं शिवात्मानं श्री रुद्र रूपं ध्यायेत् ॥

शुद्धस्फटिकसङ्काशं त्रिनेत्रं पञ्चवक्त्रकम् ।

गङ्गाधरं दशभुजं सर्वाभरणभूषितम् ॥

नीलग्रीवं शशाङ्काङ्कं नागयज्ञोपवीतिनम् ।

व्याघ्रचर्मोत्तरीयं च वरेण्यमभयप्रदम् ॥

कमण्डल्वक्षसूत्राणां धारिणं शूलपाणिनम्।
ज्वलन्तं पिङ्गलजटाशिखामुद्योतधारिणम्॥

वृषस्कन्धसमारूढम् उमादेहार्धधारिणम्।
अमृते नाप्नुतं शान्तं दिव्यभोगसमन्वितम्॥

दिग्देवता समायुक्तं सुरासुरनमस्कृतम्।
नित्यं च शाश्वतं शुद्धं ध्रुवमक्षरमव्ययम्॥

सर्वव्यापिनमीशानं रुद्रं वै विश्वरूपिणम्।
एवं ध्यात्वा द्विजः सम्यक् ततो यजनमारभेत्॥

अथातो रुद्र स्नानार्चनाभिषेकविधिं व्याख्यास्यामः। आदित एव
तीर्थे स्नात्वा उदेत्य शुचिः प्रयतो ब्रह्मचारी शुक्लवासा ईशानस्य
प्रतिकृतिं कृत्वा तस्य दक्षिणप्रत्यग्देशे देवाभिमुखः स्थित्वा
आत्मनि देवताः स्थापयेत्॥

॥ लघुन्यासे देवता-स्थापनम् ॥

प्रजनने ब्रह्मा तिष्ठतु। पादयोर्विष्णुस्तिष्ठतु। हस्तयोर्हरस्तिष्ठतु।
बाह्वोरिन्द्रस्तिष्ठतु। जठरे अग्निस्तिष्ठतु। हृदये शिवस्तिष्ठतु।

कण्ठे वसवस्तिष्ठन्तु। वक्त्रे सरस्वती तिष्ठतु। नासिकयोर्वायुस्तिष्ठतु।
 नयनयोश्चन्द्रादित्यौ तिष्ठेताम्। कर्णयोरश्विनौ तिष्ठेताम्। ललाटे
 रुद्रास्तिष्ठन्तु। मूर्ध्यादित्यास्तिष्ठन्तु। शिरसि महादेवस्तिष्ठतु।
 शिखायां वामदेवस्तिष्ठतु। पृष्ठे पिनाकी तिष्ठतु। पुरतः शूली
 तिष्ठतु। पार्श्वयोः शिवाशङ्करौ तिष्ठेताम्। सर्वतो वायुस्तिष्ठतु।
 ततो बहिः सर्वतोऽग्निर्ज्वालामाला-परिवृतस्तिष्ठतु। सर्वेष्वङ्गेषु
 सर्वा देवता यथास्थानं तिष्ठन्तु। मां रक्षन्तु। [सर्वान् महाजनान्
 सकुटुम्बं रक्षन्तु॥]

अग्निर्मे वाचि श्रितः। वाग्घृदये। हृदयं मयि। अहममृतै। अमृतं
 ब्रह्मणि। (जिह्वा)

वायुर्मे प्राणे श्रितः। प्राणो हृदये। हृदयं मयि। अहममृतै। अमृतं
 ब्रह्मणि। (नासिका)

सूर्यो मे चक्षुषि श्रितः। चक्षुरहृदये। हृदयं मयि। अहममृतै।
 अमृतं ब्रह्मणि। (नेत्रे)

चन्द्रमा मे मनसि श्रितः। मनो हृदये। हृदयं मयि। अहममृतै।
 अमृतं ब्रह्मणि। (वक्षः)

दि॒शो मे श्रो॒त्रे श्रि॒ताः। श्रो॒त्रं हृद॑ये। हृद॑यं मयि। अ॒हम॒मृतै॑।
अ॒मृतं ब्रह्म॑णि। (श्रोत्रे)

आपो॑ मे रे॒तसि श्रि॒ताः। रे॒तो हृद॑ये। हृद॑यं मयि। अ॒हम॒मृतै॑। अ॒मृतं
ब्रह्म॑णि। (गुह्यम्)

पृथि॑वी मे शरी॒रे श्रि॒ता। शरी॒रं हृद॑ये। हृद॑यं मयि। अ॒हम॒मृतै॑।
अ॒मृतं ब्रह्म॑णि। (शरीरम्)

ओष॑धि॒वनस्प॑तयो॑ मे लो॒मसु श्रि॒ताः। लो॒मानि हृद॑ये। हृद॑यं मयि।
अ॒हम॒मृतै॑। अ॒मृतं ब्रह्म॑णि। (लोमानि)

इन्द्रो॑ मे ब॒ले श्रि॒तः। ब॒लं हृद॑ये। हृद॑यं मयि। अ॒हम॒मृतै॑। अ॒मृतं
ब्रह्म॑णि। (बाहू)

पर्ज॑न्यो मे मूर्ध्नि श्रि॒तः। मूर्ध्ना हृद॑ये। हृद॑यं मयि। अ॒हम॒मृतै॑।
अ॒मृतं ब्रह्म॑णि। (शिरः)

ईशा॑नो मे म॒न्यौ श्रि॒तः। म॒न्युरहृद॑ये। हृद॑यं मयि। अ॒हम॒मृतै॑।
अ॒मृतं ब्रह्म॑णि। (हृदयम्)

आ॒त्मा म॑ आ॒त्मनि श्रि॒तः। आ॒त्मा हृद॑ये। हृद॑यं मयि। अ॒हम॒मृतै॑।
अ॒मृतं ब्रह्म॑णि। (हृदयम्)

पुनर्म आत्मा पुनरायुरागात्। पुनः प्राणः पुनराकूतमागात्।
 वैश्वानरो रश्मिभिर्वावृधानः। अन्तस्तिष्ठत्वमृतस्य गोपाः॥
 (सर्वाण्यङ्गानि संस्पृश्य स्थापनं कृत्वा मानसैराराधयेत्॥)

॥ कलशेषु साम्बपरमेश्वर ध्यानम् ॥

॥ षोडशोपचार पूजा ॥

॥ श्रीरुद्रनाम त्रिशती ॥

नमो हिरण्यबाहवे नमः। सेनान्यै नमः।
 दिशां च पतये नमः। नमो वृक्षेभ्यो नमः।
 हरिकेशेभ्यो नमः। पशूनां पतये नमः।
 नमः सस्पर्धराय नमः। त्विषीमते नमः।
 पथीनां पतये नमः। नमो बभ्रुशाय नमः।
 विव्याधिने नमः। अन्नानां पतये नमः।

नमो हरिकेशाय नमः। उपवीतिने नमः।
 पुष्टानां पतये नमः। नमो भवस्य हेत्यै नमः।
 जगतां पतये नमः। नमो रुद्राय नमः।
 आतताविने नमः। क्षेत्राणां पतये नमः।
 नमः सूताय नमः। अहन्त्याय नमः।
 वनानां पतये नमः। नमो रोहिताय नमः।
 स्थपतये नमः। वृक्षाणां पतये नमः।
 नमो मन्त्रिणे नमः। वाणिजाय नमः।
 कक्षाणां पतये नमः। नमो भुवन्तये नमः।
 वारिवस्कृताय नमः। ओषधीनां पतये नमः।
 नम उच्चैर्घोषाय नमः। आक्रन्दयते नमः।
 पत्तीनां पतये नमः। नमः कृत्स्नवीताय नमः।
 धावते नमः। सत्त्वंनां पतये नमः॥

नमः सहमानाय नमः। निव्याधिने नमः।
 आव्याधिनीनां पतये नमः। नमः ककुभाय नमः।
 निषङ्गिणे नमः। स्तेनानां पतये नमः।

नमो॑ नि॒षङ्गि॒णे नमः॑ । इ॒षु॒धि॒म॒ते नमः॑ ।
 तस्करा॑णां प॒तये॑ नमः॑ । नमो॑ व॒ञ्च॒ते नमः॑ ।
 प॒रि॒व॒ञ्च॒ते नमः॑ । स्ता॒यू॒नां प॒तये॑ नमः॑ ।
 नमो॑ नि॒चे॒र॒वे नमः॑ । प॒रि॒च॒राय॑ नमः॑ ।
 अ॒र॒ण्य॒नां प॒तये॑ नमः॑ । नमः॑ सृ॒क्का॒वि॒भ्यो नमः॑ ।
 जि॒घा॒ँस॒द्भ्यो नमः॑ । मु॒ष्ण॒तां प॒तये॑ नमः॑ ।
 नमो॑ऽसि॒म॒द्भ्यो नमः॑ । न॒क्तं च॒र॒द्भ्यो नमः॑ ।
 प्र॒कृ॒न्ता॒नां प॒तये॑ नमः॑ । नम॑ उ॒ष्णी॒षि॒ने नमः॑ ।
 गि॒रि॒च॒राय॑ नमः॑ । कु॒लु॒ञ्चा॒नां प॒तये॑ नमः॑ ।
 नम॑ इ॒षु॒म॒द्भ्यो नमः॑ । ध॒न्वा॒वि॒भ्यश्च॑ नमः॑ । वो॒ नमः॑ ।
 नम॑ आ॒त॒न्वा॒ने॒भ्यो नमः॑ । प्र॒ति॒द॒धा॒ने॒भ्यश्च॑ नमः॑ । वो॒ नमः॑ ।
 नम॑ आ॒य॒च्छ॒द्भ्यो नमः॑ । वि॒सृ॒ज॒द्भ्यश्च॑ नमः॑ । वो॒ नमः॑ ।
 नमो॑ऽस्य॒द्भ्यो नमः॑ । वि॒ध्य॒द्भ्यश्च॑ नमः॑ । वो॒ नमः॑ ।
 नम॑ आ॒सी॒ने॒भ्यो नमः॑ । श॒या॒ने॒भ्यश्च॑ नमः॑ । वो॒ नमः॑ ।
 नमः॑ स्व॒प॒द्भ्यो नमः॑ । जाग्र॑द्भ्यश्च॑ नमः॑ । वो॒ नमः॑ ।
 नम॑स्ति॒ष्ठ॒द्भ्यो नमः॑ । धा॒व॒द्भ्यश्च॑ नमः॑ । वो॒ नमः॑ ।
 नमः॑ स॒भा॒भ्यो नमः॑ । स॒भा॒प॒ति॒भ्यश्च॑ नमः॑ । वो॒ नमः॑ ।

नमो अश्वैभ्यो नमः । अश्वपतिभ्यश्च नमः । वो नमः ॥

नम आ॒व्या॒धिनी॑भ्यो नमः । वि॒विध्य॑न्तीभ्यश्च नमः । वो नमः ।

नम उ॒गणा॑भ्यो नमः । तृ॒ह॒तीभ्य॑श्च नमः । वो नमः ।

नमो गृ॒त्सेभ्यो॑ नमः । गृ॒त्स॒प॒तिभ्य॑श्च नमः । वो नमः ।

नमो ब्रा॒तैभ्यो॑ नमः । ब्रा॒त॒प॒तिभ्य॑श्च नमः । वो नमः ।

नमो ग॒णेभ्यो॑ नमः । ग॒ण॒प॒तिभ्य॑श्च नमः । वो नमः ।

नमो वि॒रू॒पेभ्यो॑ नमः । वि॒श्वरू॒पेभ्य॑श्च नमः । वो नमः ।

नमो म॒हद्भ्यो॑ नमः । क्षु॒ल्ल॒केभ्य॑श्च नमः । वो नमः ।

नमो र॒थिभ्यो॑ नमः । अ॒र॒थेभ्य॑श्च नमः । वो नमः ।

नमो र॒थैभ्यो॑ नमः । र॒थ॒प॒तिभ्य॑श्च नमः । वो नमः ।

नमः से॒ना॑भ्यो नमः । से॒ना॒निभ्य॑श्च नमः । वो नमः ।

नमः क्ष॒त्तृभ्यो॑ नमः । स॒ङ्ग॒ही॒तृभ्य॑श्च नमः । वो नमः ।

नमस्तक्ष॑भ्यो नमः । र॒थ॒का॒रेभ्य॑श्च नमः । वो नमः ।

नमः कु॒ला॒लेभ्यो॑ नमः । क॒र्मा॒रेभ्य॑श्च नमः । वो नमः ।

नमः पु॒ञ्जि॒ष्टैभ्यो॑ नमः । नि॒षा॒देभ्य॑श्च नमः । वो नमः ।

नम इषुकृद्भ्यो नमः । धन्वकृद्भ्यश्च नमः । वो नमः ।
 नमो मृगयुभ्यो नमः । श्वनिभ्यश्च नमः । वो नमः ।
 नमः श्वभ्यो नमः । श्वपतिभ्यश्च नमः । वो नमः ॥

नमो भवाय च नमः । रुद्राय च नमः ।
 नमः शर्वाय च नमः । पशुपतये च नमः ।
 नमो नीलग्रीवाय च नमः । शितिकण्ठाय च नमः ।
 नमः कपर्दिने च नमः । व्युप्तकेशाय च नमः ।
 नमः सहस्राक्षाय च नमः । शतधन्वने च नमः ।
 नमो गिरिशाय च नमः । शिपिविष्टाय च नमः ।
 नमो मीढुष्टमाय च नमः । इषुमते च नमः ।
 नमो ह्रस्वाय च नमः । वामनाय च नमः ।
 नमो बृहते च नमः । वर्षीयसे च नमः ।
 नमो वृद्धाय च नमः । संवृध्वने च नमः ।
 नमो अग्रियाय च नमः । प्रथमाय च नमः ।
 नम आशवे च नमः । अजिराय च नमः ।
 नमः शीघ्रियाय च नमः । शीभ्याय च नमः ।

नमः ऊ॒र्म्या॑य च॒ नमः॑ । अ॒व॒स्व॒न्या॑य च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ स्रो॒त॒स्या॑य च॒ नमः॑ । द्वी॒प्या॑य च॒ नमः॑ ॥

नमो॑ ज्ये॒ष्ठा॑य च॒ नमः॑ । क॒नि॒ष्ठा॑य च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ पू॒र्व॒जा॑य च॒ नमः॑ । अ॒प॒र॒जा॑य च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ म॒ध्य॒मा॑य च॒ नमः॑ । अ॒प॒ग॒ल्भा॑य च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ जघ॒न्या॑य च॒ नमः॑ । बु॒ध्नि॒या॑य च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ सो॒भ्या॑य च॒ नमः॑ । प्र॒ति॒स॒र्या॑य च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ या॒म्या॑य च॒ नमः॑ । क्षे॒म्या॑य च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ उ॒र्व॒र्या॑य च॒ नमः॑ । ख॒ल्या॑य च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ श्लो॒क्या॑य च॒ नमः॑ । अ॒व॒सा॒न्या॑य च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ व॒न्या॑य च॒ नमः॑ । क॒क्ष्या॑य च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ श्र॒वा॑य च॒ नमः॑ । प्र॒ति॒श्र॒वा॑य च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ आ॒शु॒षे॒णाय॑ च॒ नमः॑ । आ॒शु॒र॒था॑य च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ शू॒रा॑य च॒ नमः॑ । अ॒व॒भि॒न्द॒ते॑ च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ व॒र्मि॒णे॑ च॒ नमः॑ । व॒रू॒थि॒ने॑ च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ बि॒ल्मि॒ने॑ च॒ नमः॑ । क॒व॒चि॒ने॑ च॒ नमः॑ ।

नमः श्रुताय च नमः। श्रुतसेनाय च नमः॥

नमो दुन्दुभ्याय च नमः। आहनन्याय च नमः।

नमो धृष्णवे च नमः। प्रमृशाय च नमः।

नमो दूताय च नमः। प्रहिताय च नमः।

नमो निषङ्गिणे च नमः। इषुधिमते च नमः।

नमस्तीक्ष्णेषवे च नमः। आयुधिने च नमः।

नमः स्वायुधाय च नमः। सुधन्वने च नमः।

नमः स्रुत्याय च नमः। पथ्याय च नमः।

नमः काट्याय च नमः। नीप्याय च नमः।

नमः सूद्याय च नमः। सरस्याय च नमः।

नमो नाद्याय च नमः। वैशन्ताय च नमः।

नमः कूप्याय च नमः। अवट्याय च नमः।

नमो वर्ष्याय च नमः। अवर्ष्याय च नमः।

नमो मेध्याय च नमः। विद्युत्याय च नमः।

नम ईध्रियाय च नमः। आतप्याय च नमः।

नमो वा॒त्याय च॒ नमः॑ । रे॒ष्मि॒याय च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ वा॒स्त॒व्याय च॒ नमः॑ । वा॒स्तु॒पाय च॒ नमः॑ ॥

नमः॑ सो॒माय च॒ नमः॑ । रु॒द्राय च॒ नमः॑ ।
 नम॑स्ता॒म्राय च॒ नमः॑ । अ॒रु॒णाय च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ श॒ङ्गाय च॒ नमः॑ । प॒शुप॑तये च॒ नमः॑ ।
 नम॑ उ॒ग्राय च॒ नमः॑ । भी॒माय च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ अ॒ग्रेव॒धाय च॒ नमः॑ । दू॒रेव॒धाय च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ ह॒न्त्रे च॒ नमः॑ । ह॒नीय॑से च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ वृ॒क्षेभ्यो॒ नमः॑ । ह॒रि॒केशे॒भ्यो नमः॑ ।
 नम॑स्ता॒राय नमः॑ । नमः॑ श॒म्भवे॑ च॒ नमः॑ ।
 म॒योभ॑वे च॒ नमः॑ । नमः॑ श॒ङ्करा॑य च॒ नमः॑ ।
 म॒यस्क॑राय च॒ नमः॑ । नमः॑ शि॒वाय च॒ नमः॑ ।
 शि॒वत॑राय च॒ नमः॑ । नम॑स्ती॒र्थ्याय च॒ नमः॑ ।
 कू॒ल्याय च॒ नमः॑ । नमः॑ पा॒र्याय च॒ नमः॑ ।
 अ॒वा॒र्याय च॒ नमः॑ । नमः॑ प्र॒तर॑णाय च॒ नमः॑ ।
 उ॒त्तर॑णाय च॒ नमः॑ । नम॑ आ॒ता॒र्याय च॒ नमः॑ ।

आ॒ला॒द्याय॑ च॒ नमः॑ । नमः॑ श॒ष्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 फे॒न्याय॑ च॒ नमः॑ । नमः॑ सि॒क्त्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 प्र॒वा॒ह्याय॑ च॒ नमः॑ ॥

नम॑ इ॒रि॒ण्याय॑ च॒ नमः॑ । प्र॒प॒थ्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ कि॒शिलाय॑ च॒ नमः॑ । क्ष॒य॒णाय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ क॒र्दि॒ने च॒ नमः॑ । पु॒ल॒स्तये॑ च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ गो॒ष्ठ्याय॑ च॒ नमः॑ । गृ॒ह्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 नम॑स्त॒ल्प्याय॑ च॒ नमः॑ । गे॒ह्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ का॒ट्याय॑ च॒ नमः॑ । ग॒ह्व॒रे॒ष्ठाय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ हृ॒द॒य्याय॑ च॒ नमः॑ । नि॒वै॒ष्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ पा॒स॒व्याय॑ च॒ नमः॑ । र॒ज॒स्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ शु॒ष्क्याय॑ च॒ नमः॑ । ह॒रि॒त्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ लो॒प्याय॑ च॒ नमः॑ । उ॒ल॒प्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 नम॑ ऊ॒र्व्याय॑ च॒ नमः॑ । सू॒र्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमः॑ प॒र्ण्याय॑ च॒ नमः॑ । प॒र्ण॒श॒द्याय॑ च॒ नमः॑ ।
 नमो॑ऽप॒गु॒रमा॑णाय च॒ नमः॑ । अ॒भि॒घ्न॒ते च॒ नमः॑ ।

नम आखिवदते च नमः। प्रखिवदते च नमः। नमो वो नमः।
 किरिकेभ्यो नमः। देवानां हृदयेभ्यो नमः।
 नमो विक्षीणकेभ्यो नमः। नमो विचिन्वत्केभ्यो नमः।
 नम आनिर्हतेभ्यो नमः। नम आमीवत्केभ्यो नमः।

॥ प्रदक्षिणम् ॥

द्रापे अन्धसस्पते दरिद्रन्नीललोहित। एषां पुरुषाणामेषां पशूनां
 मा भेर्माऽरो मो एषां किं चनऽऽममत्॥ या ते रुद्र शिवा तनूः
 शिवा विश्वाहभेषजी। शिवा रुद्रस्य भेषजी तया नो मृड जीवसे॥
 इमा रुद्राय तवसे कपर्दिनै क्षयद्वीराय प्रभरामहे मतिम्॥ यथा
 नः शमसद्विपदे चतुष्पदे विश्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्ननातुरम्॥
 मृडा नो रुद्रोत नो मयस्कृधि क्षयद्वीराय नमसा विधेम ते। यच्छं
 च योश्च मनुरायजे पिता तदश्याम तव रुद्र प्रणीतौ॥ मा नो
 महान्तमुत मा नो अर्भकं मा न उक्षन्तमुत मा न उक्षितम्। मा
 नोऽवधीः पितरं मोत मातरं प्रिया मा नस्तनुवौ रुद्र रीरिषः॥ मा

नस्तोके तनये मा न आयुषि मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिषः ।
 वीरान्मा नो रुद्र भामितोऽवधीरुहविष्मन्तो नमसा विधेम ते ॥
 आरात्ते गोघ्न उत पूरुषघ्ने क्षयद्वीराय सुम्रमस्मे ते अस्तु ।
 रक्षा च नो अधि च देव ब्रूहधा च नः शर्म यच्छ द्विबर्हाः ॥
 स्तुहि श्रुतं गर्तसदं युवानं मृगं न भीममुपहृत्तुमुग्रम् । मृडा
 जरित्रे रुद्र स्तवानो अन्यन्ते अस्मन्निवपन्तु सेनाः ॥ परिणो
 रुद्रस्य हेतिर्वृणक्तु परि त्वेषस्य दुर्मतिरघायोः । अव स्थिरा
 मघवच्च्यस्तनुष्व मीद्विस्तोकाय तनयाय मृडय ॥ मीदुष्टम शिवतम
 शिवो नः सुमना भव । परमे वृक्ष आयुधं निधाय कृत्तिं वसान
 आचर पिनाकं बिभ्रदागहि ॥ विकिरिद् विलोहित नमस्ते
 अस्तु भगवः । यास्ते सहस्रं हेतयोऽन्यमस्मन्निवपन्तु ताः ॥
 सहस्राणि सहस्रधा बाहुवोस्तव हेतयः । तासामीशानो भगवः
 पराचीना मुखा कृधि ॥ प्रदक्षिणं कृत्वा ॥

॥ नमस्काराः ॥

सहस्राणि सहस्रशो ये रुद्रा अधि भूम्याम्। तेषां सहस्रयोजने-
ऽवधन्वानि तन्मसि। श्री महादेवादिभ्यो नमः ॥ १ ॥

अस्मिन् महत्यर्णवेऽन्तरिक्षे भवा अधि। तेषां सहस्रयोजने-
ऽवधन्वानि तन्मसि। श्री महादेवादिभ्यो नमः ॥ २ ॥

नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः शर्वा अधः, क्षमाचराः। तेषां
सहस्रयोजनेऽवधन्वानि तन्मसि। श्री महादेवादिभ्यो नमः ॥ ३ ॥

नीलग्रीवाः शितिकण्ठा दिवः रुद्रा उपश्रिताः। तेषां
सहस्रयोजनेऽवधन्वानि तन्मसि। श्री महादेवादिभ्यो नमः ॥ ४ ॥

ये वृक्षेषु सस्पिञ्जरा नीलग्रीवा विलोहिताः। तेषां सहस्रयोजने-
ऽवधन्वानि तन्मसि। श्री महादेवादिभ्यो नमः ॥ ५ ॥

ये भूतानामधिपतयो विशिखासः कपर्दिनः। तेषां सहस्रयोजने-
ऽवधन्वानि तन्मसि। श्री महादेवादिभ्यो नमः ॥ ६ ॥

ये अन्नैषु विविध्यन्ति पात्रेषु पिबतो जनान्। तेषां सहस्रयोजने-
ऽवधन्वानि तन्मसि। श्री महादेवादिभ्यो नमः ॥ ७ ॥

ये प॒थां प॑थि॒रक्ष॑य ऐ॒ल॒बृ॒दा य॒व्यु॒धः। ते॒षां सह॑स्रयो॒जने॒
ऽव॒धन्वा॑नि तन्मसि। श्री महादे॒वादि॑भ्यो नमः ॥ ८ ॥

ये ती॒र्थानि॑ प्र॒चर॑न्ति सृ॒काव॑न्तो निष॒ङ्गि॑णः। ते॒षां सह॑स्रयो॒जने॒
ऽव॒धन्वा॑नि तन्मसि। श्री महादे॒वादि॑भ्यो नमः ॥ ९ ॥

य ए॒ताव॑न्तश्च॒ भूया॑ंसश्च॒ दि॒शो रु॒द्रा वि॑तस्त्रि॒धरे। ते॒षां सह॑स्रयो॒जने॒
ऽव॒धन्वा॑नि तन्मसि। श्री महादे॒वादि॑भ्यो नमः ॥ १० ॥

नमो॑ रु॒द्रेभ्यो॑ ये पृ॒थिव्यां॑ ये॒षाम॑न्नमिष॒वस्ते॑भ्यो द॒श प्रा॒चीर्द॑श
दक्षि॒णा द॑श प्र॒तीची॑र्द॒शोदी॑चीर्द॒शोर्ध्वास्ते॑भ्यो नम॒स्ते नो॑ मृडयन्तु
ते यं द्वि॒ष्मो यश्च॑ नो द्वेष्टि॒ तं वो॒ जम्भे॑ दधामि। श्री महादे॒वादि॑भ्यो
नमः ॥ ११ ॥

नमो॑ रु॒द्रेभ्यो॑ येऽन्तरि॑क्षे ये॒षां वा॒त इष॑वस्ते॒भ्यो द॑श प्रा॒चीर्द॑श
दक्षि॒णा द॑श प्र॒तीची॑र्द॒शोदी॑चीर्द॒शोर्ध्वास्ते॑भ्यो नम॒स्ते नो॑ मृडयन्तु
ते यं द्वि॒ष्मो यश्च॑ नो द्वेष्टि॒ तं वो॒ जम्भे॑ दधामि। श्री महादे॒वादि॑भ्यो
नमः ॥ १२ ॥

नमो॑ रु॒द्रेभ्यो॑ ये दि॒वि ये॒षां व॒रू॒षमिष॑वस्ते॒भ्यो द॑श प्रा॒चीर्द॑श

दक्षिणा दश प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वास्तेभ्यो नमस्ते नो मृडयन्तु
 ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तं वो जम्भे दधामि। श्री महादेवादिभ्यो
 नमः ॥ १३ ॥

नमस्कारान् कृत्वा ॥

॥ चमकानुवाकैः प्रार्थना ॥

अग्नाविष्णू सजोषसेमा वर्धन्तु वां गिरः। द्युम्रैर्वाजैभिरागतम् ॥
 वाजश्च मे प्रसवश्च मे प्रयतिश्च मे प्रसितिश्च मे धीतिश्च मे क्रतुश्च
 मे स्वरश्च मे श्लोकश्च मे श्रावश्च मे श्रुतिश्च मे ज्योतिश्च मे सुवश्च
 मे प्राणश्च मेऽपानश्च मे व्यानश्च मेऽसुश्च मे चित्तं च म आधीतं
 च मे वाक् च मे मनश्च मे चक्षुश्च मे श्रोत्रं च मे दक्षश्च मे बलं च
 म ओजश्च मे सहश्च म आयुश्च मे जरा च म आत्मा च मे तनूश्च
 मे शर्म च मे वर्म च मेऽङ्गानि च मेऽस्थानि च मे परूषि च मे
 शरीराणि च मे ॥ १ ॥

ज्यैष्ठ्यं च म आधिपत्यं च मे मन्युश्च मे भामश्च मेऽमश्च मेऽम्भश्च
 मे जेमा च मे महिमा च मे वरिमा च मे प्रथिमा च मे वर्षा च मे

द्राघुया च मे वृद्धं च मे वृद्धिश्च मे सत्यं च मे श्रद्धा च मे जगच्च मे
 धनं च मे वशश्च मे त्विषिश्च मे क्रीडा च मे मोदश्च मे जातं च मे
 जनिष्यमाणं च मे सूक्तं च मे सुकृतं च मे वित्तं च मे वेद्यं च मे
 भूतं च मे भविष्यच्च मे सुगं च मे सुपथं च म ऋद्धं च म ऋद्धिश्च
 मे क्लृप्तं च मे क्लृप्तिश्च मे मतिश्च मे सुमतिश्च मे ॥ २ ॥

शं च मे मयश्च मे प्रियं च मेऽनुकामश्च मे कामश्च मे सौमनसश्च
 मे भद्रं च मे श्रेयश्च मे वस्यश्च मे यशश्च मे भगश्च मे द्रविणं च मे
 यन्ता च मे धर्ता च मे क्षेमश्च मे धृतिश्च मे विश्वं च मे महश्च मे
 संविच्च मे ज्ञात्रं च मे सूश्च मे प्रसूश्च मे सीरं च मे लयश्च म ऋतं
 च मेऽमृतं च मेऽयक्ष्मं च मेऽनामयच्च मे जीवातुश्च मे दीर्घायुत्वं
 च मेऽनमित्रं च मेऽभयं च मे सुगं च मे शयनं च मे सूषा च मे
 सुदिनं च मे ॥ ३ ॥

ऊर्कं मे सूनृता च मे पयश्च मे रसश्च मे घृतं च मे मधु च मे सग्धिश्च
 मे सपीतिश्च मे कृषिश्च मे वृष्टिश्च मे जैत्रं च म औद्भिद्यं च मे रयिश्च
 मे रायश्च मे पुष्टं च मे पुष्टिश्च मे विभु च मे प्रभु च मे बहु च मे
 भूयश्च मे पूर्णं च मे पूर्णतरं च मेऽक्षितिश्च मे कूयवाश्च मेऽन्नं च

मेऽक्षुच्च मे व्रीहयश्च मे यवाश्च मे माषाश्च मे तिलाश्च मे मुद्गाश्च
 मे खल्वाश्च मे गोधूमाश्च मे मसुराश्च मे प्रियङ्गवश्च मेऽणवश्च मे
 श्यामकाश्च मे नीवाराश्च मे ॥ ४ ॥

अश्मा च मे मृत्तिका च मे गिरयश्च मे पर्वताश्च मे सिकताश्च
 मे वनस्पतयश्च मे हिरण्यं च मेऽयश्च मे सीसं च मे त्रपुश्च मे
 श्यामं च मे लोहं च मेऽग्निश्च म आपश्च मे वीरुधश्च म ओषधयश्च
 मे कृष्टपच्यं च मेऽकृष्टपच्यं च मे ग्राम्याश्च मे पशव आरण्याश्च
 यज्ञेन कल्पन्तां वित्तं च मे वित्तिश्च मे भूतं च मे भूतिश्च मे वसु
 च मे वसतिश्च मे कर्म च मे शक्तिश्च मेऽर्थश्च म एमश्च म इतिश्च
 मे गतिश्च मे ॥ ५ ॥

अग्निश्च म इन्द्रश्च मे सोमश्च म इन्द्रश्च मे सविता च म इन्द्रश्च मे
 सरस्वती च म इन्द्रश्च मे पूषा च म इन्द्रश्च मे बृहस्पतिश्च म इन्द्रश्च
 मे मित्रश्च म इन्द्रश्च मे वरुणश्च म इन्द्रश्च मे त्वष्टा च म इन्द्रश्च
 मे धाता च म इन्द्रश्च मे विष्णुश्च म इन्द्रश्च मेऽश्विनौ च म इन्द्रश्च
 मे मरुतश्च म इन्द्रश्च मे विश्वे च मे देवा इन्द्रश्च मे पृथिवी च म
 इन्द्रश्च मेऽन्तरिक्षं च म इन्द्रश्च मे द्यौश्च म इन्द्रश्च मे दिशश्च म

इन्द्रश्च मे मूर्धा च म इन्द्रश्च मे प्रजापतिश्च म इन्द्रश्च मे ॥ ६ ॥

अ॒श्वश्च मे र॒श्मिश्च मेऽदा॑भ्यश्च मेऽधि॑पतिश्च म उपा॒श्वश्च
मेऽन्तर्या॑मश्च म ऐन्द्रवा॒यवश्च मे मैत्रा॑वरुणश्च म आ॒श्विनश्च
मे प्रति॑प्रस्थानश्च मे शु॒क्रश्च मे म॒न्थी च म आग्र॑यणश्च मे
वैश्वदे॒वश्च मे ध्रु॒वश्च मे वैश्वान॑रश्च म ऋतु॒ग्रहाश्च मेऽति॑ग्राह्याश्च
म ऐन्द्रा॒ग्नश्च मे वैश्वदे॒वश्च मे मरु॑त्वतीयाश्च मे माहेन्द्रश्च म
आदि॒त्यश्च मे सावि॑त्रश्च मे सारस्व॒तश्च मे पौष्ण॑श्च मे पा॒त्नीव॒तश्च
मे हा॒रियो॒जनश्च मे ॥ ७ ॥

इ॒ध्मश्च मे ब॒र्हिश्च मे वेदि॑श्च मे धिष्णि॑याश्च मे सु॒चश्च मे चम॑साश्च
मे ग्रा॒वाणश्च मे स्वर॑वश्च म उप॒रवाश्च मेऽधि॑षवणे च मे
द्रोण॑कल॒शश्च मे वा॒यव्या॑नि च मे पू॒तभृ॑च्च म आ॒धव॑नीयश्च म
आग्नी॑ध्रं च मे ह॒विर्धा॑नं च मे गृ॒हाश्च मे स॒दश्च मे पुरो॑डाशाश्च मे
प॒च॒ताश्च मेऽव॑भृथश्च मे स्व॒गाका॑रश्च मे ॥ ८ ॥

अ॒ग्निश्च मे घ॒र्मश्च मेऽर्क॑श्च मे सूर्य॑श्च मे प्रा॒णश्च मेऽश्व॑मेधश्च मे
पृथि॒वी च मेऽदि॑तिश्च मे दि॒तिश्च मे द्यौश्च मे श॑क्करीर॒ङ्गुल॑यो दि॒शश्च
मे य॒ज्ञेन॑ कल्पन्तामृ॒क्क मे साम॑ च मे स्तोम॑श्च मे य॒जुश्च मे दी॒क्षा

च मे तपश्च म ऋतुश्च मे व्रतं च मेऽहोरात्रयौर्वृष्ट्या बृहद्रथन्तरे च
मे यज्ञेन कल्पेताम् ॥ ९ ॥

गर्भाश्च मे वत्साश्च मे त्र्यविश्च मे त्र्यवी च मे दित्यवाच्च मे
दित्यौही च मे पञ्चाविश्च मे पञ्चावी च मे त्रिवत्सश्च मे त्रिवत्सा च
मे तुर्यवाच्च मे तुर्यौही च मे पष्ठवाच्च मे पष्ठौही च म उक्षा च मे
वशा च म ऋषभश्च मे वेहच्च मेऽनङ्गां च मे धेनुश्च म आयुर्यज्ञेन
कल्पतां प्राणो यज्ञेन कल्पतामपानो यज्ञेन कल्पतां व्यानो यज्ञेन
कल्पतां चक्षुर्यज्ञेन कल्पतां श्रोत्रं यज्ञेन कल्पतां मनो यज्ञेन
कल्पतां वाग्यज्ञेन कल्पतामात्मा यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन
कल्पताम् ॥ १० ॥

एका च मे तिस्रश्च मे पञ्च च मे सप्त च मे नव च म एकादश
च मे त्रयोदश च मे पञ्चदश च मे सप्तदश च मे नवदश च
म एकविंशतिश्च मे त्रयोविंशतिश्च मे पञ्चविंशतिश्च मे
सप्तविंशतिश्च मे नवविंशतिश्च म एकत्रिंशच्च मे त्रयस्त्रिंशच्च
मे चतस्रश्च मेऽष्टौ च मे द्वादश च मे षोडश च मे विंशतिश्च मे
चतुर्विंशतिश्च मेऽष्टाविंशतिश्च मे द्वात्रिंशच्च मे षड्विंशच्च मे

चत्वारिंशच्च मे चतुश्चत्वारिंशच्च मेऽष्टाचत्वारिंशच्च मे वाजश्च
 प्रसवश्चापिजश्च क्रतुश्च सुवश्च मूर्धा च व्यश्रियश्चान्त्यायनश्चान्त्यश्च
 भौवनश्च भुवनश्चाधिपतिश्च ॥ ११ ॥

महादेवादिभ्यो नमः ॥ समस्तोपचारान् समर्पयामि ॥

इडा देवहूर्मनुर्यज्ञनीर्बृहस्पतिरुक्थामदानि शंसिषद्विश्वेदेवाः
 सूक्तवाचः पृथिवि मातर्मा मा हिंसीर्मधु मनिष्ये मधु
 जनिष्ये मधु वक्ष्यामि मधु वदिष्यामि मधुमतीं देवेभ्यो
 वाचमुद्यासं शुश्रूषेण्यां मनुष्येभ्यस्तं मा देवा अवन्तु शोभायै
 पितरोऽनुमदन्तु ॥

॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

अघोरैभ्योऽथ घोरैभ्यो घोरघोरतरेभ्यः ।
 सर्वैभ्यः सर्वशर्वैभ्यो नमस्ते अस्तु रुद्ररूपेभ्यः ॥
 तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि ।
 तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥

ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानां ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणो-

ऽधिपतिर्ब्रह्मा शिवो मे अस्तु सदाशिवोम् ॥

तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि ।

तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥ (दशवारं जपेत् ।)

महादेवादिभ्यो नमः ॥ समस्तोपचारान् समर्पयामि ॥

॥ प्रार्थना ॥

॥ श्रीरुद्रजपः ॥

अस्य श्री रुद्राध्याय-प्रश्न-महामन्त्रस्य । अघोर ऋषिः ।

अनुष्टुप् छन्दः । सङ्कर्षणमूर्तिस्वरूपो योऽसावादित्यः परमपुरुषः

स एष रुद्रो देवता ॥

नमः शिवायेति बीजम् । शिवतरायेति शक्तिः ।

महादेवायेति कीलकम् ।

श्री साम्बसदाशिवप्रसादसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः ॥

॥ करन्यासः ॥

ॐ अग्निहोत्रात्मने अङ्गुष्ठाभ्यां नमः।
 दर्शपूर्णमासात्मने तर्जनीभ्यां नमः।
 चातुर्मास्यात्मने मध्यमाभ्यां नमः।
 निरूढपशुबन्धात्मने अनामिकाभ्यां नमः।
 ज्योतिष्ठोमात्मने कनिष्ठिकाभ्यां नमः।
 सर्वक्रत्वात्मने करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः।

॥ अङ्गन्यासः ॥

अग्निहोत्रात्मने हृदयाय नमः।
 दर्शपूर्णमासात्मने शिरसे स्वाहा।
 चातुर्मास्यात्मने शिखायै वषट्।
 निरूढपशुबन्धात्मने कवचाय हुं।
 ज्योतिष्ठोमात्मने नेत्रत्रयाय वौषट्।
 सर्वक्रत्वात्मने अस्त्राय फट्।
 भूर्भुवस्सुवरोमिति दिग्बन्धः।

॥ ध्यानम् ॥

आपाताल-नभः-स्थलान्त-भुवन-ब्रह्माण्डमाविस्फुरत्
 ज्योतिः स्फाटिक-लिङ्ग-मौलि-विलसत्-पूर्णन्दु-वान्तामृतैः ।
 अस्तोकाप्लुतमेकमीशमनिशं रुद्रानुवाकान् जपन्
 ध्यायेदीप्सितसिद्धये ध्रुवपदं विप्रोऽभिषिञ्चेच्छिवम् ॥

ब्रह्माण्ड-व्याप्त-देहा भसित-हिमरुचा भासमाना भुजङ्गैः
 कण्ठे कालाः कपर्दा-कलित-शशि-कलाश्चण्ड-कोदण्ड-हस्ताः
 त्र्यक्षा रुद्राक्षमालाः प्रकटित-विभवाः शाम्भवा मूर्तिभेदाः
 रुद्राः श्रीरुद्रसूक्त-प्रकटित-विभवा नः प्रयच्छन्तु सौख्यम्
 ॥ पञ्चपूजा ॥

लं पृथिव्यात्मने गन्धं समर्पयामि ।
 हं आकाशात्मने पूष्पैः पूजयामि ।
 यं वाय्वात्मने धूपमाग्रापयामि ।
 रं अग्न्यात्मने दीपं दर्शयामि ।
 वं अमृतात्मने अमृतं महानैवेद्यं निवेदयामि ।
 सं सर्वात्मने सर्वोपचारपूजां समर्पयामि ।

ॐ ग॒णानां॑ त्वा ग॒णप॑तिः॒ हवाम॑हे क॒विं क॑वीनामुपमश्रवस्तमम्।
ज्येष्ठ॒राजं॑ ब्रह्म॒णां ब्रह्म॑णस्पत॒ आ नः॑ शृण्वन्नूतिभिः सीद॒ सादन॑म्॥

ॐ महागणपतये नमः ॥

शं च॑ मे मय॑श्च मे प्रि॒यं च॑ मेऽनु॒काम॑श्च मे काम॑श्च मे सौम॒नस॑श्च मे
भ॒द्रं च॑ मे श्रेय॑श्च मे वस्य॑श्च मे यश॑श्च मे भग॑श्च मे द्रवि॑णं च मे य॒न्ता
च मे ध॒र्ता च॑ मे क्षेम॑श्च मे धृति॑श्च मे वि॒श्वं च॑ मे मह॑श्च मे संवि॑च्च मे
ज्ञा॒त्रं च॑ मे सू॒श्च मे प्र॒सू॒श्च मे सी॒रं च॑ मे ल॒यश्च॑ म ऋ॒तं च॑ मेऽमृ॑तं
च मेऽय॑क्ष्मं च मेऽना॑मयच्च मे जी॒वातु॑श्च मे दी॒र्घायु॑त्वं च मेऽन॑मि॒त्रं
च मेऽभ॑यं च मे सु॒गं च॑ मे शय॑नं च मे सू॒षा च॑ मे सु॒दिनं॑ च मे ॥

॥ ॐ शान्तिः॒ शान्तिः॒ शान्तिः॑ ॥

॥ रुद्रप्रश्नः ॥

ॐ नमो भगवते रुद्राय ॥

नम॑स्ते रुद्र म॒न्यव॑ उ॒तो त॒ इष॑वे नमः। नम॑स्ते अस्तु धन्व॑ने
बा॒हुभ्या॑मु॒त ते॒ नमः॑ ॥ या त॒ इषुः॑ शि॒वत॑मा शि॒वं ब॒भूव॑ ते
ध॒नुः। शि॒वा श॑र॒व्या या तव॑ तया॒ नो रुद्र॑ मृडय ॥ या ते॒

रुद्र शिवा तनूरघोराऽपापकाशिनी। तया नस्तनुवा शन्तमया
 गिरिशन्ताभिचाकशीहि॥ यामिषुं गिरिशन्त हस्ते बिभर्ष्यस्तवे।
 शिवां गिरित्र तां कुरु मा हिंसीः पुरुषं जगत्॥ शिवेन
 वचसा त्वा गिरिशाच्छावदामसि। यथा नः सर्वमिज्जगदयक्ष्मं
 सुमना असत्॥ अध्यवोचदधिवक्ता प्रथमो दैव्यो भिषक्।
 अहींश्च सर्वाञ्जम्भयन्त्सर्वाश्च यातुधान्यः॥ असौ यस्ताम्रो
 अरुण उत बभ्रुः सुमङ्गलः। ये चेमां रुद्रा अभितो दिक्षु श्रिताः
 सहस्रशोऽवैषां हेड ईमहे॥ असौ योऽवसर्पति नीलग्रीवो
 विलोहितः। उतैनं गोपा अदृशन्नदृशन्नदहार्यः॥ उतैनं विश्वा
 भूतानि स दृष्टो मृडयाति नः। नमो अस्तु नीलग्रीवाय सहस्राक्षाय
 मीढुषै॥ अथो ये अस्य सत्वानोऽहं तेभ्योऽकरं नमः। प्र मुञ्च
 धन्वंनस्त्वमुभयोरार्त्तियोज्याम्॥ याश्च ते हस्त इषवः परा ता
 भगवो वप। अवतत्य धनुस्त्वं सहस्राक्ष शतेषुधे॥ निशीर्य
 शल्यानां मुखा शिवो नः सुमना भव। विज्यं धनुः कपर्दिनो
 विशल्यो बाणवां उत॥ अनेशन्नस्येषव आभुरस्य निषङ्गथिः।
 या ते हेतिमीढुष्टम हस्ते बभूव ते धनुः॥ तयाऽस्मान्

विश्वतस्त्वमयक्ष्मया परिभुज। नमस्ते अस्त्वायुधायानातताय
धृष्णवे॥ उभाभ्यामुत ते नमो बाहुभ्यां तव धन्वने। परि ते
धन्वनो हेतिरस्मान्वृणक्तु विश्वतः॥ अथो य इषुधिस्तवऽऽरे
अस्मन्नि धेहि तम्॥ १ ॥

[नमस्ते अस्तु भगवन् विश्वेश्वराय महादेवाय त्र्यम्बकाय
त्रिपुरान्तकाय त्रिका[ला]ग्निकालाय कालाग्निरुद्राय नीलकण्ठाय
मृत्युञ्जयाय सर्वेश्वराय सदाशिवाय श्रीमन्महादेवाय नमः॥]

नमो हिरण्यबाहवे सेनान्ये दिशां च पतये नमो नमो वृक्षेभ्यो
हरिकेशेभ्यः पशूनां पतये नमो नमः सस्पिञ्जराय त्विषीमते
पथीनां पतये नमो नमो बभ्रुशाय विव्याधिनेऽन्नानां पतये
नमो नमो हरिकेशायोपवीतिने पुष्टानां पतये नमो नमो भवस्य
हेत्यै जगतां पतये नमो नमो रुद्रायातताविने क्षेत्राणां पतये
नमो नमः सूतायाहन्त्याय वनानां पतये नमो नमो रोहिताय
स्थपतये वृक्षाणां पतये नमो नमो मन्त्रिणे वाणिजाय कक्षाणां
पतये नमो नमो भुवन्तये वारिवस्कृतायौषधीनां पतये नमो
नम उच्चैर्घोषायाक्रन्दयते पत्तीनां पतये नमो नमः कृत्स्नवीताय

धाव॑ते स॒त्त्व॒नां प॒तये॑ नमः ॥ २ ॥

नमः॑ स॒ह॒मा॒नाय॑ नि॒व्या॒धि॒न॒ आ॒व्या॒धि॒नी॒नां प॒तये॑ नमो॑ नमः॑
 क॒कु॒भाय॑ नि॒ष॒ङ्गि॒णै स्ते॒ना॒नां प॒तये॑ नमो॑ नमो॑ नि॒ष॒ङ्गि॒ण इ॒षु॒धि॒म॒ते
 त॒स्के॒रा॒णां प॒तये॑ नमो॑ नमो॑ व॒ञ्च॒ते प॒रि॒व॒ञ्च॒ते स्ता॒यू॒नां प॒तये॑ नमो॑
 नमो॑ नि॒चे॒र॒वे प॒रि॒च॒रा॒या॒र॒ण॒या॒नां प॒तये॑ नमो॑ नमः॑ सृ॒का॒वि॒भ्यो
 जि॒घा॒ँस॒द्भ्यो मु॒ष्ण॒तां प॒तये॑ नमो॑ नमो॑ऽसि॒म॒द्भ्यो न॒क्तं च॒र॒द्भ्यः
 प्र॒कृ॒न्ता॒नां प॒तये॑ नमो॑ नम॑ उ॒ष्णी॒षि॒णै गि॒रि॒च॒राय॑ कु॒लु॒ञ्चा॒नां प॒तये॑
 नमो॑ नम॑ इ॒षु॒म॒द्भ्यो ध॒न्वा॒वि॒भ्यश्च वो॑ नमो॑ नम॑ आ॒त॒न्वा॒ने॒भ्यः
 प्र॒ति॒द॒धा॒ने॒भ्यश्च वो॑ नमो॑ नम॑ आ॒य॒च्छ॒द्भ्यो वि॒सृ॒ज॒द्भ्यश्च वो॑ नमो॑
 नमो॑ऽस्य॒द्भ्यो वि॒ध्य॒द्भ्यश्च वो॑ नमो॑ नम॑ आ॒सी॒ने॒भ्यः श॒या॒ने॒भ्यश्च
 वो॑ नमो॑ नमः॑ स्व॒प॒द्भ्यो जाग्र॑द्भ्यश्च वो॑ नमो॑ नम॑ स्ति॒ष्ठ॒द्भ्यो
 धाव॑द्भ्यश्च वो॑ नमो॑ नमः॑ स॒भा॒भ्यः स॒भा॒प॒ति॒भ्यश्च वो॑ नमो॑ नमो॑
 अ॒श्वे॒भ्योऽश्व॑प॒ति॒भ्यश्च वो॑ नमः॑ ॥ ३ ॥

नम॑ आ॒व्या॒धि॒नी॒भ्यो वि॒वि॒ध्य॒न्ती॒भ्यश्च वो॑ नमो॑ नम॑
 उ॒ग॒णा॒भ्यस्तृ॒ह॒ती॒भ्यश्च वो॑ नमो॑ नमो॑ गृ॒त्से॒भ्यो गृ॒त्स॒प॒ति॒भ्यश्च
 वो॑ नमो॑ नमो॑ व्रा॒तै॒भ्यो व्रा॒त॒प॒ति॒भ्यश्च वो॑ नमो॑ नमो॑ ग॒णे॒भ्यो

गणपतिभ्यश्च वो नमो नमो विरूपेभ्यो विश्वरूपेभ्यश्च वो नमो नमो
महद्भ्यः, क्षुल्लकेभ्यश्च वो नमो नमो रथिभ्योऽरथेभ्यश्च वो नमो
नमो रथेभ्यो रथपतिभ्यश्च वो नमो नमः सेनाभ्यः सेनानिभ्यश्च
वो नमो नमः, क्षत्तृभ्यः सङ्ग्रहीतृभ्यश्च वो नमो नमस्तक्षभ्यो
रथकारेभ्यश्च वो नमो नमः कुलालेभ्यः कर्मरिभ्यश्च वो नमो नमः
पुञ्जिष्टेभ्यो निषादेभ्यश्च वो नमो नम इषुकृद्भ्यो धन्वकृद्भ्यश्च वो नमो
नमो मृगयुभ्यः श्वनिभ्यश्च वो नमो नमः श्वभ्यः श्वपतिभ्यश्च वो
नमः ॥ ४ ॥

नमो भवाय च रुद्राय च नमः शर्वाय च पशुपतये च नमो
नीलग्रीवाय च शितिकण्ठाय च नमः कपर्दिने च व्युप्तकेशाय च
नमः सहस्राक्षाय च शतधन्वने च नमो गिरिशाय च शिपिविष्टाय
च नमो मीढुष्टमाय चेषुमते च नमो ह्रस्वाय च वामनाय च नमो
बृहते च वर्षीयसे च नमो वृद्धाय च संवृध्वने च नमो अग्रियाय
च प्रथमाय च नम आशवे चाजिराय च नमः शीघ्रियाय च
शीभ्याय च नम उर्म्याय चावस्वन्याय च नमः स्रोतस्याय च
द्वीप्याय च ॥ ५ ॥

नमो ज्येष्ठाय च कनिष्ठाय च नमः पूर्वजाय चापरजाय च
 नमो मध्यमाय चापगल्भाय च नमो जघन्याय च बुध्न्याय च
 नमः सोभ्याय च प्रतिसर्याय च नमो याम्याय च क्षेम्याय च
 नम उर्वर्याय च खल्याय च नमः श्लोक्याय चावसान्याय च
 नमो वन्याय च कक्ष्याय च नमः श्रवाय च प्रतिश्रवाय च नम
 आशुषेणाय चाशुरथाय च नमः शूराय चावभिन्दते च नमो
 वर्मिणे च वरूथिने च नमो बिल्मिने च कवचिने च नमः श्रुताय
 च श्रुतसेनाय च ॥ ६ ॥

नमो दुन्दुभ्याय चाहनन्याय च नमो धृष्णवे च प्रमृशाय च नमो
 दूताय च प्रहिताय च नमो निषङ्गिणे चेषुधिमते च नमस्तीक्ष्णेषवे
 चायुधिने च नमः स्वायुधाय च सुधन्वने च नमः स्रुत्याय च
 पथ्याय च नमः काट्याय च नीप्याय च नमः सूद्याय च सरस्याय
 च नमो नाद्याय च वैशन्ताय च नमः कूप्याय चावट्याय च नमो
 वर्ष्याय चावर्ष्याय च नमो मेघ्याय च विद्युत्याय च नम ईध्रियाय
 चातप्याय च नमो वात्याय च रेष्मियाय च नमो वास्तव्याय च
 वास्तुपाय च ॥ ७ ॥

नमः सोमाय च रुद्राय च नमस्ताम्राय चारुणाय च नमः शङ्गाय
 च पशुपतये च नम उग्राय च भीमाय च नमो अग्रेवधाय च
 दूरेवधाय च नमो हन्त्रे च हनीयसे च नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यो
 नमस्ताराय नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः शङ्कराय च
 मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च नमस्तीर्थ्याय च
 कूल्याय च नमः पार्याय चावार्याय च नमः प्रतरणाय चोत्तरणाय
 च नम आतार्याय चालाद्याय च नमः शष्प्याय च फेन्याय च
 नमः सिकत्याय च प्रवाह्याय च ॥ ८ ॥

नम इरिण्याय च प्रपथ्याय च नमः किंशिलाय च क्षयणाय
 च नमः कपर्दिने च पुलस्तये च नमो गोष्ठ्याय च गृह्याय च
 नमस्तल्प्याय च गेह्याय च नमः काट्याय च गह्वरेष्ठाय च नमो
 हृदय्याय च निवेष्याय च नमः पांसुव्याय च रजस्याय च नमः
 शुष्क्याय च हरित्याय च नमो लोप्याय चोलप्याय च नम ऊर्व्याय
 च सूर्म्याय च नमः पण्य्याय च पर्णशद्याय च नमोऽपगुरमाणाय
 चाभिघ्नते च नम आखिवदते च प्रखिवदते च नमो वः किरिकेभ्यो
 देवानां हृदयेभ्यो नमो विक्षीणकेभ्यो नमो विचिन्वत्केभ्यो नम

आनिर्हतेभ्यो नम आमीवत्केभ्यः ॥ ९ ॥

द्रापे अन्धसस्पते दरिद्रन्नीललोहित। एषां पुरुषाणामेषां पशूनां
 मा भेर्माऽरो मो एषां किं चनऽऽममत् ॥ या तै रुद्र शिवा तनूः
 शिवा विश्वाहभेषजी। शिवा रुद्रस्य भेषजी तया नो मृड जीवसै ॥
 इमाः रुद्राय तवसे कपर्दिनै क्षयद्वीराय प्रभरामहे मतिम् ॥ यथा
 नः शमसद्विपदे चतुष्पदे विश्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्ननातुरम् ॥
 मृडा नो रुद्रोत नो मयस्कृधि क्षयद्वीराय नमसा विधेम ते। यच्छं
 च योश्च मनुरायजे पिता तदश्याम् तव रुद्र प्रणीतौ ॥ मा नो
 महान्तमुत मा नो अर्भकं मा न उक्षन्तमुत मा न उक्षितम्। मा
 नोऽवधीः पितरं मोत मातरं प्रिया मा नस्तनुवौ रुद्र रीरिषः ॥ मा
 नस्तोके तनये मा न आयुषि मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिषः।
 वीरान्मा नो रुद्र भामितोऽवधीरहविष्मन्तो नमसा विधेम ते ॥
 आरात्ते गोघ्न उत पूरुषघ्ने क्षयद्वीराय सुम्रमस्मे ते अस्तु।
 रक्षा च नो अधि च देव ब्रूहधा च नः शर्म यच्छ द्विबर्हाः ॥
 स्तुहि श्रुतं गर्तसदं युवानं मृगं न भीममुपहृत्तुमुग्रम्। मृडा
 जरित्रे रुद्र स्तवानो अन्यन्ते अस्मन्निवपन्तु सेनाः ॥ परिणो

रुद्रस्य हेतिर्वृणक्तु परि त्वेषस्य दुर्मतिरघायोः। अव स्थिरा
 मधवच्चस्तनुष्व मीढ्वस्तोकाय तनयाय मृडय ॥ मीढुष्टम शिवतम
 शिवो नः सुमना भव। परमे वृक्ष आयुधं निधाय कृत्तिं वसान
 आचर पिनाकं बिभ्रदागहि ॥ विकिरिद विलोहित नमस्ते
 अस्तु भगवः। यास्ते सहस्रं हेतयोऽन्यमस्मन्निवपन्तु ताः ॥
 सहस्राणि सहस्रधा बाहुवोस्तव हेतयः। तासामीशानो भगवः
 पराचीना मुखा कृधि ॥ १० ॥

सहस्राणि सहस्रशो ये रुद्रा अधि भूम्याम्। तेषां सहस्रयोजने-
 ऽवधन्वानि तन्मसि ॥ अस्मिन् महत्यर्णवेऽन्तरिक्षे भवा अधि ॥
 नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः शर्वा अधः, क्षमाचराः ॥ नीलग्रीवाः
 शितिकण्ठा दिवः रुद्रा उपश्रिताः ॥ ये वृक्षेषु सस्पिञ्जरा
 नीलग्रीवा विलोहिताः ॥ ये भूतानामधिपतयो विशिखासः
 कपर्दिनः ॥ ये अन्नेषु विविध्यन्ति पात्रेषु पिबतो जनान् ॥ ये
 पथां पथिरक्षय ऐलबृदा यव्युधः ॥ ये तीर्थानि प्रचरन्ति सृकावन्तो
 निषङ्गिणः ॥ य एतावन्तश्च भूयांसश्च दिशो रुद्रा वितस्थिरे ॥
 तेषां सहस्रयोजनेऽवधन्वानि तन्मसि ॥ नमो रुद्रेभ्यो ये

पृथिव्यां येऽन्तरिक्षे ये दिवि येषामन्नं वातौ वरुषमिष्वस्तेभ्यो
 दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वास्तेभ्यो
 नमस्ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तं वो जम्भे
 दधामि ॥ ११ ॥

[त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् । उर्वारुकमिव
 बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय माऽमृतात् ॥ यो रुद्रो अग्नौ यो अप्सु य
 ओषधीषु यो रुद्रो विश्वा भुवनाऽऽविवेश तस्मै रुद्राय नमो
 अस्तु ॥ तमुष्टुहि यः स्विषुः सुधन्वा यो विश्वस्य क्षयति भेषजस्य ।

(ऋक्) यक्ष्वामहे सौमनसाय रुद्रं नमोभिर्देवमसुरं दुवस्य ॥ अयं
 मे हस्तो भगवानयं मे भगवत्तरः । अयं मै विश्वभेषजोऽयं
 शिवाभिर्मर्शनः ॥

ये ते सहस्रमयुतं पाशा मृत्यो मर्त्याय हन्तवे । तान् यज्ञस्य
 मायया सर्वानव यजामहे । मृत्यवे स्वाहा मृत्यवे स्वाहा ॥ ओं
 नमो भगवते रुद्राय विष्णवे मृत्युर्मे पाहि । प्राणानां ग्रन्थिरसि
 रुद्रो मा विशान्तकः । तेनान्नेनाप्यायस्व ॥ नमो रुद्राय विष्णवे
 मृत्युर्मे पाहि ॥]

॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

॥ चमकप्रश्नः ॥

अग्नाविष्णू सजोषसेमा वर्धन्तु वां गिरः। द्युन्नैर्वाजेभिरागतम्॥
 वाजश्च मे प्रसवश्च मे प्रयतिश्च मे प्रसितिश्च मे धीतिश्च मे क्रतुश्च
 मे स्वरश्च मे श्लोकश्च मे श्रावश्च मे श्रुतिश्च मे ज्योतिश्च मे सुवश्च
 मे प्राणश्च मेऽपानश्च मे व्यानश्च मेऽसुश्च मे चित्तं च म आधीतं
 च मे वाक् च मे मनश्च मे चक्षुश्च मे श्रोत्रं च मे दक्षश्च मे बलं च
 म ओजश्च मे सहश्च म आयुश्च मे जरा च म आत्मा च मे तनूश्च
 मे शर्म च मे वर्म च मेऽङ्गानि च मेऽस्थानि च मे परूषि च मे
 शरीराणि च मे॥

यो देवानां प्रथमं पुरस्ताद्विश्वाधियो रुद्रो महर्षिः।

हिरण्यगर्भं पश्यत जायमानं स नो देवः शुभया स्मृत्याः
 संयुनक्तु॥

अनेन प्रथम-वार-जपेन भगवान् सर्वात्मकः महादेवः सुप्रीतः
 सुप्रसन्नो वरदो भवतु ॥ १ ॥

ज्यैष्ठ्यं च मे आधिपत्यं च मे मन्युश्च मे भामश्च मेऽमश्च मेऽम्भश्च
 मे जेमा च मे महिमा च मे वरिमा च मे प्रथिमा च मे वर्षा च मे
 द्राघुया च मे वृद्धं च मे वृद्धिश्च मे सत्यं च मे श्रद्धा च मे जगच्च मे
 धनं च मे वशश्च मे त्विषिश्च मे क्रीडा च मे मोदश्च मे जातं च मे
 जनिष्यमाणं च मे सूक्तं च मे सुकृतं च मे वित्तं च मे वेद्यं च मे
 भूतं च मे भविष्यच्च मे सुगं च मे सुपथं च म ऋद्धं च म ऋद्धिश्च
 मे क्लृप्तं च मे क्लृप्तिश्च मे मतिश्च मे सुमतिश्च मे ॥

यस्मात्परं नापरमस्ति किञ्चिद्यस्मान्नाणीयो न ज्यायौस्ति
 कश्चित्।

वृक्ष इव स्तब्धो दिवि तिष्ठत्येकस्तेनेदं पूर्णं पुरुषेण सर्वम् ॥

अनेन द्वितीय-वार-जपेन भगवान् सर्वात्मकः शिवः सुप्रीतः
 सुप्रसन्नो वरदो भवतु ॥ २ ॥

शं च मे मयश्च मे प्रियं च मेऽनुकामश्च मे कामश्च मे सौमनसश्च
 मे भद्रं च मे श्रेयश्च मे वस्यश्च मे यशश्च मे भगश्च मे द्रविणं च मे
 यन्ता च मे धर्ता च मे क्षेमश्च मे धृतिश्च मे विश्वं च मे महश्च मे
 संविच्च मे ज्ञात्रं च मे सूश्च मे प्रसूश्च मे सीरं च मे लयश्च म ऋतं

च मेऽमृतं च मेऽयक्ष्मं च मेऽनामयच्च मे जीवातुश्च मे दीर्घायुत्वं
च मेऽनमित्रं च मेऽभयं च मे सुगं च मे शयनं च मे सूषा च मे
सुदिनं च मे ॥

न कर्मणा न प्रजया धनेन त्यागेनैके अमृतत्वमानुशुः ।
परैण नाकं निहितं गुहायां विभ्राजदेतद्यतयो विशन्ति ॥
अनेन तृतीय-वार-जपेन भगवान् सर्वात्मकः श्री रुद्रः सुप्रीतः
सुप्रसन्नो वरदो भवतु ॥ ३ ॥

ऊर्क् मे सूनृता च मे पयश्च मे रसश्च मे घृतं च मे मधु च मे सग्धिश्च
मे सपीतिश्च मे कृषिश्च मे वृष्टिश्च मे जैत्रं च मे औद्भिद्यं च मे रयिश्च
मे रायश्च मे पुष्टं च मे पुष्टिश्च मे विभु च मे प्रभु च मे बहु च मे
भूयश्च मे पूर्णं च मे पूर्णतरं च मेऽक्षितिश्च मे कूयवाश्च मेऽन्नं च
मेऽक्षुच्च मे ब्रीहयश्च मे यवाश्च मे माषाश्च मे तिलाश्च मे मुद्गाश्च
मे खल्वाश्च मे गोधूमाश्च मे मसुराश्च मे प्रियङ्गवश्च मेऽणवश्च मे
श्यामकाश्च मे नीवाराश्च मे ॥

वेदान्तविज्ञानसुनिश्चितार्थाः सन्न्यास योगाद्यतयः शुद्धसत्त्वाः ।
ते ब्रह्मलोके तु परान्तकाले परामृतात्परिमुच्यन्ति सर्वे ॥

अनेन चतुर्थ-वार-जपेन भगवान् सर्वात्मकः शङ्करः सुप्रीतः
सुप्रसन्नो वरदो भवतु ॥ ४ ॥

अश्मा च मे मृत्तिका च मे गिरयश्च मे पर्वताश्च मे सिकताश्च
मे वनस्पतयश्च मे हिरण्यं च मेऽयश्च मे सीसं च मे त्रपुश्च मे
श्यामं च मे लोहं च मेऽग्निश्च म आपश्च मे वीरुधश्च म ओषधयश्च
मे कृष्टपच्यं च मेऽकृष्टपच्यं च मे ग्राम्याश्च मे पशव आरण्याश्च
यज्ञेन कल्पन्तां वित्तं च मे वित्तिश्च मे भूतं च मे भूतिश्च मे वसु
च मे वसतिश्च मे कर्म च मे शक्तिश्च मेऽर्थश्च म एमश्च म इतिश्च
मे गतिश्च मे ॥

दहं विपापं परमैऽश्मभूतं यत्पुण्डरीकं पुरमध्यसंस्थम्।
तत्रापि दहं गगनं विशोकस्तस्मिन् यदन्तस्तदुपासितव्यम् ॥
अनेन पञ्चम-वार-जपेन भगवान् सर्वात्मकः नीललोहितः
सुप्रीतः सुप्रसन्नो वरदो भवतु ॥ ५ ॥

अग्निश्च म इन्द्रश्च मे सोमश्च म इन्द्रश्च मे सविता च म इन्द्रश्च मे
सरस्वती च म इन्द्रश्च मे पूषा च म इन्द्रश्च मे बृहस्पतिश्च म इन्द्रश्च
मे मित्रश्च म इन्द्रश्च मे वरुणश्च म इन्द्रश्च मे त्वष्टा च म इन्द्रश्च

मे धाता च म इन्द्रश्च मे विष्णुश्च म इन्द्रश्च मेऽश्विनौ च म इन्द्रश्च
 मे मरुतश्च म इन्द्रश्च मे विश्वे च मे देवा इन्द्रश्च मे पृथिवी च म
 इन्द्रश्च मेऽन्तरिक्षं च म इन्द्रश्च मे द्यौश्च म इन्द्रश्च मे दिशश्च म
 इन्द्रश्च मे मूर्धा च म इन्द्रश्च मे प्रजापतिश्च म इन्द्रश्च मे ॥

यो वेदादौ स्वरः प्रोक्तो वेदान्ते च प्रतिष्ठितः ।

तस्य प्रकृतिलीनस्य यः परः स महेश्वरः ॥

अनेन षष्ठम-वार-जपेन भगवान् सर्वात्मकः ईशानः सुप्रीतः
 सुप्रसन्नो वरदो भवतु ॥ ६ ॥

अ॒शुश्च मे र॒श्मिश्च मेऽद॑भ्यश्च मेऽधि॑पतिश्च म उपा॒शुश्च
 मेऽन्तर्या॑मश्च म ऐन्द्रवा॒यवश्च मे मैत्रा॑वरुणश्च म आ॒श्विनश्च
 मे प्रति॑प्रस्थानश्च मे शुक्रश्च मे म॒न्थी च म आग्र॑यणश्च मे
 वैश्वदे॒वश्च मे ध्रु॒वश्च मे वैश्वान॑रश्च म ऋतु॒ग्रहाश्च मेऽति॑ग्राह्याश्च
 म ऐन्द्रा॒ग्नश्च मे वैश्वदे॒वश्च मे मरु॑त्वतीयाश्च मे माहेन्द्रश्च म
 आदि॒त्यश्च मे सावि॑त्रश्च मे सारस्व॒तश्च मे पौ॒ष्णश्च मे पा॒त्नीव॒तश्च
 मे हा॒रियो॒जनश्च मे ॥

सद्योजातं प्रपद्यामि सद्योजाताय वै नमो नमः ।

भवे भवे नाति भवे भवस्व माम्। भवोद्भवाय नमः ॥
 अनेन सप्तम-वार-जपेन भगवान् सर्वात्मकः विजयः सुप्रीतः
 सुप्रसन्नो वरदो भवतु ॥ ७ ॥

इध्मश्च मे बर्हिश्च मे वेदिश्च मे धिष्ण्याश्च मे स्रुचश्च मे चमसाश्च
 मे ग्रावाणश्च मे स्वरवश्च म उपरवाश्च मेऽधिषवणे च मे
 द्रोणकलशश्च मे वायव्यानि च मे पूतभृच्च म आधवनीयश्च म
 आग्नीध्रं च मे हविर्धानं च मे गृहाश्च मे सदश्च मे पुरोडाशाश्च मे
 पचताश्च मेऽवभृथश्च मे स्वगाकारश्च मे ॥

वामदेवाय नमो ज्येष्ठाय नमः श्रेष्ठाय नमो रुद्राय नमः कालाय
 नमः कलविकरणाय नमो बलविकरणाय नमो बलाय नमो
 बलप्रमथनाय नमः सर्वभूतदमनाय नमो मनोन्मनाय नमः ॥
 अनेन अष्टम-वार-जपेन भगवान् सर्वात्मकः भीमः सुप्रीतः
 सुप्रसन्नो वरदो भवतु ॥ ८ ॥

अग्निश्च मे घर्मश्च मेऽर्कश्च मे सूर्यश्च मे प्राणश्च मेऽश्वमेधश्च मे
 पृथिवी च मेऽदितिश्च मे दितिश्च मे द्यौश्च मे शक्करीरङ्गुलयो दिशश्च
 मे यज्ञेन कल्पन्तामृक् मे सामं च मे स्तोमश्च मे यजुश्च मे दीक्षा

च मे तपश्च म ऋतुश्च मे व्रतं च मेऽहोरात्रयोर्वृष्ट्या बृहद्रथन्तरे च
मे यज्ञेन कल्पेताम् ॥

अघोरैर्भ्योऽथ घोरैर्भ्यो घोरघोरतरेभ्यः ।
सर्वैभ्यः सर्वशर्वैर्भ्यो नमस्ते अस्तु रुद्ररूपेभ्यः ॥
अनेन नवम-वार-जपेन भगवान् सर्वात्मकः देवदेवः सुप्रीतः
सुप्रसन्नो वरदो भवतु ॥ ९ ॥

गर्भाश्च मे वत्साश्च मे त्र्यविश्च मे त्र्यवी च मे दित्यवाच्च मे दित्यौही
च मे पञ्चाविश्च मे पञ्चावी च मे त्रिवत्सश्च मे त्रिवत्सा च मे तुर्यवाच्च
मे तुर्यौही च मे पष्ठवाच्च मे पष्ठौही च म उक्षा च मे वशा च
म ऋषभश्च मे वेहच्च मेऽनङ्गां च मे धेनुश्च म आयुर्यज्ञेन कल्पतां
प्राणो यज्ञेन कल्पतामपानो यज्ञेन कल्पतां व्यानो यज्ञेन कल्पतां
चक्षुर्यज्ञेन कल्पतां श्रोत्रं यज्ञेन कल्पतां मनो यज्ञेन कल्पतां
वाग्यज्ञेन कल्पतामात्मा यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन कल्पताम् ॥

तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि । तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥
अनेन दशम-वार-जपेन भगवान् सर्वात्मकः भवोद्भवः सुप्रीतः
सुप्रसन्नो वरदो भवतु ॥ १० ॥

एका च मे तिस्रश्च मे पञ्च च मे सप्त च मे नव च मे एकादश
 च मे त्रयोदश च मे पञ्चदश च मे सप्तदश च मे नवदश च
 मे एकविंशतिश्च मे त्रयोविंशतिश्च मे पञ्चविंशतिश्च मे
 सप्तविंशतिश्च मे नवविंशतिश्च मे एकत्रिंशच्च मे त्रयस्त्रिंशच्च
 मे चतस्रश्च मेऽष्टौ च मे द्वादश च मे षोडश च मे विंशतिश्च मे
 चतुर्विंशतिश्च मेऽष्टाविंशतिश्च मे द्वात्रिंशच्च मे षड्विंशच्च मे
 चत्वारिंशच्च मे चतुश्चत्वारिंशच्च मेऽष्टाचत्वारिंशच्च मे वाजश्च
 प्रसवश्चापिजश्च क्रतुश्च सुवश्च मूर्धा च व्यश्रियश्चान्त्यायनश्चान्त्यश्च
 भौवनश्च भुवनश्चाधिपतिश्च ॥

ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानां ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणो-
 ऽधिपतिर्ब्रह्मा शिवो मे अस्तु सदाशिवोम् ॥

अनेन एकादश-वार-जपेन भगवान् सर्वात्मकः आदित्यात्मकः श्री
 सुप्रीतः सुप्रसन्नो वरदो भवतु ॥ ११ ॥

[इडा देवहर्मनुर्यज्ञनीर्बृहस्पतिरुक्थामदानि शःसिषद्विधैदेवाः
 सूक्तवाचः पृथिवि मातर्मा मा हिंसीर्मधु मनिष्ये मधु
 जनिष्ये मधु वक्ष्यामि मधु वदिष्यामि मधुमतीं देवेभ्यो

वाचमुद्यासं शुश्रूषेण्यां मनुष्यैभ्यस्तं मा देवा अवन्तु शोभायै
पितरोऽनुमदन्तु ॥]

॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

॥ रुद्रप्रश्नः ॥

ॐ ग॒णानां॑ त्वा ग॒णप॑तिः॒ हवाम॑हे क॒विं क॑वीनामु॒पमश्र॑वस्तमम् ।
 ज्येष्ठ॒राजं॑ ब्रह्म॒णां ब्रह्म॑णस्प॒त आ नः॑ श्रृ॒ण्वन्नू॒तिभिः॑ सीद॒ सादन॑म् ॥
 ॐ महागणपतये नमः ॥

ॐ नमो भगवते रुद्राय ॥

नम॑स्ते रु॒द्र म॒न्यव॑ उ॒तो त इ॒षवे॑ नमः । नम॑स्ते अस्तु ध॒न्वने॑
 बा॒हुभ्या॑मु॒त ते नमः॑ ॥ या त इ॒षुः शि॒वत॑मा शि॒वं ब॒भूव॑ ते
 ध॒नुः । शि॒वा श॑र॒व्या या तव॑ तया॒ नो रु॒द्र मृ॒डय॑ ॥ या ते
 रु॒द्र शि॒वा त॒नूर॑घो॒राऽपा॑पकाशिनी । तया॒ नस्त॒नुवा॑ श॒न्तम॑या
 गि॒रिश॑न्ताभिचाकशीहि ॥ यामिषुं गि॒रिश॑न्तु ह॒स्ते बिभ॑र्ष्यस्तवे ।
 शि॒वां गि॑रि॒त्र तां कुरु॑ मा हि॒ंसीः पु॑रुषं जगत् ॥ शि॒वेन॑
 वच॑सा त्वा गि॒रिशा॑च्छा॒वदाम॑सि । यथा॒ नः स॑र्वमिज्जगदयक्ष्मः
 सु॒मना॑ असत् ॥ अ॒ध्यवो॑चदधि॒वक्ता प्र॑थ॒मो दै॒व्यो भि॑षक् ।
 अ॒ही॒श्च स॒वाँञ्ज॑म्भयन्त्स॒वाँश्च या॑तु॒धान्यः॑ ॥ अ॒सौ यस्ता॑ग्नो
 अ॒रुण॑ उ॒त ब॒भ्रुः सु॑म॒ङ्गलः॑ । ये चे॒माः रु॒द्रा अ॒भितो॑ दिक्षु श्रि॒ताः
 स॒हस्र॑शोऽवै॒षाः हे॒ड ई॒महे॑ ॥ अ॒सौ योऽव॑सर्पति नील॒ग्रीवो॑

विलोहितः। उतैनं गोपा अदृशन्नदृशन्नुदहार्यः॥ उतैनं विश्वा
भूतानि स दृष्टो मृडयाति नः। नमो अस्तु नीलग्रीवाय सहस्राक्षाय
मीढुषै॥ अथो ये अस्य सत्त्वानोऽहं तेभ्योऽकरं नमः। प्र मुञ्च
धन्वन्स्त्व-मुभयोरार्त्तियोज्याम्॥ याश्च ते हस्त इषवः परा ता
भगवो वप। अवतत्य धनुस्त्वं सहस्राक्ष शतेषुधे॥ निशीर्य
शल्यानां मुखा शिवो नः सुमना भव। विज्यं धनुः कपर्दिनो
विशल्यो बाणवां उत॥ अनेशन्नस्येषव आभुरस्य निषङ्गथिः।
या ते हेतिर्मीढुष्टम हस्तै बभूव ते धनुः॥ तयाऽस्मान्
विश्वतस्त्वमयक्ष्मया परिब्भुज। नमस्ते अस्त्वायुधायानातताय
धृष्णवै॥ उभाभ्यामुत ते नमो बाहुभ्यां तव धन्वने। परि ते
धन्वनो हेतिरस्मान्वृणक्तु विश्वतः॥ अथो य इषुधिस्तवऽऽरे
अस्मन्नि धेहि तम्॥ १ ॥

नमस्ते अस्तु भगवन् विश्वेश्वराय महादेवाय त्र्यम्बकाय
त्रिपुरान्तकाय त्रिकालाग्निकालाय कालाग्निरुद्राय नीलकण्ठाय
मृत्युञ्जयाय सर्वेश्वराय सदाशिवाय श्रीमन्महादेवाय नमः॥

नमो हिरण्यबाहवे सेनान्यै दिशां च पतये नमो नमो वृक्षेभ्यो

हरिकेशेभ्यः पशूनां पतये नमो नमः सस्पिञ्जराय त्विषीमते
 पथीनां पतये नमो नमो बभ्रुशाय विव्याधिनेऽन्नानां पतये
 नमो नमो हरिकेशायोपवीतिने पुष्टानां पतये नमो नमो भवस्य
 हेत्यै जगतां पतये नमो नमो रुद्रायातताविने क्षेत्राणां पतये
 नमो नमः सूतायाहन्त्याय वनानां पतये नमो नमो रोहिताय
 स्थपतये वृक्षाणां पतये नमो नमो मन्त्रिणे वाणिजाय कक्षाणां
 पतये नमो नमो भुवन्तये वारिवस्कृतायौषधीनां पतये नमो
 नम उच्चैर्घोषायाक्रन्दयते पत्तीनां पतये नमो नमः कृत्स्नवीताय
 धावते सत्त्वनां पतये नमः ॥ २ ॥

नमः सहमानाय निव्याधिन आव्याधिनीनां पतये नमो नमः
 ककुभाय निषङ्गिणे स्तेनानां पतये नमो नमो निषङ्गिण इषुधिमते
 तस्कराणां पतये नमो नमो वञ्चते परिवञ्चते स्तायूनां पतये नमो
 नमो निचेरवे परिचरायारण्यानां पतये नमो नमः सृकाविभ्यो
 जिघांसद्भ्यो मुष्णतां पतये नमो नमोऽसिमद्भ्यो नक्तं चरद्भ्यः
 प्रकृन्तानां पतये नमो नम उष्णीषिणे गिरिचराय कुलुञ्चानां पतये
 नमो नम इषुमद्भ्यो धन्वाविभ्यश्च वो नमो नम आतन्वानेभ्यः

प्रति॒दधाने॑भ्यश्च वो नमो नम आ॒यच्छ॑द्भ्यो वि॒सृज॑द्भ्यश्च वो नमो
 नमोऽस्य॑द्भ्यो वि॒ध्य॑द्भ्यश्च वो नमो नम आसी॑नेभ्यः शय॑नेभ्यश्च
 वो नमो नमः स्व॒पद्भ्यो जाग्र॑द्भ्यश्च वो नमो नम॒स्तिष्ठ॑द्भ्यो
 धाव॑द्भ्यश्च वो नमो नमः स॒भाभ्यः स॒भाप॑तिभ्यश्च वो नमो नमो
 अ॒श्वेभ्योऽश्व॑पतिभ्यश्च वो नमः ॥ ३ ॥

नम आ॒व्याधि॑नीभ्यो वि॒विध्य॑न्तीभ्यश्च वो नमो नम
 उ॒गणा॑भ्यस्तृ॒हती॑भ्यश्च वो नमो नमो गृ॒त्सेभ्यो गृ॒त्सप॑तिभ्यश्च
 वो नमो नमो व्रा॒तैभ्यो व्रा॒तप॑तिभ्यश्च वो नमो नमो ग॒णेभ्यो
 ग॒णप॑तिभ्यश्च वो नमो नमो वि॒रूपे॑भ्यो वि॒श्वरूपे॑भ्यश्च वो नमो नमो
 म॒हद्भ्यः, क्षु॒ल्लके॑भ्यश्च वो नमो नमो र॒थिभ्योऽर॒थेभ्यश्च वो नमो
 नमो र॒थेभ्यो र॒थप॑तिभ्यश्च वो नमो नमः से॒नाभ्यः से॒नानि॑भ्यश्च
 वो नमो नमः, क्ष॒त्तृभ्यः स॒ङ्ग्रही॑तृभ्यश्च वो नमो नम॒स्तक्ष॑भ्यो
 र॒थका॑रेभ्यश्च वो नमो नमः कु॒लाले॑भ्यः क॒र्मारै॑भ्यश्च वो नमो नमः
 पु॒ञ्जिष्टै॑भ्यो नि॒षादे॑भ्यश्च वो नमो नम इ॒षुकृ॑द्भ्यो ध॒न्वकृ॑द्भ्यश्च वो नमो
 नमो मृ॒गयु॑भ्यः श्व॒निभ्यश्च वो नमो नमः श्व॒भ्यः श्व॒पति॑भ्यश्च वो
 नमः ॥ ४ ॥

नमो॑ भ॒वाय॑ च रु॒द्राय॑ च नमः॑ श॒र्वाय॑ च प॒शुप॑तये च नमो॑
 नील॑ग्रीवाय च शि॒ति॒क॒ण्ठाय॑ च नमः॑ क॒पर्दि॑ने च व्यु॒प्तके॑शाय च
 नमः॑ स॒हस्रा॑क्षाय च श॒तध॑न्वने च नमो॑ गि॒रि॒शाय॑ च शि॒पिवि॑ष्टाय
 च नमो॑ मी॒ढुष्ट॑माय चेषु॑मते च नमो॑ ह॒स्वाय॑ च वा॒मनाय॑ च नमो॑
 बृ॒हते॑ च व॒रू॒षी॒यसे॑ च नमो॑ वृ॒द्धाय॑ च सं॒वृ॒ध्वने॑ च नमो॑ अ॒ग्रि॒याय॑
 च प्र॒थ॒माय॑ च नम॑ आ॒शवे॑ चा॒जि॒राय॑ च नमः॑ शी॒घ्रि॒याय॑ च
 शी॒भ्याय॑ च नम॑ ऊ॒र्म्याय॑ चाव॒स्व॒न्याय॑ च नमः॑ स्रो॒त॒स्याय॑ च
 द्वी॒प्याय॑ च ॥ ५ ॥

नमो॑ ज्ये॒ष्ठाय॑ च क॒नि॒ष्ठाय॑ च नमः॑ पू॒र्वजाय॑ चाप॒र॒जाय॑ च
 नमो॑ म॒ध्य॒माय॑ चाप॒ग॒ल्भाय॑ च नमो॑ जघ॒न्याय॑ च बु॒ध्नि॒याय॑ च
 नमः॑ सो॒भ्याय॑ च प्र॒ति॒स॒र्याय॑ च नमो॑ या॒म्याय॑ च क्षे॒म्याय॑ च
 नम॑ उ॒र्व॒र्याय॑ च ख॒ल्याय॑ च नमः॑ श्लो॒क्याय॑ चाव॒सा॒न्याय॑ च
 नमो॑ व॒न्याय॑ च क॒क्ष्याय॑ च नमः॑ श्र॒वाय॑ च प्र॒ति॒श्र॒वाय॑ च नम॑
 आ॒शु॒षे॒णाय॑ चा॒शु॒र॒थाय॑ च नमः॑ शू॒राय॑ चाव॒भि॒न्द॒ते च नमो॑
 व॒र्मि॒णे च व॒रू॒थि॒ने च नमो॑ बि॒ल्मि॒ने च क॒व॒चि॒ने च नमः॑ श्रु॒ताय॑
 च श्रु॒त॒से॒नाय॑ च ॥ ६ ॥

नमो दुन्दुभ्याय चाहनन्याय च नमो धृष्णवे च प्रमृशाय च नमो
 दूताय च प्रहिताय च नमो निषङ्गिणे चेषुधिमते च नमस्तीक्ष्णेषवे
 चायुधिने च नमः स्वायुधाय च सुधन्वने च नमः स्रुत्याय च
 पथ्याय च नमः काट्याय च नीप्याय च नमः सूद्याय च सरस्याय
 च नमो नाद्याय च वैशन्ताय च नमः कूप्याय चावट्याय च नमो
 वर्ष्याय चावर्ष्याय च नमो मेघ्याय च विद्युत्याय च नम ईध्रियाय
 चातप्याय च नमो वात्याय च रेष्मियाय च नमो वास्तव्याय च
 वास्तुपाय च ॥ ७ ॥

नमः सोमाय च रुद्राय च नमस्ताम्राय चारुणाय च नमः शङ्गाय
 च पशुपतये च नम उग्राय च भीमाय च नमो अग्रेवधाय च
 दूरेवधाय च नमो हन्त्रे च हनीयसे च नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यो
 नमस्ताराय नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः शङ्कराय च
 मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च नमस्तीर्थ्याय च
 कूल्याय च नमः पार्याय चावार्याय च नमः प्रतरणाय चोत्तरणाय
 च नम आतार्याय चालाद्याय च नमः शष्याय च फेन्याय च
 नमः सिकत्याय च प्रवाह्याय च ॥ ८ ॥

नम इरिण्याय च प्रपथ्याय च नमः किंशिलाय च क्षयणाय
 च नमः कपर्दिने च पुलस्तये च नमो गोष्ठ्याय च गृह्याय च
 नमस्तल्याय च गेह्याय च नमः काठ्याय च गह्वरेष्ठाय च नमो
 हृदय्याय च निवेष्याय च नमः पांसव्याय च रजस्याय च नमः
 शुष्क्याय च हरित्याय च नमो लोप्याय चोलप्याय च नम ऊर्व्याय
 च सूर्म्याय च नमः पण्य्याय च पर्णशद्याय च नमोऽपगुरमाणाय
 चाभिघ्नते च नम आखिवदते च प्रखिवदते च नमो वः किरिकेभ्यो
 देवानां हृदयेभ्यो नमो विक्षीणकेभ्यो नमो विचिन्वत्केभ्यो नम
 आनिरूहतेभ्यो नम आमीवत्केभ्यः ॥ ९ ॥

द्रापे अन्धसस्पते दरिद्रन्नीललोहित। एषां पुरुषाणामेषां पशूनां
 मा भेर्माऽरो मो एषां किं चनऽऽममत् ॥ या तै रुद्र शिवा तनूः
 शिवा विश्वाहभेषजी। शिवा रुद्रस्य भेषजी तया नो मृड जीवसे ॥
 इमां रुद्राय तवसे कपर्दिने क्षयद्वीराय प्रभरामहे मतिम् ॥ यथा
 नः शमसद्विपदे चतुष्पदे विश्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्ननातुरम् ॥
 मृडा नो रुद्रोत नो मयस्कृधि क्षयद्वीराय नमसा विधेम ते। यच्छं
 च योश्च मनुरायजे पिता तदश्याम तव रुद्र प्रणीतौ ॥ मा नो
 महान्तमुत मा नो अर्भकं मा न उक्षन्तमुत मा न उक्षितम्। मा

नोऽवधीः पितरं मोत मातरं प्रिया मा नस्तनुवौ रुद्र रीरिषः ॥ मा
 नस्तोके तनये मा न आयुषि मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिषः ।
 वीरान्मा नो रुद्र भामितोऽवधीरुहविष्मन्तो नमसा विधेम ते ॥
 आरात्ते गोघ्न उत पूरुषघ्ने क्षयद्वीराय सुम्रमस्मे ते अस्तु ।
 रक्षा च नो अधि च देव ब्रूहधा च नः शर्म यच्छ द्विबर्हाः ॥
 स्तुहि श्रुतं गर्तसदं युवानं मृगं न भीममुपहृत्तुमुग्रम् । मृडा
 जरित्रे रुद्र स्तवानो अन्यन्ते अस्मन्निवपन्तु सेनाः ॥ परिणो
 रुद्रस्य हेतिर्वृणक्तु परि त्वेषस्य दुर्मतिरघायोः । अव स्थिरा
 मधवच्चस्तनुष्व मीद्विस्तोकाय तनयाय मृडय ॥ मीदुष्टम शिवतम
 शिवो नः सुमना भव । परमे वृक्ष आयुधं निधाय कृत्तिं वसान
 आचर पिनाकं बिभ्रदागहि ॥ विकिरिद् विलौहित नमस्ते
 अस्तु भगवः । यास्ते सहस्रं हेतयोऽन्यमस्मन्निवपन्तु ताः ॥
 सहस्राणि सहस्रधा बाहुवोस्तव हेतयः । तासामीशानो भगवः
 पराचीना मुखा कृधि ॥ १० ॥

सहस्राणि सहस्रशो ये रुद्रा अधि भूम्याम् । तेषां सहस्रयोजने-
 ऽवधन्वानि तन्मसि ॥ अस्मिन् महत्यर्णवैऽन्तरिक्षे भवा अधि ॥

नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः शर्वा अधः, क्षमाचराः ॥ नीलग्रीवाः
 शितिकण्ठा दिवः रुद्रा उपश्रिताः ॥ ये वृक्षेषु सस्पिञ्जरा
 नीलग्रीवा विलोहिताः ॥ ये भूतानामधिपतयो विशिखासः
 कपर्दिनः ॥ ये अन्नेषु विविध्यन्ति पात्रेषु पिबतो जनान् ॥ ये
 पथां पथिरक्षय ऐलबृदा यव्युधः ॥ ये तीर्थानि प्रचरन्ति सृकावन्तो
 निषङ्गिणः ॥ य एतावन्तश्च भूयांसश्च दिशो रुद्रा वितस्थिरे ॥
 तेषां सहस्रयोजनेऽवधन्वानि तन्मसि ॥ नमो रुद्रेभ्यो ये
 पृथिव्यां येऽन्तरिक्षे ये दिवि येषामन्नं वातो वरुषमिषवस्तेभ्यो
 दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वास्तेभ्यो
 नमस्ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तं वो जम्भे
 दधामि ॥ ११ ॥

त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् । उर्वारुकमिव
 बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय माऽमृतात् ॥ यो रुद्रो अग्नौ यो अप्सु
 य ओषधीषु यो रुद्रो विश्वा भुवनाऽऽविवेश तस्मै रुद्राय नमो
 अस्तु ॥ तमुष्टुहि यः स्विषुः सुधन्वा यो विश्वस्य क्षयति भेषजस्य ।

(ऋक्) यक्ष्वा॑महे सौ॑मन॒साय॑ रु॒द्रं नमो॑भिर्दे॒वमसुरं॑ दुवस्य ॥ अ॒यं

मे हस्तो भगवानयं मे भगवत्तरः। अयं मै विश्वभैषजोऽयं
शिवभिर्मर्शनः ॥

ये ते सहस्रमयुतं पाशा मृत्यो मर्त्याय हन्तवे। तान् यज्ञस्य
मायया सर्वानव यजामहे। मृत्यवे स्वाहा मृत्यवे स्वाहा ॥ ओं
नमो भगवते रुद्राय विष्णवे मृत्युर्मे पाहि। प्राणानां ग्रन्थिरसि
रुद्रो मा विशान्तकः। तेनान्नेनाप्यायस्व ॥ नमो रुद्राय विष्णवे
मृत्युर्मे पाहि ॥

॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

॥ चमकप्रश्नः ॥

अग्नाविष्णू सजोषसेमा वर्धन्तु वां गिरः। द्युमैर्वाजेभिरागतम्॥
 वाजश्च मे प्रसवश्च मे प्रयतिश्च मे प्रसितिश्च मे धीतिश्च मे क्रतुश्च
 मे स्वरश्च मे श्लोकश्च मे श्रावश्च मे श्रुतिश्च मे ज्योतिश्च मे सुवश्च
 मे प्राणश्च मेऽपानश्च मे व्यानश्च मेऽसुश्च मे चित्तं च म आधीतं
 च मे वाक् च मे मनश्च मे चक्षुश्च मे श्रोत्रं च मे दक्षश्च मे बलं च
 म ओजश्च मे सहश्च म आयुश्च मे जरा च म आत्मा च मे तनूश्च
 मे शर्म च मे वर्म च मेऽङ्गानि च मेऽस्थानि च मे परूषि च मे
 शरीराणि च मे ॥ १ ॥

ज्यैष्ठ्यं च म आधिपत्यं च मे मन्युश्च मे भामश्च मेऽमश्च मेऽम्भश्च
 मे जेमा च मे महिमा च मे वरिमा च मे प्रथिमा च मे वर्षा च मे
 द्राघुया च मे वृद्धं च मे वृद्धिश्च मे सत्यं च मे श्रद्धा च मे जगच्च मे
 धनं च मे वशश्च मे त्विषिश्च मे क्रीडा च मे मोदश्च मे जातं च मे
 जनिष्यमाणं च मे सूक्तं च मे सुकृतं च मे वित्तं च मे वेद्यं च मे
 भूतं च मे भविष्यच्च मे सुगं च मे सुपथं च म ऋद्धं च म ऋद्धिश्च
 मे क्लृप्तं च मे क्लृप्तिश्च मे मतिश्च मे सुमतिश्च मे ॥ २ ॥

शं च मे मयश्च मे प्रियं च मेऽनुकामश्च मे कामश्च मे सौमनसश्च
 मे भद्रं च मे श्रेयश्च मे वस्यश्च मे यशश्च मे भगश्च मे द्रविणं च मे
 यन्ता च मे धर्ता च मे क्षेमश्च मे धृतिश्च मे विश्वं च मे महश्च मे
 संविच्च मे ज्ञात्रं च मे सूश्च मे प्रसूश्च मे सीरं च मे लयश्च मे ऋतं
 च मेऽमृतं च मेऽयक्ष्मं च मेऽनामयच्च मे जीवातुश्च मे दीर्घायुत्वं
 च मेऽनमित्रं च मेऽभयं च मे सुगं च मे शयनं च मे सूषा च मे
 सुदिनं च मे ॥ ३ ॥

ऊर्कं मे सूनृता च मे पयश्च मे रसश्च मे घृतं च मे मधु च मे सग्धिश्च
 मे सपीतिश्च मे कृषिश्च मे वृष्टिश्च मे जैत्रं च मे औद्भिद्यं च मे रयिश्च
 मे रायश्च मे पुष्टं च मे पुष्टिश्च मे विभु च मे प्रभु च मे बहु च मे
 भूयश्च मे पूर्णं च मे पूर्णतरं च मेऽक्षितिश्च मे कूयवाश्च मेऽन्नं च
 मेऽक्षुच्च मे ब्रीहयश्च मे यवाश्च मे माषाश्च मे तिलाश्च मे मुद्गाश्च
 मे खल्वाश्च मे गोधूमाश्च मे मसुराश्च मे प्रियङ्गवश्च मेऽणवश्च मे
 श्यामकाश्च मे नीवाराश्च मे ॥ ४ ॥

अश्मा च मे मृत्तिका च मे गिरयश्च मे पर्वताश्च मे सिकताश्च
 मे वनस्पतयश्च मे हिरण्यं च मेऽयश्च मे सीसं च मे त्रपुश्च मे

श्यामं च मे लोहं च मेऽग्निश्च म आपश्च मे वीरुधश्च म ओषधयश्च
 मे कृष्टपच्यं च मेऽकृष्टपच्यं च मे ग्राम्याश्च मे पशव आरण्याश्च
 यज्ञेन कल्पन्तां वित्तं च मे वित्तिश्च मे भूतं च मे भूतिश्च मे वसु
 च मे वसतिश्च मे कर्म च मे शक्तिश्च मेऽर्थश्च म एमश्च म इतिश्च
 मे गतिश्च मे ॥ ५ ॥

अग्निश्च म इन्द्रश्च मे सोमश्च म इन्द्रश्च मे सविता च म इन्द्रश्च मे
 सरस्वती च म इन्द्रश्च मे पूषा च म इन्द्रश्च मे बृहस्पतिश्च म इन्द्रश्च
 मे मित्रश्च म इन्द्रश्च मे वरुणश्च म इन्द्रश्च मे त्वष्टा च म इन्द्रश्च
 मे धाता च म इन्द्रश्च मे विष्णुश्च म इन्द्रश्च मेऽश्विनौ च म इन्द्रश्च
 मे मरुतश्च म इन्द्रश्च मे विश्वे च मे देवा इन्द्रश्च मे पृथिवी च म
 इन्द्रश्च मेऽन्तरिक्षं च म इन्द्रश्च मे द्यौश्च म इन्द्रश्च मे दिशश्च म
 इन्द्रश्च मे मूर्धा च म इन्द्रश्च मे प्रजापतिश्च म इन्द्रश्च मे ॥ ६ ॥

अश्वश्च मे रश्मिश्च मेऽदाभ्यश्च मेऽधिपतिश्च म उपाश्वश्च
 मेऽन्तर्यामश्च म ऐन्द्रवायवश्च मे मैत्रावरुणश्च म आश्विनश्च
 मे प्रतिप्रस्थानश्च मे शुक्रश्च मे मन्थी च म आग्रयणश्च मे
 वैश्वदेवश्च मे ध्रुवश्च मे वैश्वानरश्च म ऋतुग्रहाश्च मेऽतिग्राह्याश्च

म ऐन्द्राग्रश्च मे वैश्वदेवश्च मे मरुत्वतीयाश्च मे माहेन्द्रश्च म
आदित्यश्च मे सावित्रश्च मे सारस्वतश्च मे पौष्णश्च मे पात्नीवतश्च
मे हारियोजनश्च मे ॥ ७ ॥

इध्मश्च मे बर्हिश्च मे वेदिश्च मे धिष्ण्याश्च मे स्रुचश्च मे चमसाश्च
मे ग्रावाणश्च मे स्वरवश्च म उपरवाश्च मेऽधिषवणे च मे
द्रोणकलशश्च मे वायव्यानि च मे पूतभृच्च म आधवनीयश्च म
आग्नीध्रं च मे हविर्धानं च मे गृहाश्च मे सदश्च मे पुरोडाशाश्च मे
पचताश्च मेऽवभृथश्च मे स्वगाकारश्च मे ॥ ८ ॥

अग्निश्च मे घर्मश्च मेऽर्कश्च मे सूर्यश्च मे प्राणश्च मेऽश्वमेधश्च मे
पृथिवी च मेऽदितिश्च मे दितिश्च मे द्यौश्च मे शक्ररीरज्जुलयो दिशश्च
मे यज्ञेन कल्पन्तामृक् च मे सामं च मे स्तोमश्च मे यजुश्च मे दीक्षा
च मे तपश्च म ऋतुश्च मे व्रतं च मेऽहोरात्रयोर्वृष्ट्या बृहद्रथन्तरे च
मे यज्ञेन कल्पेताम् ॥ ९ ॥

गर्भाश्च मे वत्साश्च मे त्र्यविश्च मे त्र्यवी च मे दित्यवाच्च मे
दित्यौही च मे पञ्चाविश्च मे पञ्चावी च मे त्रिवत्सश्च मे त्रिवत्सा च
मे तुर्यवाच्च मे तुर्यौही च मे पष्ठवाच्च मे पष्ठौही च म उक्षा च मे

वशा च म ऋषभश्च मे वेहच्च मेऽनङ्गां च मे धेनुश्च म आयुर्यज्ञेन
 कल्पतां प्राणो यज्ञेन कल्पतामपानो यज्ञेन कल्पतां व्यानो यज्ञेन
 कल्पतां चक्षुर्यज्ञेन कल्पतां श्रोत्रं यज्ञेन कल्पतां मनो यज्ञेन
 कल्पतां वाग्यज्ञेन कल्पतामात्मा यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन
 कल्पताम् ॥ १० ॥

एका च मे तिस्रश्च मे पञ्च च मे सप्त च मे नव च म एकादश
 च मे त्रयोदश च मे पञ्चदश च मे सप्तदश च मे नवदश च
 म एकविंशतिश्च मे त्रयोविंशतिश्च मे पञ्चविंशतिश्च मे
 सप्तविंशतिश्च मे नवविंशतिश्च म एकत्रिंशच्च मे त्रयस्त्रिंशच्च
 मे चतस्रश्च मेऽष्टौ च मे द्वादश च मे षोडश च मे विंशतिश्च मे
 चतुर्विंशतिश्च मेऽष्टाविंशतिश्च मे द्वात्रिंशच्च मे षड्विंशच्च मे
 चत्वारिंशच्च मे चतुश्चत्वारिंशच्च मेऽष्टाचत्वारिंशच्च मे वाजश्च
 प्रसवश्चापिजश्च क्रतुश्च सुवश्च मूर्धा च व्यश्रियश्चान्त्यायनश्चान्त्यश्च
 भौवनश्च भुवनश्चाधिपतिश्च ॥ ११ ॥

इडा देवहूर्मनुर्यज्ञनीर्बृहस्पतिरुक्थामदानि शंसिषद्विधैदेवाः
 सूक्तवाचः पृथिवि मातर्मा मा हिंसीर्मधु मनिष्ये मधु

जनिष्ये मधु वक्ष्यामि मधु वदिष्यामि मधुमतीं देवेभ्यो
वाचमुद्यासꣳ शुश्रूषेण्यां मनुष्येभ्यस्तं मा देवा अवन्तु शोभायै
पितरोऽनुमदन्तु ॥

॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

॥ पुरुषसूक्तम् ॥

सहस्रशीर्षा पुरुषः। सहस्राक्षः सहस्रपात्। स भूमिं विश्वतो
 वृत्वा। अत्यतिष्ठदशाङ्गुलम्॥ पुरुष एवेदं सर्वम्। यद्भूतं
 यच्च भव्यम्। उतामृतत्वस्येशानः। यदन्नेनातिरोहति॥
 एतावानस्य महिमा। अतो ज्यायाँश्च पूरुषः। पादोऽस्य
 विश्वा भूतानि। त्रिपादस्यामृतं दिवि॥ त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषः।
 पादोऽस्येहाऽऽभवात्पुनः। ततो विश्वङ्मकामत्। साशनानशने
 अभि॥ तस्माद्विराडजायत। विराजो अधि पूरुषः। स जातो
 अत्यरिच्यत। पश्चाद्भूमिमथो पुरः॥ यत्पुरुषेण हविषा। देवा
 यज्ञमतन्वत। वसन्तो अस्यऽऽसीदाज्यम्। ग्रीष्म इध्मः
 शरद्धविः॥ सप्तास्यऽऽसन् परिधयः। त्रिः सप्त समिधः
 कृताः। देवा यद्यज्ञं तन्वानाः। अबध्नन् पुरुषं पशुम्॥
 तं यज्ञं बरुहिषि प्रौक्षन्। पुरुषं जातमग्रतः। तेन देवा
 अयजन्त। साध्या ऋषयश्च ये॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः। सम्भृतं
 पृषदाज्यम्। पशूँस्ताँश्चक्रे वायव्यान। आरण्यान्ग्राम्याश्च
 ये॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः। ऋचः सामानि जज्ञिरे। छन्दाँसि

जज्ञिरे तस्मात्। यजुस्तस्मादजायत॥ तस्मादश्वा अजायन्त।
ये के चोभयादतः। गावो ह जज्ञिरे तस्मात्। तस्माज्जाता
अजावयः॥ यत्पुरुषं व्यदधुः। कतिधा व्यकल्पयन्। मुखं
किमस्य कौ बाहू। कावूरू पादावुच्येते॥ ब्राह्मणोऽस्य
मुखमासीत्। बाहू राजन्यः कृतः। ऊरू तदस्य यद्वैश्यः।
पद्भ्यां शूद्रो अजायत॥ चन्द्रमा मनसो जातः। चक्षोः
सूर्यो अजायत। मुखादिन्द्रश्चाग्निश्च। प्राणाद्वायुरजायत॥
नाभ्या आसीदन्तरिक्षम्। शीर्ष्णो द्यौः समवर्तत। पद्भ्यां
भूमिर्दिशः श्रोत्रात्। तथा लोकां अकल्पयन्॥ वेदाहमेतं
पुरुषं महान्तम्। आदित्यवर्णं तमसस्तु पारे॥ सर्वाणि रूपाणि
विचित्य धीरः। नामानि कृत्वाऽभिवदन् यदास्तैः॥ धाता
पुरस्ताद्यमुदाजहार। शक्रः प्रविद्वान् प्रदिशश्चतस्रः। तमेवं
विद्वानमृतं इह भवति। नान्यः पन्था अयनाय विद्यते॥ यज्ञेन
यज्ञमयजन्त देवाः। तानि धर्माणि प्रथमान्यासन्। ते ह नाकं
महिमानः सचन्ते। यत्र पूर्वं साध्याः सन्ति देवाः॥ अद्भ्यः
सम्भूतः पृथिव्यै रसाच्च। विश्वकर्मणः समवर्तताधि। तस्य त्वष्टा
विदधद्रूपमेति। तत्पुरुषस्य विश्वमाजानमग्रैः॥ वेदाहमेतं पुरुषं

महान्तम्। आदित्यवर्णं तमसः परस्तात्। तमेवं विद्वानमृतं
 इह भवति। नान्यः पन्था विद्यतेऽयनाय॥ प्रजापतिश्चरति गर्भे
 अन्तः। अजायमानो बहुधा विजायते। तस्य धीराः परिजानन्ति
 योनिम्। मरीचीनां पदमिच्छन्ति वेधसः॥ यो देवेभ्य आतपति।
 यो देवानां पुरोहितः। पूर्वा यो देवेभ्यो जातः। नमो रुचाय
 ब्राह्मये॥ रुचं ब्राह्मं जनयन्तः। देवा अग्रे तदब्रुवन्। यस्त्वैवं
 ब्राह्मणो विद्यात्। तस्य देवा असन् वशे॥ ह्रीश्च ते लक्ष्मीश्च
 पत्न्यौ। अहोरात्रे पार्श्वे। नक्षत्राणि रूपम्। अश्विनौ व्यात्तम्।
 इष्टं मनिषाण। अमुं मनिषाण। सर्वं मनिषाण॥

॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

॥ नारायणसूक्तम् ॥

(तैत्तिरीयारण्यकम् - ४/प्रपाठकः - १०/अनुवाकः - १३)

सहस्रशीर्षं देवं विश्वाक्षं विश्वशम्भुम्। विश्वं नारायणं देवमक्षरं
 परमं पदम्। विश्वतः परमान्नित्यं विश्वं नारायणं हरिम्।
 विश्वमेवेदं पुरुषस्तद्विश्वमुपजीवति। पतिं विश्वस्य ऽऽत्मेश्वरं
 शाश्वतं शिवमच्युतम्। नारायणं महाज्ञेयं विश्वात्मानं
 परायणम्। नारायणपरो ज्योतिरात्मा नारायणः परः। नारायण
 परं ब्रह्म तत्त्वं नारायणः परः। नारायणपरो ध्याता ध्यानं
 नारायणः परः। यच्च किञ्चिज्जगत्सर्वं दृश्यते श्रूयते ऽपि वा ॥

अन्तर्बहिश्च तत्सर्वं व्याप्य नारायणः स्थितः। अनन्तमव्ययं
 कविं समुद्रे ऽन्तं विश्वशम्भुवम्। पद्मकोश प्रतीकाशं
 हृदयं चाप्यधोमुखम्। अधो निष्ट्या वितस्यान्ते नाभ्यामुपरि
 तिष्ठति। ज्वालमालाकुलं भाती विश्वस्य ऽऽयतनं महत्।
 सन्ततं शिलाभिस्तुलम्बत्याकोशसन्निभम्। तस्यान्ते
 सुषिरं सूक्ष्मं तस्मिन्त्सर्वं प्रतिष्ठितम्। तस्य मध्ये महान-
 ग्निर्विश्वार्चिर्विश्वतोमुखः। सोऽग्रभुग्विभजन्तिष्ठन्नाहारमजरः

कविः। तिर्यगूर्ध्वमधः शायी रश्मयस्तस्य सन्तता। सन्तापयति
 स्वं देहमापादतलमस्तकः। तस्य मध्ये वह्निशिखा अणीयोर्ध्वा
 व्यवस्थितः। नीलतौयदमध्यस्थाद्विद्युल्लेखेव भास्वरा।
 नीवारशूकवत्तन्वी पीता भास्वत्यणूपमा। तस्याः शिखाया
 मध्ये परमात्मा व्यवस्थितः। स ब्रह्म स शिवः स हरिः
 सेन्द्रः सोऽक्षरः परमः स्वराट् ॥ ऋतं सत्यं परं ब्रह्म पुरुषं
 कृष्णपिङ्गलम्। ऊर्ध्वरेतं विरूपाक्षं विश्वरूपाय वै नमो नमः।
 नारायणाय विद्महे वासुदेवाय धीमहि। तन्नो विष्णुः प्रचोदयात्।
 विष्णोर्नु कं वीर्याणि प्रवोचं यः पार्थिवानि विममे रजांसि
 यो अस्कभायदुत्तरं सधस्थं विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायो
 विष्णोरराटमसि विष्णोः पृष्ठमसि विष्णोः श्रग्रेस्थो विष्णोः
 स्यूरसि विष्णोर्ध्रुवमसि वैष्णवमसि विष्णवे त्वा ॥

॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

॥ विष्णुसूक्तम् ॥

विष्णोर्नु कं वीर्याणि प्रवोचं यः पार्थिवानि विममे रजांसि यो
अस्कभायदुत्तरं सधस्थं विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायः ॥

तदस्य प्रियमभिपाथो अश्याम्। नरो यत्र देवयवो मदन्ति।
उरुक्रमस्य स हि बन्धुरित्था। विष्णोः पदे परमे मध्व उत्थसः।
प्र तद्विष्णुः स्तवते वीर्याय। मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः।
यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेषु। अधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा। परो
मात्रया तनुवा वृधान। न ते महित्वमन्वश्नुवन्ति ॥

उभे ते विद्म रजसी पृथिव्या विष्णो देवत्वम्। परमस्य विथसे।
विचक्रमे पृथिवीमेष एताम्। क्षेत्राय विष्णुर्मनुषे दशस्यन्।
ध्रुवासौ अस्य कीरयो जनासः। उरुक्षितिं सुजनिमाचकार।
त्रिदेवः पृथिवीमेष एताम्। विचक्रमे शतर्चसं महित्वा। प्र
विष्णुरस्तु तवसस्तवीयान्। त्वेषं ह्यस्य स्थविरस्य नाम ॥

॥ भूसूक्तम् ॥

(तैत्तिरीय संहिता काण्डम् - १/प्रपाठकः - ५/अनुवाकः - ३)

भूमिर्भूम्ना द्यौर्वरिणाऽन्तरिक्षं महित्वा। उपस्थे ते देव्यदितेऽग्नि-
मन्नादमन्नाद्यायाऽऽदधे। आऽयज्ञौः पृथ्निरक्रमीदसनन्मातरं
पुनः। पितरं च प्रयन्त्सुवः। त्रिंशद्धाम वि राजति वाक्पतङ्गाय
शिश्निये। प्रत्यस्य वह द्युभिः। अस्य प्राणादपानत्यन्तश्चरति
रोचना। व्यख्यन् महिषः सुवः॥

यत्त्वा क्रुद्धः परोवप मन्युना यदवर्त्या। सुकल्पमग्ने
तत्तव पुनस्त्वोद्दीपयामसि। यत्ते मन्युपरोत्तस्य पृथिवीमनु
दध्वसे। आदित्या विश्वे तद्देवा वसवश्च समाभरन्।
मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यं विच्छिन्नं यज्ञं समिमं दधातु।
बृहस्पतिस्तनुतामिमं नो विश्वे देवा इह मादयन्ताम्। सप्त ते
अग्ने समिधः सप्त जिह्वाः सप्तरूपयः सप्त धाम प्रियाणि।

सप्त होत्राः सप्तधा त्वा यजन्ति सप्त योनीरापृणस्वा घृतेन।
पुनरूर्जा नि वर्तस्व पुनरग्न इषाऽऽयुषा। पुनर्नः पाहि विश्वतः।
सह रय्या नि वर्तस्वाऽग्ने पिन्वस्व धारया। विश्वप्स्त्रिया

वि॒श्वत॒स्प॒रि॒। ले॒कः स॒ले॒कः सु॒ले॒क॒स्ते न॑ आ॒दि॒त्या आ॒ज्यं॑
जु॒षा॒णा वि॒यन्तु॑ के॒तः स॒के॒तः सु॒के॒त॒स्ते न॑ आ॒दि॒त्या आ॒ज्यं॑
जु॒षा॒णा वि॒यन्तु॑ वि॒व॒स्वाँ अ॒दि॒ति॒र्दे॒व॒जू॒ति॒स्ते न॑ आ॒दि॒त्या आ॒ज्यं॑
जु॒षा॒णा वि॒यन्तु॑।

॥ दुर्गा सूक्तम् ॥

(तैत्तिरीयारण्यकम् - ४/प्रपाठकः - १०/अनुवाकः - २)

जातवे॑दसे सु॒नवाम॑ सोम॑ म॒राती॒यतो॑ नि॒द॒हाति॑ वेदः ।
स नः॑ प॒र॒ष॒दति॑ दु॒र्गाणि॑ वि॒श्वा ना॒वेव॑ सि॒न्धुं दु॒रि॒ताऽत्य॒ग्निः ॥ १ ॥

ताम॒ग्निव॑र्णां तप॑सा ज्वल॒न्तीं वैरो॒चनीं॑ क॒र्मफ॒लेषु॑ जुष्टा॑म् ।
दु॒र्गा दे॒वीः श॑रणम॒हं प्र॑पद्ये सु॒तर॑सि तर॒से नमः॑ ॥ २ ॥

अ॒ग्ने त्वं पा॑र॒या न॒व्यो अ॒स्मान्ध॒स्वस्ति॒भिर॑ति॒ दु॒र्गाणि॑ वि॒श्वा ।
पू॒श्च पृ॒थ्वी ब॑हु॒ला न उ॒र्वी भ॒वा तो॒काय॑ तन॒याय॑ शं॒योः ॥ ३ ॥

वि॒श्वानि॑ नो दु॒र्गहा॑ जा॒तवे॑दः सि॒न्धुं न ना॒वा दु॒रि॒ताऽति॑प॒र॒षि ।
अ॒ग्ने अ॒त्रि॒वन्म॑न॒सा गृ॒णानो॑ऽस्माकं॑ बो॒ध्यवि॒ता त॒नूना॑म् ॥ ४ ॥

पृ॒त॒ना जि॒तः स॑ह॒मान॒मुग्र॑म॒ग्निः हु॒वेम॑ प॒रमा॑ध॒स॒धस्था॑त् ।
स नः॑ प॒र॒ष॒दति॑ दु॒र्गाणि॑ वि॒श्वा क्षा॑म॒द्दे॒वो अ॒ति दु॒रि॒तात्य॒ग्निः ॥ ५ ॥

प्र॒त्नोषि॑ क॒मीड्यो॑ अ॒ध्वरे॑षु स॒नाच्च॑ हो॒ता न॒व्यश्च॑ स॒त्सि ।
स्वा॒ञ्चाग्ने॑ त॒नुवं पि॒प्रय॑स्वा॒स्मभ्यं॑ च॒ सौभ॑ग॒माय॑जस्व ॥ ६ ॥

गोभिर्जुष्टमयुजो निषिक्तं तवैन्द्र विष्णोरनुसञ्चरेम।
नाकस्य पृष्ठमभि संवसानो वैष्णवीं लोक इह मादयन्ताम् ॥ ७ ॥
कात्यायनाय विद्महे कन्यकुमारि धीमहि।
तन्नो दुर्गिः प्रचोदयात् ॥

॥ श्रीसूक्तम् ॥

हिरण्यवर्णां हरिणीं सुवर्णरजतस्रजाम् ।
चन्द्रां हिरण्मयीं लक्ष्मीं जातवेदो म आवह ॥ १ ॥

तां म आवह जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीम् ।
यस्यां हिरण्यं विन्देयं गामश्वं पुरुषानहम् ॥ २ ॥

अश्वपूर्वां रथमध्यां हस्तिनादप्रबोधिनीम् ।
श्रियं देवीमुपह्वये श्रीर्मादेवीर्जुषताम् ॥ ३ ॥

कां सोऽस्मितां हिरण्यप्राकारामार्द्रां ज्वलन्तीं तृप्तां तर्पयन्तीम् ।
पद्मे स्थितां पद्मवर्णां तामिहोपह्वये श्रियम् ॥ ४ ॥

चन्द्रां प्रभासां यशसा ज्वलन्तीं श्रियं लोके देवजुष्टामुदाराम् ।
तां पद्मिनीमीं शरणमहं प्रपद्येऽलक्ष्मीर्मे नश्यतां त्वां वृणे ॥ ५ ॥

आदित्यवर्णे तपसोऽधिजातो वनस्पतिस्तव वृक्षोऽथ बिल्वः ।
तस्य फलानि तपसा नुदन्तु मायान्तरायाश्च बाह्या अलक्ष्मीः ॥ ६ ॥

उपैतु मां देवसखः कीर्तिश्च मणिना सह ।
प्रादुर्भूतोऽस्मि राष्ट्रेऽस्मिन् कीर्तिमृद्धिं ददातु मे ॥ ७ ॥

क्षुत्पिपासामलां ज्येष्ठामलक्ष्मीं नाशयाम्यहम् ।
अभूतिमसमृद्धिं च सर्वां निर्णुद मे गृहात् ॥ ८ ॥

गन्धद्वारां दुराधर्षां नित्यपुष्टां करीषिणीम् ।
ईश्वरीं सर्वभूतानां तामिहोपह्वये श्रियम् ॥ ९ ॥

मनसः काममाकूतिं वाचः सत्यमशीमहि ।
पशूनां रूपमन्नस्य मयि श्रीः श्रयतां यशः ॥ १० ॥

कर्दमेन प्रजाभूता मयि सम्भव कर्दम ।
श्रियं वासय मे कुले मातरं पद्ममालिनीम् ॥ ११ ॥

आपः सृजन्तु स्निग्धानि चिह्नीत वस मे गृहे ।
नि च देवीं मातरं श्रियं वासय मे कुले ॥ १२ ॥

आर्द्रा पुष्करिणीं पुष्टिं सुवर्णां हेममालिनीम् ।
सूर्या हिरण्ययीं लक्ष्मीं जातवेदो म आवह ॥ १३ ॥

आर्द्रा यः करिणीं यष्टिं पिङ्गलां पद्ममालिनीम् ।
चन्द्रां हिरण्ययीं लक्ष्मीं जातवेदो म आवह ॥ १४ ॥

तां म आव॑ह जा॒तवे॒दो ल॒क्ष्मीम॑न॒पगा॑मिनीम् ।
 यस्यां॒ हिर॑ण्यं प्रभू॒तं गा॒वो दा॒स्योऽश्वान् वि॒न्देयं॒ पुरु॑षान॒हम् ॥ १५ ॥
 म॒हादे॒व्यै च॑ वि॒द्महे॑ वि॒ष्णुप॒त्न्यै च॑ धीमहि ।
 तन्नो॑ ल॒क्ष्मीः प्र॒चोद॑यात् ॥

॥ मेधासूक्तम् ॥

(तैत्तिरीयारण्यकम् - ४/प्रपाठकः - १०/अनुवाकः - ४१-४४)

मेधादेवी जुषमाणा न आगा॥द्विश्वाची॥ भद्रा सुमनस्यमाना। त्वया
जुष्टा नुदमाना दुरुक्तान् बृहद्वदेम विदथे सुवीराः। त्वया जुष्ट
ऋषिर्भवति देवि त्वया ब्रह्माऽऽगतश्रीरुत त्वया। त्वया जुष्टश्चित्रं
विन्दते वसु सानौ जुषस्व द्रविणो न मेधे॥ मेधां म इन्द्रो ददातु
मेधां देवी सरस्वती। मेधां मे अश्विनावुभावाधत्तां पुष्करस्रजा।
अप्सरासु च या मेधा गन्धर्वेषु च यन्मनः। दैवी मेधा सरस्वती
सा मा मेधा सुरभिर्जुषतां स्वाहा॥ आ मा मेधा सुरभिर्विश्वरूपा
हिरण्यवर्णा जगती जगम्या। ऊर्जस्वती पयसा पिन्वमाना सा मा
मेधा सुप्रतीका जुषन्ताम्। मयि मेधां मयि प्रजां मय्यग्निस्तेजो
दधातु मयि मेधां मयि प्रजां मयीन्द्र इन्द्रियं दधातु मयि मेधां
मयि प्रजां मयि सूर्यो भ्राजो दधातु।

॥ भाग्यसूक्तम् ॥

(तैत्तिरीय ब्राह्मणम् अष्टकम् - ३/प्रश्नः - ८/अनुवाकम् - ९)

प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं हवामहे प्रातर्मित्रा वरुणा प्रातरश्विना ।
प्रातर्भगं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं प्रातः सोममुत रुद्रं हुवेम ॥ १ ॥

प्रातर्जितं भगमुग्रं हुवेम वयं पुत्रमदितेर्यो विधर्ता ।
आर्द्धश्चिद्यं मन्यमानस्तुरश्चिद्राजा चिद्यं भगं भक्षीत्याह ॥ २ ॥

भग प्रणेतर्भग सत्यराधो भगेमां धियमुदददन्नः ।
भगप्रणो जनय गोभिरश्वैर्भगप्रनृभिर्नृवन्तः स्याम ॥ ३ ॥

उतेदानीं भगवन्तः स्यामोत प्रपित्व उत मध्ये अह्नाम् ।
उतोदिता मघवन्थसूर्यस्य वयं देवानां सुमतौ स्याम ॥ ४ ॥

भग एव भगवां अस्तु देवास्तेन वयं भगवन्तः स्याम ।
तं त्वा भग सर्व इज्जौहवीमि सनो भग पुर एता भवेह ॥ ५ ॥

समध्वरायोषसोऽनमन्त दधिक्रावेव शुचये पदाय ।
अर्वाचीनं वसुविदं भग्नो रथमिवाश्वावाजिन आवहन्तु ॥ ६ ॥

अश्वावतीर्गोमतीर्न उषासो वीरवतीः सदमुच्छन्तु भद्राः।
घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीनायूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ७ ॥

यो माऽग्ने भागिनं सन्तमथाभागं चिकीर्षति।
अभागमग्ने तं कुरु मामग्ने भागिनं कुरु ॥ ८ ॥

॥ पवमानसूक्तम् ॥

(तैत्तिरीय ब्राह्मणम् अष्टकम् - १/प्रश्नः - ४/अनुवाकः - ८)

(तैत्तिरीय संहिता काण्डम् - ५/प्रपाठकः - ६/अनुवाकः - १)

ॐ तच्छं योरावृणीमहे। गातुं यज्ञाय। गातुं यज्ञपतये। दैवीः
स्वस्तिरस्तु नः। स्वस्तिर्मानुषेभ्यः। ऊर्ध्वं जिगातु भेषजम्। शं
नो अस्तु द्विपदे। शं चतुष्पदे। ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः।

दधिक्राव्णो अकार्षम्। जिष्णोरश्वस्य वाजिनः। सुरभिन्नो
मुखाकरत्। प्रण आयूँषि तारिषत्।

आपो हि ष्ठा मयो भुवस्ता न ऊर्जे दधातन। महेरणाय चक्षसे।
यो वः शिवतमो रसस्तस्य भाजयते ह नः। उशतीरिव मातरः।
तस्मा अरङ्गमामवो यस्य क्षयाय जिवन्थ। आपो जनयथा च नः॥

हिरण्यवर्णाः शुचयः पावका यासु जातः कश्यपो यास्विन्द्रः।
अग्निं या गर्भं दधिरे विरूपास्ता न आपः शङ् स्योना भवन्तु॥

यासां राजा वरुणो याति मध्ये सत्यानृते अवपश्यं जनानाम्।
मधुश्रुतः शुचयो याः पावकास्ता न आपः शङ् स्योना भवन्तु॥

यासां देवा दिवि कृण्वन्ति भक्षं या अन्तरिक्षे बहुधा भवन्ति। याः

पृथिवीं पयसोन्दन्ति शुक्रास्ता न आपः शङ् स्योना भवन्तु ॥

शिवेन मा चक्षुषा पश्यताऽऽपः शिवया तनुवोप स्पृशत त्वचं मे ।
सर्वाँ अग्नीँ रप्सुषदो हुवे वो मयि वर्चो बलमोजो नि धत्त ॥

पवमानः सुवर्जनः । पवित्रेण विचरूषणिः । यः पोता स पुनातु
मा । पुनन्तु मा देवजनाः । पुनन्तु मनवो धिया । पुनन्तु विश्व
आयवः । जातवेदः पवित्रवत् । पवित्रेण पुनाहि मा । शुक्रेण
देवदीद्यत् । अग्ने क्रत्वा क्रतूँ रनु । यत्ते पवित्रमर्चिषि । अग्ने
विततमन्तरा । ब्रह्म तेन पुनीमहे । उभाभ्याँ देवसवितः । पवित्रेण
सवेन च । इदं ब्रह्म पुनीमहे । वैश्वदेवी पुनती देव्यागात् । यस्यै
बह्वीस्तनुवो वीतपृष्ठाः । तया मदन्तः सधमाद्येषु । वयङ् स्याम
पतयो रयीणाम् । वैश्वानरो रश्मिभिर्मा पुनातु । वातः प्राणेनैषिरो
मयो भूः । द्यावापृथिवी पयसा पयोभिः । ऋतावरी यज्ञिये मा
पुनीताम् । बृहद्भिः सवितस्तृभिः । वर्षिष्ठैर्देवमन्मभिः । अग्ने दक्षैः
पुनाहि मा । येन देवा अपुनत । येनऽऽपो दिव्यङ्कशः । तेन दिव्येन
ब्रह्मणा । इदं ब्रह्म पुनीमहे । यः पावमानीरध्येति । ऋषिभिः
सम्भृतँ रसम् । सर्वँ स पूतमश्नाति । स्वदितं मातरिश्चना ।

पावमानीर्यो अध्येति। ऋषिभिः सम्भृतं रसम्। तस्मै सरस्वती
 दुहे। क्षीरं सर्पिर्मधूदकम्॥ पावमानीः स्वस्त्ययनीः। सुदुग्धाहि
 पयस्वतीः। ऋषिभिः सम्भृतो रसः। ब्राह्मणेष्वमृतं हितम्।
 पावमानीर्दिशन्तु नः। इमं लोकमथो अमुम्। कामान्तसमर्धयन्तु
 नः। देवीर्देवैः समाभृताः। पावमानीः स्वस्त्ययनीः। सुदुग्धाहि
 घृतश्रुतः। ऋषिभिः सम्भृतो रसः। ब्राह्मणेष्वमृतं हितम्।
 येन देवाः पवित्रेण। आत्मानं पुनते सदा। तेन सहस्रधारेण।
 पावमान्यः पुनन्तु मा। प्राजापत्यं पवित्रम्। शतोद्यामं
 हिरण्मयम्। तेन ब्रह्म विदो वयम्। पूतं ब्रह्म पुनीमहे। इन्द्रः
 सुनीती सहमा पुनातु। सोमः स्वस्त्या वरुणः समीच्या। यमो
 राजा प्रमृणाभिः पुनातु मा। जातवेदा मोर्जयन्त्या पुनातु। भूर्भुवः
 सुवः।

तच्छं योरावृणीमहे। गातुं यज्ञाय। गातुं यज्ञपतये। दैवीः
 स्वस्तिरस्तु नः। स्वस्तिर्मानुषेभ्यः। ऊर्ध्वं जिगातु भेषजम्। शं
 नो अस्तु द्विपदे। शं चतुष्पदे।

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः॥

॥ आयुष्यसूक्तम् ॥

यो ब्रह्मा ब्रह्मण उज्जहार प्राणैः शिरः कृत्तिवासाः पिनाकी ।
ईशानो देवः स न आयुर्दधातु तस्मै जुहोमि हविषा घृतेन ॥ १ ॥

विभ्राजमानः सरिरस्य मध्याद्रोचमानो घर्मरुचिर्य आगात् ।
स मृत्युपाशानपनुद्य घोरानिहायुषेणो घृतमत्तु देवः ॥ २ ॥

ब्रह्मज्योतिर्ब्रह्मपत्नीषु गर्भं यमादधात् पुरुरूपं जयन्तम् ।
सुवर्णरम्भग्रहमर्कमर्च्यं तमायुषे वर्धयामो घृतेन ॥ ३ ॥

श्रियं लक्ष्मीमौबलामम्बिकां गां षष्ठीं च यामिन्द्रसेनैत्युदाहुः ।
तां विद्यां ब्रह्मयोनिं सरूपामिहायुषे तर्पयामो घृतेन ॥ ४ ॥

दाक्षायण्यः सर्वयोन्यः स योन्यः सहस्रशो विश्वरूपां विरूपाः ।
ससूनवः सपतयः सयूथ्या आयुषेणो घृतमिदं जुषन्ताम् ॥ ५ ॥

दिव्या गणा बहुरूपाः पुराणा आयुश्छिदो नः प्रमथन्तु वीरान् ।
तेभ्यो जुहोमि बहुधा घृतेन मा नः प्रजां रीरिषो मौत वीरान् ॥ ६ ॥

एकः पुरस्ताद्य इदं बभूव यतो बभूव भुवनस्य गोपाः ।
यमप्येति भुवनं साम्पराये स नो हविर्घृतमिहायुषैत्तु देवः ॥ ७ ॥

व॒सून् रु॒द्रा॒नादि॒त्यान् मरु॒तोऽथ सा॒ध्यान् ऋ॒भून् य॒क्षान्
 गन्ध॒र्वाँश्च पि॒तृँश्च वि॒श्वान्।
 भृ॒गून् सर्पाँश्चा॒ङ्गिर॒सोऽथ स॒र्वान् घृ॒तं हु॒त्वा स्वा॒युष्या॑ मह॒याम्
 श॒श्वत् ॥ ८ ॥

वि॒ष्णो त्वं नो अ॒न्त॑मः श॒र्म यच्छ॑ सह॒न्त्य।
 प्र॒ते॒धारा॑ मधु॒श्रुत॑ उ॒थ्सं दु॒हते॑ अ॒क्षित॑म् ॥
 ॥ ॐ शान्तिः॒ शान्तिः॒ शान्तिः॑ ॥

॥ नवग्रहसूक्तम् ॥

आ सत्येन रजसा वर्तमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च। हिरण्ययेन
सविता रथेनाऽदेवो याति भुवना विपश्यन्। अग्निं दूतं वृणीमहे
होतारं विश्ववेदसम्। अस्य यज्ञस्य सुक्रतुम्॥ येषामीशे पशुपतिः
पशूनां चतुष्पदामुत च द्विपदाम्। निष्क्रीतोऽयं यज्ञियं भागमेतु
रायस्पोषा यजमानस्य सन्तु॥

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय आदित्याय नमः ॥ १ ॥

अग्निर्मूर्द्धा दिवः ककुत्पतिः पृथिव्या अयम्। अपां रेतांसि
जिन्वति। स्योना पृथिवि भवाऽनृक्षरा निवेशनी। यच्छानः शर्म
सप्रथाः। क्षेत्रस्य पतिना वयं हिते नैव जयामसि। गामश्च
पोषयित्वा स नो मृडातीदृशे॥

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय अङ्गारकाय नमः ॥ २ ॥

प्रवः शुक्राय भानवे भरध्वं हव्यं मतिं चाग्नये सुपूतम्॥
यो दैव्यानि मानुषा जनूष्यन्तर्विश्वानि विद्म ना जिगाति॥
इन्द्राणीमासु नारिषु सुपत्नीमहमश्रवम्। न ह्यस्या अपरञ्चन
जरसा मरते पतिः॥ इन्द्रं वो विश्वतस्परि हवामहे जनैभ्यः।

अस्माकमस्तु केवलः ॥

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय शुक्राय नमः ॥ ३ ॥

आप्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्णियम्। भवा वाजस्य
सङ्गथे ॥ अप्सु मे सोमो अब्रवीदन्तर्विश्वानि भेषजा। अग्निं
च विश्वशम्भुवमापश्च विश्वभेषजीः। गौरी मिमाय सलिलानि
तक्षत्येकपदी द्विपदी सा चतुष्पदी। अष्टापदी नवपदी बभूवुषी
सहस्राक्षरा परमे व्योमन्।

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय सोमाय नमः ॥ ४ ॥

उद्ध्व्यस्वाग्ने प्रतिजागृह्येनमिष्टापूर्ते सःसृजेथामयं च। पुनः
कृण्वःस्त्वा पितरं युवानमन्वाताःसीत्वयि तन्तुमेतम् ॥ इदं
विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा निदधे पदम्। समूढमस्यपाः सुरे ॥ विष्णो
रराटमसि विष्णोः पृष्ठमसि विष्णोः श्रग्रेस्थो विष्णोः स्यूरसि
विष्णोर्ध्रुवमसि वैष्णवमसि विष्णवे त्वा।

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय बुधाय नमः ॥ ५ ॥

बृहस्पते अतियदर्यो अहोद्विमद्विभाति क्रतुमज्जनैषु।
यद्दीदयच्छवसर्तप्रजात तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम् ॥

इन्द्रमरुत्व इह पाहि सोमं यथा शार्याते अपिबः सुतस्य। तव
 प्रणीती तव शूरशर्मन्नाविवासन्ति कवयः सुयज्ञाः ॥ ब्रह्मजज्ञानं
 प्रथमं पुरस्ताद्विसीमतः सुरुचौ वेन आवः। सबुधिया उपमा
 अस्य विष्ठाः सतश्च योनिमसतश्च विवः ॥

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय बृहस्पतये नमः ॥ ६ ॥

शं नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये। शंयोरभिस्रवन्तु
 नः ॥ प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परिता बभूव।
 यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणाम्।
 इमं यमप्रस्तरमाहि सीदाऽङ्गिरोभिः पितृभिः संविदानः। आत्वा
 मन्त्राः कविशस्ता वहन्त्वेना राजन् हविषा मादयस्व ॥

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय शनैश्चराय नमः ॥ ७ ॥

कया नश्चित्र आभुवदूती सदावृधः सखा। कया शचिष्ठया वृता।
 आऽयज्ञौः पृश्निरक्रमीदसनन्मातरं पुनः। पितरं च प्रयन्त्सुवः।
 यत्ते देवी निरऋतिराबबन्ध दाम ग्रीवास्वविचर्त्यम्। इदं ते
 तद्विष्याम्यायुषो न मध्यादथाजीवः पितुमद्वि प्रमुक्तः ॥

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय राहवे नमः ॥ ८ ॥

के॒तुं कृ॒ण्वन्न॑के॒तवे॒ पेशो॑ म॒र्या अ॒पेश॑से॒। स॒मुष॑द्भि॒रजा॑यथाः॥
 ब्र॒ह्मा दे॒वानां॑ प॒दवीः॑ क॒वीना॑मृषि॒र्विप्रा॑णां म॒हिषो॑ मृ॒गाणा॑म्। श्ये॒नो
 गृ॒ध्राणा॑ꣳ स्व॒धिति॑र्व॒नाना॑ꣳ सोमः॑ प॒वित्र॑म॒त्येति॑ रेभन्। (ऋक्)
 सचि॒त्र चि॒त्रं चि॒तयन्॑ तम॒स्मे चि॒त्रक्ष॑त्र चि॒त्रत॑मं व॒योधा॑म्।
 च॒न्द्रं र॒यिं पु॒रुवी॑रं बृह॒न्तं च॒न्द्रच॑न्द्राभिर्गृ॒णते॑ यु॒वस्व॑॥
 अधि॑दे॒वता प्र॑त्यधि॒दे॒वता स॑हि॒ताय॑ के॒तवे॒ नमः॑॥ ९॥

॥ ॐ आ॒दि॒त्यादि॑ नवग्रहदे॒वता॑भ्यो नमो नमः॥

॥ ॐ शा॒न्तिः शा॒न्तिः शा॒न्तिः॑॥

॥ नक्षत्रसूक्तम् ॥

(तैत्तिरीय ब्राह्मणम् अष्टकम् - ३/प्रश्नः - १)

(तैत्तिरीय संहिता काण्डम् - ३/प्रपाठकः - ५/अनुवाकः - १)

अ॒ग्निर्नः॑ पा॒तु कृ॒त्तिकाः॑ । नक्ष॑त्रं दे॒वमिन्द्रि॒यम् । इ॒दमा॑सां
वि॒चक्ष॑णम् । ह॒विरा॑सं जु॒होत॑न । यस्य॒ भान्ति॑ र॒श्मयो॑ यस्य
के॒तवः॑ । यस्ये॒मा वि॒श्वा भुव॑नानि॒ सर्वा॑ । स कृ॒त्तिकाभि॑-
र॒भिसं॑वसानः । अ॒ग्निर्नो॑ दे॒वः सु॒विते॑ द॒धातु॑ ॥ १ ॥

प्र॒जाप॑ते रोहि॒णी वै॒तु प॒त्नी । वि॒श्वरू॑पा बृ॒हती चि॒त्रभा॑नुः । सा नो
य॒ज्ञस्य॑ सु॒विते॑ द॒धातु॑ । यथा॒ जीवे॑म श॒रदः॑ स॒वीराः॑ । रोहि॒णी
दे॒व्युद॑गात्पु॒रस्ता॑त् । वि॒श्वा रू॒पाणि॑ प्र॒तिमो॑द॒माना । प्र॒जाप॑तिः
ह॒विषा॑ व॒र्धय॑न्ती । प्रि॒या दे॒वाना॑मुप॒यातु॑ य॒ज्ञम् ॥ २ ॥

सोमो॑ राजा॑ मृ॒गशी॑रू॒षेण॑ आ॒गन् । शि॒वं नक्ष॑त्रं प्रि॒यम॑स्य॒ धाम॑ ।
आ॒प्याय॑मानो बहु॒धा जने॑षु । रे॒तः प्र॒जां यज॑माने द॒धातु॑ । यत्ते
नक्ष॑त्रं मृ॒गशी॑रू॒षम॑स्ति । प्रि॒यः रा॑जन् प्रि॒यत॑मं प्रि॒याणा॑म् । तस्मै॑
ते सोम॑ ह॒विषा॑ वि॒धेम॑ । शं न॑ ए॒धि द्वि॒पदे॑ शं च॒तुष्प॑दे ॥ ३ ॥

आ॒र्द्रया॑ रु॒द्रः प्र॑थ॒मा न॑ ए॒ति । श्रे॒ष्ठो दे॒वाना॑ं प॒तिर॑घ्नियाना॑म् ।

नक्षत्रमस्य हविषा विधेम। मा नः प्रजाः रीरिषन्मोत वीरान्।
हेती रुद्रस्य परिणो वृणक्तु। आर्द्रा नक्षत्रं जुषताः हविर्नः।
प्रमुञ्चमानौ दुरितानि विश्वा। अपाघशः सन्नुदतामरातिम् ॥ ४ ॥

पुनर्नो देव्यदितिः स्पृणोतु। पुनर्वसू नः पुनरेतां यज्ञम्। पुनर्नो
देवा अभियन्तु सर्वे। पुनः पुनर्वो हविषा यजामः। एवा न
देव्यदितिरनर्वा। विश्वस्य भर्त्री जगतः प्रतिष्ठा। पुनर्वसू हविषा
वर्धयन्ती। प्रियं देवानामप्येतु पार्थः ॥ ५ ॥

बृहस्पतिः प्रथमं जायमानः। तिष्यं नक्षत्रमभि सम्बभूव। श्रेष्ठो
देवानां पृतनासु जिष्णुः। दिशोऽनु सर्वा अभयं नो अस्तु। तिष्यः
पुरस्तादुत मध्यतो नः। बृहस्पतिर्नः परिपातु पश्चात्। बाधेतां
द्वेषो अभयं कृणुताम्। सुवीर्यस्य पतयः स्याम ॥ ६ ॥

इदः सर्पेभ्यो हविरस्तु जुष्टम्। आश्रेषा येषामनुयन्ति चेतः। ये
अन्तरिक्षं पृथिवीं क्षियन्ति। ते नः सर्पासो हवमागमिष्ठाः। ये
रोचने सूर्यस्यापि सर्पाः। ये दिवं देवीमनुसञ्चरन्ति। येषामाश्रेषा
अनुयन्ति कामम्। तेभ्यः सर्पेभ्यो मधुमज्जुहोमि ॥ ७ ॥

उपहृताः पितरो ये मघासु। मनोजवसः सुकृतः सुकृत्याः। ते

नो नक्षत्रे हवमार्गमिष्टाः। स्वधाभिर्यज्ञं प्रयतं जुषन्ताम्। ये
अग्निदग्धा येऽनग्निदग्धाः। येऽमुं लोकं पितरः क्षियन्ति। याऽश्च
विद्वयाः उ च न प्रविद्व। मघासु यज्ञः सुकृतं जुषन्ताम्॥ ८॥

गवां पतिः फल्गुनीनामसि त्वम्। तदर्यमन् वरुणमित्र चारु।
तं त्वा वयः सनितारः सनीनाम्। जीवा जीवन्तमुप संविशेम।
येनेमा विश्वा भुवनानि सञ्जिता। यस्य देवा अनुसंयन्ति चेतः।
अर्यमा राजाऽजरस्तु विष्मान्। फल्गुनीनामृषभो रौरवीति॥ ९॥

श्रेष्ठो देवानां भगवो भगासि। तत्त्वां विदुः फल्गुनीस्तस्य वित्तात्।
अस्मभ्यं क्षत्रमजरः सुवीर्यम्। गोमदश्ववदुपसन्नुदेह। भगो ह
दाता भग इत्प्रदाता। भगो देवीः फल्गुनीराविवेश। भगस्येत्तं
प्रसवं गमेम। यत्र देवैः सधमादं मदेम॥ १०॥

आयातु देवः सवितोपयातु। हिरण्ययेन सुवृता रथेन। वहन्
हस्तः सुभगं विद्वानापसम्। प्रयच्छन्तं पपुरि पुण्यमच्छ। हस्तः
प्रयच्छ त्वमृतं वसीयः। दक्षिणेन प्रतिगृष्णीम एनत्। दातारमद्य
सविता विदेय। यो नो हस्ताय प्रसुवाति यज्ञम्॥ ११॥

त्वष्टा नक्षत्रमभ्येति चित्राम्। सुभगं संसं युवतिः रोचमानाम्।

निवेशयन्नमृतान्मर्त्यांश्च। रूपाणि पिंशन् भुवनानि विश्वा।
तन्नस्त्वष्टा तदु चित्रा विचष्टाम्। तन्नक्षत्रं भूरिदा अस्तु
मह्यम्। तन्नः प्रजां वीरवतीं सनोतु। गोभिर्नो अश्वैः समनक्तु
यज्ञम्॥ १२॥

वायुर्नक्षत्रमभ्येति निष्ठ्याम्। तिग्मशृङ्गो वृषभो रोरुवाणः।
समीरयन् भुवना मातरिश्वा। अप द्वेषांसि नुदतामरातीः। तन्नो
वायुस्तदु निष्ठ्या शृणोतु। तन्नक्षत्रं भूरिदा अस्तु मह्यम्। तन्नो
देवासो अनुजानन्तु कामम्। यथा तरेम दुरितानि विश्वा॥ १३॥

दूरमस्मच्छत्रवो यन्तु भीताः। तदिन्द्राग्नी कृणुतां तद्विशारवे।
तन्नो देवा अनुमदन्तु यज्ञम्। पश्चात् पुरस्तादभयं नो अस्तु।
नक्षत्राणामधिपत्नी विशारवे। श्रेष्ठाविन्द्राग्नी भुवनस्य गोपौ।
विषूचः शत्रूनपबाधमानौ। अप क्षुधं नुदतामरातिम्॥ १४॥

पूर्णा पश्चादुत पूर्णा पुरस्तात्। उन्मध्यतः पौर्णमासी जिगाय।
तस्यां देवा अधिसंवसन्तः। उत्तमे नाक इह मादयन्ताम्।
पृथ्वी सुवर्चा युवतिः सजोषाः। पौर्णमास्युदगाच्छोभमाना।
आप्याययन्ती दुरितानि विश्वा। उरुं दुहां यजमानाय

यज्ञम् ॥ १५ ॥

ऋ॒द्ध्यास्म॑ ह॒व्यैर्न॑मसोपसद्य॑ । मि॒त्रं दे॒वं मि॒त्रधे॑यं नो अस्तु ।
अ॒नू॒रा॒धा॒न् ह॒विषा॑ वर्धयन्तः । श॒तं जी॒वेम॑ श॒रदः॑ स॒वी॒राः । चि॒त्रं
नक्ष॑त्रमुद॒गात्पु॑रस्ता॒त् । अ॒नू॒रा॒धा स॒ इति॑ यद्वदन्ति । तन्मि॒त्र ए॒ति
प॒थिभि॑र्दे॒व्यानाँः॑ । हि॒र॒ण्ययै॑र्वित॒तैर॒न्तरि॑क्षे ॥ १६ ॥

इन्द्रो॑ ज्येष्ठामनु नक्षत्रमेति । यस्मिन् वृ॒त्रं वृ॒त्र तू॒र्यं त॒तार॑ ।
तस्मिन्व॒यम॒मृतं॑ दु॒हानाः॑ । क्षु॒धं तरे॑म॒ दुरि॑तिं दुरि॒ष्टिम् । पु॒र॒न्द॒राय॑
वृष॒भाय॑ धृ॒ष्णवै॑ । अ॒षाढा॑य स॒ह॒मा॒नाय॑ मी॒ढुषै॑ । इन्द्रा॑य ज्येष्ठ
मधु॑मदु॒हाना॑ । उ॒रुं कृ॑णोतु॒ यज॑मानाय लो॒कम् ॥ १७ ॥

मूलं॑ प्र॒जां वी॒रव॑तीं विदेय । परा॑च्येतु॒ नि॒र॒ऋ॒तिः परा॑चा ।
गोभि॑र्नक्षत्रं प॒शुभिः॑ स॒म॒क्तम् । अ॒ह॒र्भू॒याद्य॑ज॒मा॒नाय॑ म॒ह्यम् ।
अ॒ह॒र्नो अ॒द्य सु॑वि॒ते द॑धातु । मूलं॑ नक्षत्रमि॒ति यद्वद॑न्ति । परा॑चीं
वा॒चा नि॒र॒ऋ॒तिं नु॑दामि । शि॒वं प्र॒जायै॑ शि॒वम॑स्तु म॒ह्यम् ॥ १८ ॥

या दि॒व्या आ॒पः प॒यसा॑ सम्ब॒भूवुः॑ । या अ॒न्तरि॑क्ष उ॒त पा॒थि॒वी॒र्याः॑ ।
यासा॑म॒षाढा॑ अ॒नुय॑न्ति॒ काम॑म् । ता न॒ आपः॑ शङ् स्यो॒ना
भ॑वन्तु । याश्च॒ कूप्या॑ याश्च॒ नाद्याः॑ स॒मु॒द्रियाः॑ । याश्च॒ वैश॑न्तीरु॒त

प्रास॒चीर्याः। यासा॑म॒षाढा॑ मधु॒ भक्ष॑यन्ति। ता न॒ आपः॑ शङ्
स्यो॒ना भ॑वन्तु ॥ १९ ॥

तन्नो॑ वि॒श्वे उप॑ शृण्वन्तु दे॒वाः। तद॑षाढा अ॒भिसं॑यन्तु य॒ज्ञम्।
तन्नक्ष॑त्रं प्रथतां प॒शुभ्यः॑। कृषि॑र्वृष्टि॒र्यज॑मानाय कल्पताम्। शु॒भ्राः
क॒न्या यु॑वतयः सु॒पेश॑सः। क॒र्मकृ॑तः सु॒कृतौ॑ वी॒र्या॑वतीः। वि॒श्वान्
दे॒वान् ह॒विषा॑ वर्धयन्तीः। अ॒षाढाः का॒ममु॑पयान्तु य॒ज्ञम् ॥ २० ॥

यस्मिन् ब्रह्मा॑भ्यजयत्सर्वमे॒तत्। अ॒मुं च॑ लो॒कमि॑दमू॒च सर्व॑म्।
तन्नो॑ नक्ष॒त्रम॑भिजिद्विजित्य॑। श्रियं॑ दधा॒त्वह्णी॑यमानम्।
उ॒भौ लो॒कौ ब्रह्म॑णा सञ्जिते॒मौ। तन्नो॑ नक्ष॒त्रम॑भिजिद्विच॑ष्टाम्।
तस्मिन्व॒यं पृ॒त॒नाः सञ्ज॑येम। तन्नो॑ दे॒वासो॑ अनु॒जानन्तु॑
का॒मम् ॥ २१ ॥

शृण्वन्ति॑ श्रो॒णाम॑मृतस्य गो॒पाम्। पु॒ण्याम॑स्या उप॑शृणोमि
वा॒चम्। म॒हीं दे॒वीं वि॒ष्णुप॑त्नीमजू॒र्याम्। प्र॒तीची॑ मेना॒
ह॒विषा॑ यजामः। त्रे॒धा वि॒ष्णुरु॑रुगा॒यो वि॒च॒क्रमे॑। म॒हीं दि॒वं
पृथि॒वीम॑न्तरि॒क्षम्। तच्छ्रो॑णैति॒श्रव॑ इच्छ॒माना॑। पु॒ण्यं श्लो॒कं
यज॑मानाय कृण्वती ॥ २२ ॥

अष्टौ देवा वसवः सोम्यासः। चतस्रो देवीरजराः श्रविष्ठाः। ते
 यज्ञं पान्तु रजसः परस्तात्। संवत्सरीणममृतं स्वस्ति। यज्ञं
 नः पान्तु वसवः पुरस्तात्। दक्षिणतोऽभियन्तु श्रविष्ठाः। पुण्यं
 नक्षत्रमभि संविशाम। मा नो अरातिरघशंसाऽगन् ॥ २३ ॥

क्षत्रस्य राजा वरुणोऽधिराजः। नक्षत्राणां शतभिषग्वसिष्ठः। तौ
 देवेभ्यः कृणुतो दीर्घमायुः। शतं सहस्रा भेषजानि धत्तः। यज्ञं
 नो राजा वरुण उपयातु। तन्नो विश्वे अभि संयन्तु देवाः। तन्नो
 नक्षत्रं शतभिषगजुषाणम्। दीर्घमायुः प्रतिरद्भेषजानि ॥ २४ ॥

अज एकपादुदगात्पुरस्तात्। विश्वा भूतानि प्रति मोदमानः।
 तस्य देवाः प्रसवं यन्ति सर्वे। प्रोष्ठपदासो अमृतस्य गोपाः।
 विभ्राजमानः समिधा न उग्रः। आऽन्तरिक्षमरुहदगन्द्याम्। तं
 सूर्यं देवमजमेकपादम्। प्रोष्ठपदासो अनुयन्ति सर्वे ॥ २५ ॥

अहिर्बुध्नियः प्रथमा न एति। श्रेष्ठो देवानामुत मानुषाणाम्। तं
 ब्राह्मणाः सोमपाः सोम्यासः। प्रोष्ठपदासो अभिरक्षन्ति सर्वे।
 चत्वार एकमभि कर्म देवाः। प्रोष्ठपदा स इति यान् वदन्ति। ते
 बुध्नियं परिषद्यं स्तुवन्तः। अहिं रक्षन्ति नमसोपसद्य ॥ २६ ॥

पूषा रेवत्यन्वेति पन्थाम्। पुष्टिपती पशुपा वाजबस्त्यौ। इमानि
हव्या प्रयता जुषाणा। सुगैर्नो यानैरुपयातां यज्ञम्। क्षुद्रान् पशून्
रक्षतु रेवती नः। गावो नो अश्वाः अन्वेतु पूषा। अन्नः रक्षन्तौ
बहुधा विरूपम्। वाजः सनुतां यजमानाय यज्ञम्॥ २७॥

तदश्विनावश्वयुजोपयाताम्। शुभङ्गमिष्ठौ सुयमैभिरश्वैः। स्वं
नक्षत्रं हविषा यजन्तौ। मध्वासम्पृक्तौ यजुषा समक्तौ। यौ
देवानां भिषजौ हव्यवाहौ। विश्वस्य दूतावमृतस्य गोपौ। तौ नक्षत्रं
जुजुषाणोपयाताम्। नमोऽश्विभ्यां कृणुमोऽश्वयुग्भ्याम्॥ २८॥

अप पाप्मानं भरणीर्भरन्तु। तद्यमो राजा भगवान् विचष्टाम्।
लोकस्य राजा महतो महान् हि। सुगं नः पन्थामभयं कृणोतु।
यस्मिन्नक्षत्रे यम एति राजा। यस्मिन्नेनमभ्यषिञ्चन्त देवाः। तदस्य
चित्रं हविषा यजाम। अप पाप्मानं भरणीर्भरन्तु॥ २९॥

निवेशनी सङ्गमनी वसूनां विश्वा रूपाणि वसून्त्यावेशयन्ती।
सहस्रपोषः सुभगा रराणा सा न आगन्वर्चसा संविदाना॥ यत्ते
देवा अदधुर्भागधेयममावास्ये संवसन्तो महित्वा। सा नो यज्ञं
पिपृहि विश्ववारे रयिं नो धेहि सुभगे सुवीरम्॥ ३०॥

॥ गणपत्यथर्वशीर्षोपनिषत् ॥

ॐ भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः। भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः।
स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳ संस्तूयामि। व्यशेम देवहितं यदायुः। स्वस्ति
न इन्द्रो वृद्धश्रवाः। स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः। स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो
अरिष्टनेमिः। स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु॥ ॐ शान्तिः शान्तिः
शान्तिः॥

ॐ नमस्ते गणपतये। त्वमेव प्रत्यक्षं तत्त्वमसि। त्वमेव केवलं
कर्ताऽसि। त्वमेव केवलं धर्ताऽसि। त्वमेव केवलं हर्ताऽसि। त्वमेव
सर्वं खल्विदं ब्रह्मासि। त्वं साक्षादात्माऽसि नित्यम्॥ १ ॥

ऋतं वच्मि। सत्यं वच्मि॥ २ ॥

अव त्वं माम्। अव वक्तारम्। अव श्रोतारम्। अव दातारम्।
अव धातारम्। अवानूचानमव शिष्यम्। अव पश्चात्तात्। अव
पुरस्तात्। अवोत्तरात्तात्। अव दक्षिणात्तात्। अव चोर्ध्वात्तात्।
अवाधरात्तात्। सर्वतो मां पाहि पाहि समन्तात्॥ ३ ॥

त्वं वाङ्मयस्त्वं चिन्मयः। त्वमानन्दमयस्त्वं ब्रह्ममयः। त्वं
सच्चिदानन्दाद्वितीयोऽसि। त्वं प्रत्यक्षं ब्रह्मासि। त्वं ज्ञानमयो

विज्ञानमयोऽसि ॥ ४ ॥

सर्वं जगदिदं त्वत्त्वो जायते। सर्वं जगदिदं त्वत्त्वस्तिष्ठति।
सर्वं जगदिदं त्वयि लयमेष्यति। सर्वं जगदिदं त्वयि प्रत्येति।
त्वं भूमिरापोऽनलोऽनिलो नभः। त्वं चत्वारि वाक्परिमिता
पदानि ॥ ५ ॥

त्वं गुणत्रयातीतः। त्वम् अवस्थात्रयातीतः। त्वं देहत्रयातीतः।
त्वं कालत्रयातीतः। त्वं मूलाधारस्थितोऽसि नित्यम्। त्वं
शक्तित्रयात्मकः। त्वां योगिनो ध्यायन्ति नित्यम्। त्वं ब्रह्मा त्वं
विष्णुस्त्वं रुद्रस्त्वमिन्द्रस्त्वमग्निस्त्वं वायुस्त्वं सूर्यस्त्वं चन्द्रमास्त्वं
ब्रह्म भूर्भुवः सुवरोम् ॥ ६ ॥

गणादिं पूर्वमुच्चार्य वर्णादिं तदनन्तरम्। अनुस्वारः परतरः।
अर्धेन्दुलसितम्। तारेण ऋद्धम्। एतत्तव मनुस्वरूपम्। गकारः
पूर्वरूपम्। अकारो मध्यमरूपम्। अनुस्वारश्चान्त्यरूपम्।
बिन्दुरुत्तररूपम्। नादः सन्धानम्। संहिता सन्धिः।
सैषा गणेशविद्या। गणक ऋषिः। निचृद्वायत्रीच्छन्दः।
श्रीमहागणपतिर्देवता। ॐ गं गणपतये नमः ॥ ७ ॥

एकदन्ताय विघ्नहै वक्रतुण्डाय धीमहि ।

तन्नो दन्ती प्रचोदयात् ॥ ८ ॥

एकदन्तं चतुर्हस्तं पाशमङ्कुशधारिणम् ।

रदं च वरदं हस्तैर्विभ्राणं मूषकध्वजम् ॥

रक्तं लम्बोदरं शूर्पकर्णकं रक्तवाससम् ।

रक्तगन्धानुलिप्ताङ्गं रक्तपुष्पैः सुपूजितम् ॥

भक्तानुकम्पिनं देवं जगत्कारणमच्युतम् ।

आविर्भूतं च सृष्ट्यादौ प्रकृतेः पुरुषात्परम् ।

एवं ध्यायति यो नित्यं स योगी योगिनां वरः ॥ ९ ॥

नमो व्रातपतये नमो गणपतये नमः प्रमथपतये नमस्ते अस्तु
लम्बोदरायैकदन्ताय विघ्नविनाशिने शिवसुताय श्रीवरदमूर्तये
नमो नमः ॥ १० ॥

एतदथर्वशीर्षं योऽधीते । स ब्रह्मभूयाय कल्पते । स सर्वविघ्नैर्न
बाध्यते । स सर्वतः सुखमेधते । स पञ्चमहापापात् प्रमुच्यते ।
सायमधीयानो दिवसकृतं पापं नाशयति । प्रातरधीयानो

रात्रिकृतं पापं नाशयति। सायं प्रातः प्रयुञ्जानो अपापो भवति।
 सर्वत्राधीयानोऽपविघ्नो भवति। धर्मार्थकाममोक्षं च विन्दति।
 इदमथर्वशीर्षमशिष्याय न देयम्। यो यदि मोहाद्दास्यति स
 पापीयान् भवति। सहस्रावर्तनाद्यं यं काममधीते तं तमनेन
 साधयेत्॥ ११ ॥

अनेन गणपतिमभिषिञ्चति स वाग्मी भवति। चतुर्थ्यामनश्नन्
 जपति स विद्यावान् भवति। इत्यथर्वणवाक्यम्। ब्रह्माद्याचरणं
 विद्यान्न बिभेति कदाचनेति॥ १२ ॥

यो दूर्वाङ्कुरैर्यजति स वैश्रवणोपमो भवति। यो लाजैर्यजति स
 यशौवान् भवति। स मेधावान् भवति। यो मोदकसहस्रेण
 यजति स वाञ्छितफलमवाप्नोति। यः साज्यसमिद्धिर्यजति स
 सर्वं लभते स सर्वं लभते॥ १३ ॥

अष्टौ ब्राह्मणान् सम्यग्ग्राहयित्वा। सूर्यवर्चस्वी भवति। सूर्यग्रहे
 महानद्यां प्रतिमासन्निधौ वा जप्त्वा सिद्धमन्त्रो भवति। महाविघ्नात्
 प्रमुच्यते। महादोषात् प्रमुच्यते। महापापात् प्रमुच्यते।
 महाप्रत्यवायात् प्रमुच्यते। स सर्वविद्भवति स सर्वविद्भवति।

य एवं वेद। इत्युपनिषत् ॥ १४ ॥

सह नाववतु। सह नौ भुनक्तु। सह वीर्यं करवावहै।
तेजस्विनाऽवधीतमस्तु मा विद्विषावहै ॥

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

